

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

Bedrijfseconomie

voltijd/deeltijd/duaal

Hogeschool van Amsterdam

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

hbo-bacheloropleiding

Bedrijfseconomie

voltijd/deeltijd/duaal

Hogeschool van Amsterdam

CROHO nr. 34401

Hobéon Certificering

Datum

29 oktober 2013

Auditpanel

R.J.M. van der Hoorn MBA

drs. A.J. van de Munt RA

drs. J. Bakker

E.J.F. van Kempen

Secretaris

I.M. Gies Broesterhuizen

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	5
3.	INLEIDING	9
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	13
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	37
6.	AANBEVELINGEN	39
BIJLAGE I	Scoretabel	41
BIJLAGE II	Opleidingsspecifieke eindkwalificaties	43
BIJLAGE III	Schematisch overzicht opleidingsprogramma	61
BIJLAGE IV	Programma, werkwijze en beslisregels	69
BIJLAGE V	Lijst geraadpleegde documenten	79
BIJLAGE VI	Overzicht auditpanel	81

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Hogeschool van Amsterdam
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief (oktober 2013)
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Bedrijfseconomie
registratienummer croho	34401
domein/sector croho	Economie
oriëntatie opleiding	Hbo
niveau opleiding	Bachelor
graad en titel	Bachelor of Business Administration
aantal studiepunten (ec's)	240 ec
Afstudeerrichtingen	Algemeen International Financieel Management (alleen voltijd – locatie Fraijlemaborg)
onderwijsvorm	Competentiegericht
locaties	<ul style="list-style-type: none"> • Voltijd (Gebouw Fraijlemaborg, Fraijlemaborg 133 1102 CV Amsterdam Z.O.) • Voltijd (Gebouw KroonState/Wenckebachweg, H.J.E. Wenckebachweg 144 – 148 1096 AR Amsterdam) • Deeltijd (Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam) • Duaal (Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam)
varianten	
relevante lectoraten	Binnen het Kenniscentrum Centre For Applied Research on Economics & Management (CAREM), dat aan het Domein Economie en Management van de Hogeschool van Amsterdam is verbonden, bestaan vijf lectoraten (o.a. Corporate Governance & Leadership).
datum audit / opleidingsbeoordeling	22, 23 en 24 april 2013

Basisgegevens **hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie**, voltijd, deeltijd en dual¹

De voltijdvariant bestaat uit drie richtingen, te weten: 'Voltijd locatie Fraijlemaborg (F)', 'Voltijd/International Financial Management locatie Fraijlemaborg (F)' en 'Voltijd locatie Wenckebachweg (W)'. Bovendien verzorgt BE een duale en een deeltijdvariant op de locatie Leeuwenburg (L). Vanwege de omvang van deze vijf richtingen en het verschil in onderwijsconcept (zie volgende hoofdstukken), worden de basisgegevens met peildatum 31-8-2012 waar mogelijk in onderstaande tabel per richting uitgesplitst.

Instream (aantal)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ Voltijd (F/W)	306	380	425	405	481	421
▪ Duaal (L)	34	22	32	26	28	40
▪ Deeltijd (L)	35	33	36	30	34	30
Uitval (percentage)						
uit het eerste jaar	2007	2008	2009	2010	2011	2012
▪ Voltijd(F/W) ²	36,6	39,7	45,4	48,9	54,5	Nb
▪ Duaal (L)	52,9	31,8	31,3	38,5	42,9	Nb
▪ Deeltijd (L)	25,7	30,3	55,6	36,7	38,2	Nb
uit de hoofdfase				2006	2007	2008
▪ Voltijd (F/W) ³				22,2	22,7	35,8
▪ Duaal (L)				29,4	25,0	26,7
▪ Deeltijd(L)				31,6	26,9	21,7
Rendement (percentage)⁴				2006	2007	2008
▪ Voltijd (F/W)				47,9	47,9	20,1
▪ Duaal (L)				23,5	43,8	33,3
▪ Deeltijd (L)				47,4	61,5	39,1

¹ Bron: Basisgegevens opleidingsbeoordeling 'Indicatoren en definities', Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie, 11 september 2012

² Het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

³ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

⁴ Het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

Docenten (aantal + fte)	aantal		Fte	
▪ Voltijd (F/W)	105		65,8	
▪ <i>voltijd (F)</i>	44		33,3	
▪ <i>voltijd/IFM (F)</i>	20		7,3	
▪ <i>voltijd (W)</i>	41		25,2	
▪ Duaal (L)	10		5,2	
▪ Deeltijd (L)	19		8,6	
Opleidingsniveau docenten (percentage) ⁵	Bachelor	Master	Promotie- traject	PhD.
▪ Voltijd(F/W)	27%	65%	4%	4%
▪ <i>voltijd (F)</i>	13%	77%	5%	5%
▪ <i>voltijd/IFM (F)</i>	25%	65%	5%	5%
▪ <i>voltijd (W)</i>	29%	51%	10%	10%
▪ Duaal (L)	20%	80%	0%	0%
▪ Deeltijd (L)	17%	79%	0%	4%
Docent-student ratio ⁶				
▪ Voltijd (F/W)	1:30			
▪ <i>voltijd (F)</i>	1:31			
▪ <i>voltijd/IFM (F)</i>	1:27			
▪ <i>voltijd (W)</i>	1:31			
▪ Duaal (L)	1:33			
▪ Deeltijd (L)	1:40			
Contacturen (aantal) ⁷	1 ^e jaar	2 ^e jaar	3 ^e jaar	4 ^e jaar
▪ Voltijd (F/W)	14	12	10	7
▪ <i>voltijd (F)</i>	14	12	10	6
▪ <i>voltijd/IFM (F)</i>	13	11	10	7
▪ <i>voltijd (W)</i>	14	12	10	8
▪ Duaal (L)	11	8	8	8
▪ Deeltijd (L)	5	5	5	4

⁵ Het aandeel docenten (onderwijzend personeel) met een hbo, master en PhD in het totaal aantal docenten (onderwijzend personeel).

⁶ De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

⁷ Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacttijd gedurende 42 weken per jaar, voor ieder studiejaar van de opleiding.

2. SAMENVATTING

De Hogeschool van Amsterdam (HvA) leidt studenten die haar hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie (BE) volgen, op tot financieel-economische deskundigen die zich in functies als controller, accountant, administrateur of accountmanager op ten minste middenmanagementniveau bezighouden met de bedrijfsvoering van middelgrote en grote industriële, handels- en dienstverlenende bedrijven of non-profit instellingen of op managementniveau in het midden- en kleinbedrijf. BE is een grootschalige opleiding en bestaat uit drie varianten en vijf richtingen. De voltijdvariant wordt aangeboden op de locaties Fraijlemaborg (F - inclusief de afstudeerrichting International Financial Management) en Wenckebachweg (W) en de duale en deeltijdvariant op de locatie Leeuwenburg (L)⁸.

1. Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding BE zijn voor alle varianten/richtingen gelijk en sluiten aan bij de eindkwalificaties uit het landelijke BE-profiel uit 2010. De opleiding heeft de uitwerking van de eindkwalificaties uit het landelijke BE-profiel 2010 direct in de programma's doorgevoerd.

In januari 2013 is een concept landelijk BE-profiel opgesteld. De opleiding heeft in het voorjaar 2013 de consequenties van het nieuwe landelijke profiel voor haar eigen eindkwalificaties bekeken. Een nieuw HvA-opleidingsprofiel BE is thans in ontwikkeling. Dit vindt het auditpanel belangrijk. BE blijft daarmee aansluiten bij de actuele eisen die het vakgebied en het werkveld stellen aan de inhoud van de opleiding. Na het succesvol afronden van de opleiding beschikken studenten over de graad 'Bachelor of Business Administration'. Om deze graad te kunnen garanderen, past de opleiding voor aanvang van het studiejaar 2013-2014 de programma's van de varianten/richtingen inhoudelijk aan.

Kenmerkend voor de opleiding, naast de verschillende didactische uitgangspunten (zie volgende paragraaf), is het Amsterdamse profiel dat bestaat uit drie inhoudelijke speerpunten: 'het werken met het bedrijfssysteem SAP', 'grootstedelijkheid met internationale uitstraling' en 'het onderzoekend vermogen (aan de hand van Evidence Based Practice⁹)'. Het auditpanel is van mening dat de profilering in samenwerking met het regionale werkveld een nadere (bedrijfseconomische) uitwerking behoeft, zodat de opleiding met alle drie de accenten daadwerkelijk onderscheidend wordt ten opzichte van andere BE-opleidingen in Nederland. Het auditpanel vindt het een sterk punt dat de opleiding aandacht heeft voor de versterking van de internationale oriëntatie en de doorontwikkeling van praktijkgericht onderzoek naar Evidence Based Practice.

Doordat de beoogde eindkwalificaties van de opleiding wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd zijn en BE voldoende zicht heeft op de (inter)nationale ontwikkelingen in het vakgebied en in het werkveld, komt het auditpanel voor alle drie de varianten tot het oordeel 'voldoende'.

2. Onderwijsleeromgeving

De opbouw van de programma's is per variant/richting verschillend. De programma's zijn toegesneden op de eigen doelgroepen en de daaraan gerelateerde didactische uitgangspunten (zie Tabel 1 - Didactische concepten).

⁸ Vanaf januari 2014 biedt de opleiding BE al haar varianten op de locatie Fraijlemaborg aan.

⁹ EBP verwijst naar het vermogen van een student om op basis van een gezonde kritische houding en het gebruik van best beschikbare wetenschappelijke bewijsstukken (ontwikkelde modellen en denkbeelden) en de informatie vanuit de organisatie te komen tot besluitvorming.

Richtingen		Vormgeving en Doelgroep
VT	(F)	▪ Knowledge based learning; voor studenten die ervoor kiezen eerst de theorie aangeboden te krijgen en deze vervolgens praktisch toe te passen in projecten
	IFM (F)	▪ Knowledge based learning / Engelstalige variant; voor internationale (ongeveer 35% komt uit het buitenland) en Nederlandse studenten met grote belangstelling voor de internationale arbeidsmarkt.
	(W)	▪ Experience based learning; voor studenten die een voorkeur hebben voor het werken met praktijkopdrachten in teamverband.
DU		▪ Werkend leren; voor studenten die zelfstandig en praktijkgericht zijn.
DT		▪ Werkend leren; voor studenten (gemiddelde leeftijd 28 jaar) die een tweede kans benutten om hun kwalificaties te verbeteren.

Tabel 1 – Korte weergave didactische concepten Bedrijfseconomie

Behalve het programma van de deeltijdvariant, waarin de taakgebieden per semester één afgerond geheel vormen, zijn alle programma's concentrisch opgebouwd. De toename in het niveau van beroepstaken en -handelingen is in de leerplanschema's per variant geëxpliciteerd, waardoor een duidelijke samenhang tussen de onderwijseenheden ontstaat en zichtbaar is. Daarnaast komt de samenhang tot stand doordat de didactische concepten - weliswaar met andere accenten - dezelfde uitwerking krijgen in verschillende leerlijnen, te weten de kennis- en vaardighedenleerlijn, de integrale leerlijn en de coachingsleerlijn.

De doelstellingen rond de praktijkgerichtheid, de internationale oriëntatie en het praktijkgericht onderzoek krijgen in alle programma's op een degelijke wijze vorm. Bij de ene richting is de variatie in vormgeving en de focus voor deze aspecten in het programma sterker aanwezig dan bij de andere richting.

De meeste docenten (ca. 130 docenten en 79,6 fte) zijn aan een van de richtingen verbonden, een klein aantal docenten geeft les in meerdere richtingen. Het auditpanel vindt dat de opleiding beschikt over een gemotiveerd en voldoende tot goed gekwalificeerd BE-docententeam. In 2014 beschikt 75% van de docenten in elk docententeam minimaal over een mastertitel. Daar waar studenten mogelijkheden tot verbetering zien, o.a. in de bereikbaarheid van docenten, zet de opleiding aantoonbaar verbetermaatregelen in. BE zet daarnaast sinds twee jaar steeds sterker in op de gezamenlijkheid en de kennisdeling tussen de docententeams van de verschillende richtingen. Het auditpanel vindt dit een raadzame ontwikkeling. BE heeft continue aandacht voor verbeteringen in het algemene voorzieningenniveau. De opleidingsspecifieke voorzieningen van BE, die toegang bieden tot de benodigde vakliteratuur, tijdschrift- en krantenartikelen, zijn actueel en toereikend voor de realisatie van de programma's.

De onderwijsleeromgeving van BE voldoet op dit moment aan de basiskwaliteit. Het studiesucces en de studenttevredenheid vragen binnen alle opleidingen van het Domein Economie en Management (DEM) van de HvA de meeste aandacht. DEM heeft daarom in 2012 een Verbeteragenda opgesteld die leidend is voor de toekomst van de vijf BE-richtingen: een nieuwe onderwijsvisie, een transparant aanbod van opleidingen en een vereenvoudigde onderwijsorganisatie. Het studiejaar 2013-2014 gebruikt de opleiding om de programma's op basis van het nieuwe HvA opleidingsprofiel te actualiseren en toe te werken naar één gezamenlijk curriculum voor beide voltijdvarianten van de opleiding BE¹⁰. Alle geledingen zijn zich terdege bewust van de noodzaak om beoogde verbeteringen door te voeren en van de uitdagingen die de ontwikkeling van een nieuwe programma met zich mee brengt. Het management van de opleiding dient op een zorgvuldige wijze zorg te dragen voor de uitvoering van de DEM-Verbeteragenda 2012-2017. Wanneer de opleiding de plannen en de al ingezette verbetermaatregelen doorzet, is het auditpanel ervan overtuigd dat deze verbeteringen zichtbaar worden o.a. in het studiesucces en in de studenttevredenheid. De eerste resultaten waren tijdens het locatiebezoek te herkennen. Op grond van deze afweging komt het auditpanel voor alle varianten voor Standaard 2 tot het oordeel 'voldoende'.

¹⁰ De duale variant van de opleiding BE wordt afgebouwd en binnen de voltijdvariant wordt een praktijkafstudeerrichting gestart. De deeltijdvariant blijft apart bestaan.

3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Het systeem van toetsing is degelijk en sluit aan bij de eindkwalificaties en de leerdoelen van de opleiding. In de studiegidsen en de -handleidingen zijn de toetsvormen en de wijze van beoordeling opgenomen, waardoor de toetsing en de beoordeling voor studenten inzichtelijk is. De beoogde actualisering en de samenvoeging van alle sterke punten in het toetsbeleid van de verschillende varianten/richtingen zorgt er mede voor dat de opleiding BE de huidige kwaliteit van het toetsen en beoordelen behoudt en verbetert. De Examencommissie, waarvan de structuur begin 2012-2013 is gewijzigd, voert haar wettelijke taak uit. Het afgelopen jaar heeft zij ook de eerste stappen gezet om haar inhoudelijke taak te versterken naast haar formele taak. Het auditpanel gaat ervan uit dat de Examencommissie deze ontwikkeling doorzet.

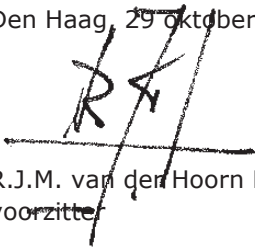
De opleiding heeft na de interne audit in 2011 vanaf het studiejaar 2011-2012 meer structureel verbetermaatregelen ingezet (vb. intervisiesessies en trainingen begeleiders en examinatoren, go/no-go-moment op het plan van aanpak en aangescherpte beoordelingsformulieren), omdat zij constateerde dat de theoretische onderbouwing en de onderzoeksmethodiek in de afstudeeropdrachten voor verbetering vatbaar waren. Het veranderingsproces waar de opleiding in zit, leidt in de afstudeeropdrachten van juli 2013 tot aanzienlijke verbeteringen, zo heeft het auditpanel vastgesteld. In tegenstelling tot de conclusies uit de eerste steekproef met afstudeeropdrachten uit de studiejaar 2010-2011 en 2011-2012, vond het auditpanel de afstudeeropdrachten uit het aanvullende onderzoek van hbo-bachelorniveau. Ook het werkveld herkent de afgelopen jaren een verhoging in het kennis- en vaardighedeniveau van de studenten. Dit geeft het auditpanel voldoende vertrouwen dat de opleiding het gerealiseerde niveau in de afstudeeropdrachten in samenwerking met het kenniscentrum CAREM de komende jaren boven het basisniveau uit ontwikkelt. Het auditpanel komt op basis van de resultaten van het aanvullende onderzoek voor alle drie de varianten tot het oordeel 'voldoende'.

Algemene conclusie:

Op grond van 'de duidelijk uitgewerkte eindkwalificaties', 'het voldoende zicht op (inter)nationale ontwikkelingen in het vakgebied en in het werkveld', 'het degelijke programma', 'het deskundige docententeam', 'de eerste resultaten van de verbetermaatregelen in het kader van het studiesucces en de studenttevredenheid' en 'de duidelijk zichtbare verbeteringen in het gerealiseerde niveau van de afstudeeropdrachten van het einde van het studiejaar 2012-2013' beoordeelt het auditpanel alle varianten/richtingen thans als voldoende.

Om dat niveau te behouden dient de opleiding wel de ingezette verbeteringen ten aanzien van 'een onderscheidende profilering met een bedrijfseconomische inkleuring', 'de vernieuwing van het curriculum met o.a. een beter studiesucces en een hogere studenttevredenheid als doel', en de 'gelijke aandacht voor praktijkgericht onderzoek in de verschillende programma's' door te zetten en te monitoren. De opleiding dient er bovendien op toe te zien dat alle afstudeeropdrachten van de studenten die vanaf nu afstuderen, voldoen aan het hbo-bachelorniveau.

Den Haag, 29 oktober 2013

R.J.M. van der Hoorn MBA,
voorzitter

I.M. Gies Broesterhuizen,
secretaris

3. INLEIDING

Toezicht op en beoordeling van de opleiding BE

De hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie (BE), die de Hogeschool van Amsterdam (HvA) in een voltijd, deeltijd en duale variant aanbiedt in Amsterdam, wenst haar in 2009 door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) verleende accreditatie verlengd te zien met wederom een periode van zes jaar – de accreditatie cyclus in het Nederlands hoger onderwijs.

Het voorliggende beoordelingsrapport is de resultante van een zogeheten 'Beperkte Opleidingsbeoordeling', die op 22, 23 en 24 april 2013 is uitgevoerd door een auditpanel van onafhankelijke deskundigen aan de hand van het NVAO-beoordelingskader¹¹. Dit rapport behandelt achtereenvolgens de bevindingen, overwegingen en conclusies van het auditpanel op drie kwaliteitsstandaarden, te weten de 'beoogde eindkwalificaties', 'onderwijsleeromgeving' en 'toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties'. Waar de varianten van elkaar afwijken, wordt dit expliciet in het rapport genoemd.

Het auditpanel (zie bijlage VI voor een toelichting) is door Hobéon in opdracht van de Hogeschool van Amsterdam en in overleg met de opleiding samengesteld en is goedgekeurd door de NVAO.

Positionering van de opleiding BE binnen de hogeschool

De Hogeschool van Amsterdam (HvA) kent zeven domeinen: Economie en Management/HES, Bewegen Sport en Voeding, Gezondheid, Maatschappij en Recht, Media Creatie en Informatie, Onderwijs en Opvoeding, Techniek. Met 13.000 studenten vormt het Domein Economie en Management (DEM) het grootste domein binnen de HvA. Binnen dit domein is sprake van vier clusters van opleidingen: Finance & Accounting, Marketing Sales & Trade, Management & Organisation en International Business School. De hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie maakt samen met de hbo-bacheloropleidingen Accountancy, Fiscaal Recht en Economie en Financial Services Management deel uit van het cluster 'Finance & Accounting'.

Karakteristiek van de opleiding BE

De HvA leidt Bedrijfseconomen op tot generalisten in het financieel-economisch domein die ten behoeve van de bedrijfsvoering binnen organisaties op ten minste (midden)managementniveau gekwalificeerd zijn voor functies als controller, accountant, administrateur of accountmanager. Kenmerkend voor de opleiding is het Amsterdamse profiel dat bestaat uit drie speerpunten: 'de Amsterdamse grootstedelijkheid met internationale uitstraling', 'het onderzoekend vermogen aan de hand van Evidence Based Practice' en 'het werken met het bedrijfssysteem SAP'. Per 1 september 2012 telde de opleiding 2568 studenten en circa 130 docenten.

De opleiding Bedrijfseconomie bestaat uit de varianten voltijd, duaal en deeltijd. De voltijdvariant verzorgt de opleiding op de Amsterdamse locaties Fraijlemaborg en Wenckebachweg. Naast de twee generieke profielen 'VT(F) en VT(W)' kent de voltijdvariant op de locatie Fraijlemaborg ook een Engelstalige afstudeerrichting International Financial Management 'VT/IFM(F)'. De duale en deeltijdvariant, die elk uitsluitend een generiek profiel hebben, biedt de opleiding in Amsterdam aan op de locatie Leeuwenburg 'DU en DT'. Deze vijf richtingen leiden op tot dezelfde eindkwalificaties, maar verschillen van elkaar doordat ieder zich richt op verschillende doelgroepen en de daaraan gerelateerde didactische uitgangspunten (zie standaard 2).

¹¹ Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Beperkte of Uitgebreide opleidingsbeoordeling, Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie d.d. 22-11-2011

Vorige accreditatie van de opleiding BE

De vorige accreditatie van de BE-opleiding vond plaats in 2007. De opleiding is toen, na een aanvullende beoordeling op het facet 'Gerealiseerd eindniveau', in april 2009 geaccrediteerd door de NVAO. Sindsdien zijn de aandachtspunten die het toenmalige panel naar voren bracht, door de opleiding aantoonbaar opgepakt en er zijn verbeteringen doorgevoerd (zie Tabel 2 – Doorgevoerde verbeteringen na vorige audit).

Aandachtspunten	Verbeteringen
Het gebruik van best practices van de varianten	Meer uitwisseling tussen de varianten, onder andere door invoering van de Best Business School in 2007: gezamenlijk programma in het eerste semester, gezamenlijk aandacht voor competentiegericht onderwijs, praktijkgericht onderzoek en internationalisering.
Internationale oriëntatie bij IFM	De internationale oriëntatie van de voltijd afstudeerrichting IFM is versterkt door de nauwe aansluiting bij de International Business School. De docenten die voor IFM onderwijs verzorgen, komen uit een grote, in stijgende mate internationaal georiënteerde groep.
Kwaliteitsborging van de minoren	De kwaliteitsborging van de minoren is vanaf 2012 verbeterd. Er zijn normen opgesteld waaraan een minor moet voldoen om in het HvA minorportfolio te worden opgenomen. Elke minor wordt na afloop geëvalueerd; op grond van de evaluaties worden verbetermaatregelen ingezet.
Verbetering van de studiebegeleiding	Meer structurering van de studiebegeleiding, meer individuele momenten. Er is een DEM-notitie Coachingsleerlijn verschenen in 2010 die in elke variant wordt gebruikt ter verbetering van de studiebegeleiding.
Aandacht voor een snellere informatievoorziening voor studenten	Meer en beter gebruik van digitale middelen. Roosterwijzigingen worden sneller bekendgemaakt. Betere informatievoorziening via de studentenbalies.
Toetsbeleid en het gerealiseerde eindniveau: pas de borgings-mechanismen aanzien van de kwaliteit van toetsing consequent voor en na afname toe.	Tussen de verschillende richtingen heeft afstemming plaatsgevonden over de beoordelingscriteria m.b.t. het afstuderen. Daarnaast zijn toetsmatrijzen ingevoerd. In 2012 zijn de Examencommissies op clusterniveau in plaats van op afdelingsniveau en de examenkamers en de toetsbeoordelingscommissies op variantniveau ingesteld. De richtlijnen voor de beoordeling van de afstudeeropdracht zijn aangescherpt en de beoordelingsformulieren zijn gestandaardiseerd. Verder is intervisie tussen docenten en uitwisseling tussen afstudeerbegeleiders georganiseerd. De afstudeerbegeleiders zijn geschoold met specifieke aandacht voor onderzoek.

Tabel 2 – Doorgevoerde verbeteringen na vorige audit

Toekomstige ontwikkelingen van de te beoordelen opleiding

Het Domein Economie en Management (DEM) kampt al enige jaren met een laag studiesucces en matige studenttevredenheid. Dit geldt ook voor de opleiding Bedrijfseconomie. Om deze twee thema's aan te pakken zijn ze centraal gesteld in de DEM-Verbeteragenda. In onderstaande tabel volgt een korte beschrijving van de speerpunten ofwel programmalijnen uit de DEM-Verbeteragenda en de beoogde veranderingen voor de opleiding Bedrijfseconomie (planhorizon 2012 tot 2017).

Programmalijnen uit de DEM-Verbeteragenda	Beoogde veranderingen BE
De HvA heeft besloten de verschillende onderwijsbenaderingen (vb. 'experience based learning', 'knowledge based learning') gericht op de meerdere doelgroepen (vb. voltijd, deeltijd, duaal) binnen DEM terug te dringen. Zij heeft daarvoor een nieuwe onderwijsvisie opgesteld, die 'minder vrijblijvendheid, gekend worden, aanwezig zijn en meedoen' tot doel heeft.	<ul style="list-style-type: none"> • BE blijft binnen DEM als kernopleiding voortbestaan en behoort samen met de kleinere opleidingen AC, FRE en FSM tot het cluster 'Finance & Accounting'. • DEM is voornemens om vanaf september 2013: <ul style="list-style-type: none"> ◦ de afstudeerrichting IFM een plaats te geven binnen de hbo-bacheloropleiding IBMS¹². ◦ de duale variant af te bouwen en binnen de voltijdvariant een praktijkafstudeerrichting te starten. ◦ de deeltijdvariant apart te blijven aanbieden. • DEM is voornemens om vanaf september 2014: <ul style="list-style-type: none"> ◦ de twee voltijdvarianten samen te voegen. • Met ingang van september 2013 worden alle varianten van BE op één locatie gehuisvest 'Frijlemaborg', waardoor de inhoudelijke en organisatorische afstemming vergemakkelijkt wordt. • Vanaf september 2014 gaat DEM van start met een nieuw curriculum voor de voltijd, gebaseerd op haar nieuwe onderwijsvisie.
Een overzichtelijk en transparant opleidingenaanbod met een beperkter aanbod in bacheloropleidingen en afstudeerrichtingen, die aansluiten bij de profileringsagenda van de HvA.	
Een vereenvoudigde organisatie met herkenbare, kleinschalige en resultaatverantwoordelijke docententeams, die overzichtelijk is voor de student en simpel uit te leggen aan de buitenwereld.	

Tabel 3 – Doorwerking van toekomstige ontwikkelingen bij BE

De HvA streeft op termijn naar een uitstekende BE-opleiding die de lat voor studenten hoog legt, zodat zij hun talenten optimaal kunnen ontplooiën. Naast het uitvoeren van de Verbeteragenda gaat de opleiding aan de slag met de vertaling van het nieuwe landelijk opleidingsprofiel naar een actueel BE-opleidingsprofiel, waarin zij haar speerpunten verder aanscherpt. Daarnaast is zij van plan de partnerships in de regio te versterken. Tegelijkertijd streeft de opleiding BE naar kwaliteitsverbetering van het onderwijs en monitort zij de resultaten aan de hand van beschikbare tevredenheidsonderzoeken. Bovendien overlegt de opleiding met docenten en studenten over gerichte voornemens.

¹² IFM kent per september 2013 geen instroom meer. Vanaf die tijd zal er binnen IBMS een afstudeerrichting Financieel Management worden aangeboden. In deze afstudeerrichting zullen modules van het huidige IFM-programma, in aangepaste vorm, opgenomen worden. Door de aansluiting bij IBMS kan de HvA een sterker internationaal financiële afstudeerrichting vormgeven. Tevens kan de HvA de verbinding met het internationale beroepenveld verstevigen.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat inhoud, niveau en oriëntatie betreft geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau (bachelor–master) en oriëntatie (hbo–wo) binnen het Nederlands kwalificatieraamwerk. Zij sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

Inhoud eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties waar een afgestudeerde van de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie (BE) van de Hogeschool van Amsterdam (HvA) aan moet voldoen, zijn beschreven in het HvA-opleidingsprofiel van 2007. In 2010 heeft de opleiding besloten het profiel niet aan te passen aan het herziene landelijke profiel uit 2010, omdat het eigen profiel uit 2007 inhoudelijk nagenoeg daarmee strookte. Daarentegen heeft de opleiding de uitwerking van de herziene eindkwalificaties direct in de programma's van alle varianten/richtingen (zie inleiding) geïmplementeerd.

Het eigen HvA BE-profiel uit 2007, dat voor alle varianten/richtingen als uitgangspunt dient, is opgebouwd uit acht beroepstaken en tien generieke DEM-competenties. Vanaf juni 2011 is de standaard Bachelor of Business Administration op alle hbo-bacheloropleidingen in het economische cluster (waaronder de opleiding Bedrijfseconomie) van toepassing (voorheen Bachelor of Economics). Daarop aansluitend heeft de opleiding in 2011 het aantal generieke DEM-competenties herzien. Een belangrijke wijziging was de invoering van de competentie 'Ethisch handelen' als gevolg van de aandacht voor 'verantwoord handelen'. Met onderstaande tabel toont de opleiding BE de koppeling tussen de landelijke domeincompetenties uit 2010, de HvA beroepstaken uit 2007 en de generieke DEM-competenties uit 2011 aan. Het opleiden van bedrijfseconomen die beschikken over een grondige theoretische bagage, onderzoekend vermogen, professioneel vakmanschap, beroepsethiek en maatschappelijke oriëntatie, staat in het HvA BE-profiel centraal (zie bijlage II – Opleidings specifieke eindkwalificaties).

Landelijke eindkwalificaties 2010

1. Ontwerpen, inrichten en onderhouden van (geautomatiseerde) financiële en niet-financiële informatiesystemen
2. Vormgeven, inrichten en toetsen van de Administratieve Organisatie
3. Bepalen en beheersen van financieel-economische en fiscale risico's
4. Bepalen en verstrekken van financieel-economische en fiscale informatie voor de besluitvorming
5. Verstrekken van informatie t.b.v. externe belanghebbenden
6. Geven van adviezen en het verlenen van diensten op financieel-economisch en fiscaal terrein aan belanghebbenden
7. Sociale en communicatieve competenties (interpersoonlijk, organisatie)
8. Zelfsturende competentie (intrapersoonlijk, beroepsbeoefenaar of professional)

HvA Beroepstaken 2007	Koppeling landelijke eindkwalificaties 2010
1. Integrale benadering bedrijfsfuncties	3, 4, 5, 6
2. Ontwerpen en werken met een bestuurlijk informatiesysteem	1, 4
3. Ontwerpen en doen functioneren van een complexe financiële bedrijfsadministratie	1, 5
4. Opstellen van de jaarrekening en fiscale aangiftes	5
5. Analyseren en beheersen van kosten en opbrengsten	1, 3, 4
6. Ontwikkelen en opzetten van een investeringsplan	3, 4, 6
7. Uitvoeren van cashmanagement en treasurytaken	3, 4, 6
8. Leidinggeven en strategisch management	6
HvA generieke DEM-competenties 2011	Koppeling landelijke eindkwalificaties 2010
1. Vakkundigheid	1-6
2. Innovatief vermogen	1
3. Resultaatgerichtheid	1, 2
4. Ondernemend gedrag	1
5. Ethisch handelen	3-6
6. Communiceren	4-8
7. Samenwerken	7, 8
8. Interculturele sensitiviteit	7, 8
9. Ontwikkelingsgerichtheid	7, 8

Tabel 4 – Eindkwalificaties HvA BE

Het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel BE uit 2010 is in 2013 herzien naar aanleiding van de introductie van de standaard Bachelor of Business Administration in 2012, de nieuwe Europese onderwijskwalificaties en de (inter)nationale ontwikkelingen in de financiële sector en in het vakgebied van Bedrijfseconomie. De opleiding BE speelde daarin een belangrijke rol, zo beschrijft zij in de Kritische Reflectie. In het voorjaar van 2013 heeft de opleiding het nieuwe landelijke profiel als basis gebruikt voor de uitwerking van haar eigen nog vast te stellen profiel. In dit conceptprofiel drukt BE de eindkwalificaties uit in werkgebieden, beroepsvorming en beroepsproducten in plaats van competenties. Het nieuwe profiel vormt de basis van de curriculumherziening die per 2013-2014 wordt geïmplementeerd en wordt in de programma's van alle varianten/richtingen doorgevoerd. Het auditpanel acht deze ontwikkelingen noodzakelijk om aan te blijven sluiten bij de actuele eisen die het vakgebied stelt aan de inhoud van de opleiding (zie H6 – Aanbevelingen).

Profilering

De drie inhoudelijke accenten die de opleiding BE van de HvA in de loop der tijd naast de onderwijskundige profilering per variant/richting (zie standaard 2) ontwikkelde, zijn in onderstaande tabel beschreven. De opleiding BE focust zich op '*het bewust opdoen van ervaring met het werken in een grootstedelijke, internationale omgeving*' en '*het beschikken over een onderzoekende houding en goede onderzoeksvaardigheden*'. Bovendien onderscheiden de BE-afgestudeerden van de HvA zich van andere afgestudeerde BE'ers in Nederland, zo beschrijft de opleiding, doordat in de programma's (weliswaar wisselend – zie hoofdstuk 2) aandacht is voor '*het werken met het bedrijfssysteem SAP*', een systeem voor Enterprise Resource Planning.

Accenten	Omschrijving
ERP-systemen/SAP	De opleiding Bedrijfseconomie besteedt aandacht aan Enterprise Resource Planning (ERP) ¹³ systemen (specifiek SAP ¹⁴). Het bedrijfspracticum SAP is uniek: de studenten werken in virtuele bedrijven met meer dan 15 jaar aan data, waarin zij het geleerde over managementinformatie direct toe kunnen passen.
Grootstedelijkheid met internationale uitstraling	De grootstedelijke context in Amsterdam komt tot uitdrukking door het structurele contact met bedrijven en organisaties in de Amsterdamse regio (vb. KLM, ING, Dutch Flower Group), die veelal werken in een sterk internationale omgeving. Studenten lopen er stage, leggen bedrijfsbezoeken af en gastdocenten vanuit de bedrijven worden regelmatig ingeschakeld. Een ander aspect in dit verband is de multiculturele instroom in alle varianten en de internationale instroom bij VT/IFM(F). BE heeft dagelijks te maken met de grootstedelijkheid en culturele diversiteit van Amsterdam.
Onderzoekend vermogen	Een afgestudeerde BE'er van de HvA heeft een onderzoekende houding en beschikt over goede onderzoeksvaardigheden. Hij kan een probleemformulering maken, bij het oplossen van een probleem logische stappen hanteren, adequaat bronnenonderzoek uitvoeren en goed rapporteren. De opleiding operationaliseert de methodiek van evidence based practice (EBP) met betrekking tot de onderzoeksvaardigheden en de beroepspraktijk van de BE'er (zie paragraaf Praktijkgericht Onderzoek). Door de grote belangstelling bij het LOOBE voor EBP start BE in 2013-2014 samen met de collega-hogescholen een 'scholing Evidence Based Practice'.

Tabel 5 – Profilering HvA BE

Het auditpanel vindt de gekozen thema's net als het bij de opleiding betrokken werkveld relevant voor een opleiding Bedrijfseconomie. Toch is het van mening dat alle drie de profileringspunten een nadere (bedrijfseconomische) uitwerking cq. verfijning behoeven, zodat zij echt onderscheidend worden. De grootstedelijke omgeving waarin de opleiding zich bevindt, biedt de opleiding een uitstekend uitgangspunt om de thema's in samenwerking met het (inter)nationale beroepenveld in de regio verder uit te kristalliseren en toe te spitsen op het vakgebied. Bovendien verdient de profilering een prominentere plaats in het nieuwe HvA BE-profiel (zie H6 – Aanbevelingen).

Praktijkgericht onderzoek

Het onderzoekend vermogen van studenten maakt in het huidige profiel, zo stelt het auditpanel vast, onderdeel uit van de eindkwalificaties van BE. Zo bevatten de generieke competenties 'Vakkundigheid' en 'Innovatief vermogen' de volgende doelstellingen: *Een afgestudeerde BE'er signaleert en analyseert bedrijfsvraagstukken c.q. problemen op bedrijfseconomisch terrein en komt tot beredeneerde oordelen en oplossingen, gebruikmakend van relevante en actuele (inter)nationale kennisbronnen en beroepspraktijken, theorieën, modellen, begrippen en technieken en komt tot innovatieve oplossingen, levert een bijdrage aan vernieuwing van het beroepsdomein.*

Het nieuwe HvA-profiel van de opleiding BE beoogt dat pas afgestudeerde BE'ers over het onderzoekend vermogen beschikken om langs de weg van reflectie en *Evidence Based Practice* (EBP) tot innovatie van producten, diensten en processen te komen. EBP houdt in dat de (bedrijfseconomische) professional gewetensvol, expliciet en oordeelkundig gebruik maakt van het beste bewijsmateriaal (evidence) om beslissingen te nemen. Voor de aanscherping van het opleidingsprofiel van 2013 overlegt de opleiding met het aan de Vrije Universiteit gelieerde internationale Center for Evidence Based Management te Amsterdam (CEBMa). Het auditpanel vindt dit een mooi initiatief. De vormgeving van deze nieuwe doelstelling op praktijkgericht onderzoek verdient dan ook - in samenwerking met het kenniscentrum CAREM (en CEBMa) - een expliciete plaats in de nieuwe eindkwalificaties van alle varianten/richtingen.

Internationale oriëntatie

¹³ De ERP-software combineert interne bedrijfsinformatie over logistieke, administratieve en financiële bedrijfsprocessen in één bedrijfsbreed informatie- en managementsysteem (bron: www.computerworld.nl/software).

¹⁴ SAP is the world leader in enterprise applications in terms of software and software-related service revenue (bron: www.sap.com).

BE heeft haar visie op de internationale oriëntatie, die onderdeel is van het speerpunt Grootstedelijkheid met internationale uitstraling, onlangs geactualiseerd. BE wil studenten voorbereiden op een internationale werk- en leefomgeving, zodat iedere afgestudeerde Bedrijfseconoom in staat is in een internationale en interculturele omgeving te opereren. In het recente BE-profiel staat het volgende geschreven:

- Een afgestudeerde BE'er beschikt over lees-, schrijf-, spreek- en luistervaardigheid in het Engels alsmede bekendheid met het Engelse bedrijfseconomische vakjargon.
- Een Bedrijfseconoom is op de hoogte van internationale ontwikkelingen van organisaties (vb. grensoverschrijdende overnames en fusies) en op vaktechnisch gebied (vb. internationale wet- en regelgeving en standaarden aangaande financiële rapportages) en heeft kennis van de complexiteit van financiële markten en maatschappelijk verantwoord ondernemen in een internationale omgeving.

Door de generieke competentie 'Interculturele sensitiviteit' daarnaast separaat op te nemen in haar profiel geeft de opleiding BE aan, dat deze eindkwalificatie een belangrijk criterium is voor de opleiding. Een afgestudeerde BE'er is zich bewust van de eigen en andere culturen en weet adequaat te handelen en te communiceren binnen een andere cultuur. Het beroepenveld, bij monde van de Onderwijs Advies Raad, uitte de wens hier gedegen aandacht aan te schenken, ongeacht de functie waarin de starter op de arbeidsmarkt opereert. De internationale oriëntatie krijgt naar de mening van het auditpanel een duidelijke uitwerking in de eindkwalificaties van de opleiding.

Niveau en Oriëntatie Eindkwalificaties

De acht beroepstaken uit het profiel van 2007 zijn onderverdeeld in beroepshandelingen en beroepsproducten met steeds drie niveauaanduidingen, zoals dat ook in het landelijke profiel uit 2010 staat beschreven. De opleiding leidt studenten op van Niveau 1 'beroepsgeschikt' via Niveau 2 'professionaliseringsbekwaam' tot Niveau 3 'startbekwaam'. Niveau 3 betekent voor de opleiding dat een afgestudeerde BE'er in het economische domein minimaal in een complexere en (deels) ongespecificeerde context werkzaamheden kan uitvoeren. Dit betekent:

Bedrijfseconomie leidt studenten op hbo-bachelorniveau op tot financieel-economische deskundigen ten behoeve van de bedrijfsvoering binnen organisaties, met name op het vastleggen, analyseren en beoordelen van informatie gericht op de interne besluitvorming. De functie van de bedrijfseconoom is gepositioneerd op ten minste middenmanagementniveau van middelgrote en grote industriële, handels- en dienstverlenende bedrijven of non-profit instellingen of op managementniveau in het midden- en kleinbedrijf. Pas afgestudeerden komen in diverse functies op junior/assistent-niveau terecht. Enkele voorbeelden van functies van bedrijfseconomen zijn: (assistent)controller, (assistent)accountant, administrateur, accountmanager, zelfstandig ondernemer en consultant. In de toekomst zullen de functies van riskmanager, risk auditor en financieel analist aan belang toenemen.

Per beroepstaak is tevens de vereiste Body of Knowledge and Skills beschreven, zo stelt het auditpanel vast. Alle eindkwalificaties zijn volgens de opleiding op bachelorniveau gedefinieerd conform de Dublin Descriptoren¹⁵. In een schema heeft BE globaal de relatie tussen de standaard Bachelor of Business Administration, de Dublin Descriptoren en de BE-eindkwalificaties weergegeven. De eindkwalificaties sluiten daarmee aan bij de algemene, internationaal geaccepteerde beschrijving van de kwalificaties van een hbo-bachelorstudent.

¹⁵ In Europees verband zijn indicatoren voor het onderwijs op bachelorniveau gedefinieerd genaamd de Dublin Descriptoren.

Actualiteit Eindkwalificaties

De opleiding heeft structureel aandacht voor actuele ontwikkelingen in het vakgebied en het werkveld via deelname aan het Landelijk Overleg Opleidingen Bedrijfseconomie (LOOBE)¹⁶ en de Onderwijs Advies Raad (OAR). De OAR is positief over het eerste concept van het nieuwe HvA-profiel. De leden herkennen daarin de laatste beleidsontwikkelingen en recente accentverschuivingen in het vakgebied Bedrijfseconomie.

Bij de Deeltijd is naast de OAR een Werkveldcommissie samengesteld om expliciet feedback te krijgen op de inhoud, opzet en actualiteit van het deeltijdprogramma.

Ook heeft de opleiding langdurige contacten met het (inter)nationale beroepenveld, waardoor zij in staat is haar profiel en programma actueel te houden. Deze bedrijven (vb. ING, Flora Holland, Ahold en Delta Lloyd) uit de Amsterdamse regio zijn aanwezig bij kennismakings- en voorlichtingsdagen, organiseren bedrijfsbezoeken en zijn aanwezig op bijeenkomsten zoals de Bedrijvendag of het Werkgeveersevent, die jaarlijks door DEM wordt georganiseerd. Daarnaast onderhoudt BE contact met haar alumni en bevraagt ze hen specifiek op de ontwikkelingen in het werkveld om het curriculum up-to-date te kunnen houden. Ook door de ervaringen van de studenten in de stages (voltijd), werkperioden (dual) en werksituatie (deeltijd) komen actuele ontwikkelingen ter sprake.

De actuele ontwikkelingen die de opleiding signaleert, krijgen ook daadwerkelijk een plaats in de eindkwalificaties (en in de programma's). Iedere opleidingsmanager coördineert (de actualiteit van) de eigen variant/richting; zij zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de opleiding Bedrijfseconomie als geheel. De onderlinge afstemming tussen de richtingen is geborgd door het maandelijks Croho-beraad. De kaders en afspraken waar de richtingen gezamenlijk aan willen voldoen, zijn vastgelegd. De duale variant en de voltijdvarianten hebben daarnaast een curriculumcommissie die advies uitbrengt over het curriculumontwerp en die de actualiteit van de eindkwalificaties toetst.

De opleiding heeft een actieve vertegenwoordiging van het (inter)nationale werkveld in de OAR. De elf leden komen driemaal per jaar bijeen en zijn werkzaam bij bedrijven zoals Ernst & Young, Gemeente Amsterdam, Stadsdeel Bos en Lommer, De Nederlandse Bank, ABNAMRO/Beleggingen en Vrije Universiteit Amsterdam. Het auditpanel vraagt zich af of de samenstelling van de OAR het gehele (regionale) werkveld afdekt c.q. de opleiding in die hoedanigheid zicht heeft op alle ontwikkelingen in de Amsterdamse regio. Zij mist bijvoorbeeld de deelname van het (groot) MKB in de OAR (zie H6 – Aanbevelingen). Tijdens de audit gaven verschillende gesprekspartners aan dat de actuele thema's, die spelen in het MKB een plaats krijgen in de programma's van de opleiding, doordat het MKB - weliswaar informeel - deel uitmaakt van het netwerk van de opleiding. Het auditpanel verwacht dit ook van een opleiding Bedrijfseconomie.

Weging en Oordeel

Voltijd: Voldoende

Deeltijd: Voldoende

Dual: Voldoende

De beoogde eindkwalificaties die een afgestudeerde moet kunnen vervullen als 'startbekwaam' beroepsoefenaar, zijn voor alle varianten/richtingen gelijk en realistisch en passend in het licht van het beroep en de werkzaamheden als Bedrijfseconoom. De opleiding hanteert voor het bachelorniveau na vier jaar het competentieniveau dat direct aansluit bij het niveau zoals staat beschreven in het landelijke profiel. Dit niveau sluit tevens aan bij de Dublin Descriptoren.

¹⁶ In het LOOBE komen vertegenwoordigers van de vijftien BE-opleidingen in Nederland regelmatig bij elkaar nieuwe ontwikkelingen uit te wisselen.

De doelstellingen rond praktijkgericht onderzoek en de internationale oriëntatie, zoals die van een hbo-bachelorstudent verwacht mogen worden, zijn aantoonbaar opgenomen in de eindkwalificaties. De versterking van de internationale oriëntatie en de doorontwikkeling van de huidige visie op onderzoek naar Evidence Based Practice neemt de opleiding BE in het nieuwe profiel op. Het auditpanel vindt dit een sterk punt.

Het auditpanel heeft er begrip voor dat BE het eigen opleidingsprofiel uit 2007 niet heeft aangepast aan het herziene landelijke profiel uit 2010, omdat dit uitsluitend een papieren exercitie zou zijn. De opleiding anticipeerde op dit profiel en op de BBA-standaard van 2011 door haar programma's inhoudelijk aan te passen. Het auditpanel vindt het belangrijk dat de opleiding haar eigen profiel na raadpleging van het relevante werkveld aanscherpt ten opzichte van het landelijke profiel uit 2013. BE blijft daarmee aansluiten bij de actuele eisen die het vakgebied en het werkveld stellen aan de inhoud van de opleiding.

Bij de opleiding BE gaat extra aandacht uit naar 'het werken met het bedrijfssysteem SAP', 'het bewust opdoen van ervaring met het werken in een grootstedelijke, internationale omgeving' en 'het onderzoekend vermogen'. Het auditpanel is van mening dat de opleiding haar profilering in samenwerking met het regionale werkveld verder dient te ontwikkelen, waardoor ze op alle drie de accenten echt onderscheidend is ten opzichte van de andere BE-opleidingen in Nederland. Het auditpanel vindt bovenstaande profilering passend voor een opleiding Bedrijfseconomie.

Ondanks dat het MKB (nog) niet vertegenwoordigd is in de OAR, is het auditpanel van mening dat de opleiding BE door haar brede (inter)nationale netwerk, die zij zowel formeel (vb. de OAR en het LOOBE) als informeel (vb. stagebedrijven) raadpleegt, goed zicht heeft op de actuele ontwikkelingen. Bovendien krijgen deze ontwikkelingen een plaats in de doelstellingen van de opleiding.

De beoogde eindkwalificaties van alle varianten/richtingen zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en de opleiding BE heeft goed zicht op de (inter)nationale ontwikkelingen in het vakgebied en het werkveld. Het opleidingsprofiel behoeft echter een actualisering om aan te blijven sluiten bij het landelijke profiel en er dient aandacht uit te gaan naar de verdere uitwerking van een onderscheidend profiel. Het auditpanel komt daarom voor alle drie de varianten tot het oordeel 'voldoende'.

Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting NVAO: De inhoud en vormgeving van het programma stellen de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

Vormgeving programma

De leerdoelen van elke BE-variant/richting vormen de basis van de programma's, zijn aantoonbaar afgeleid van de beoogde eindkwalificaties (zie standaard 1) en zijn vastgelegd in de leerplanschema's. Zij kennen een toename in complexiteit naarmate de opleiding vordert. Uitgangspunt is dat de leerdoelen van de propedeuse grotendeels op niveau 1 'beroepsgeschied' zijn geformuleerd, de leerdoelen van het tweede studiejaar op niveau 2 'professionaliseringsbekwaam' en de leerdoelen van het derde en vierde studiejaar op eindniveau 3 'startbekwaam'. Het niveau van de beroepstaken en -handelingen is in de leerplanschema's per studiejaar, per module en per project geëxpliciteerd, waardoor een duidelijke samenhang tussen de onderwijseenheden ontstaat en zichtbaar is.

In onderstaande tabel volgt een korte weergave van de doelgroep en de vormgeving van het programma van elke variant/richting. De programma's van Voltijd en Duaal zijn concentrisch opgebouwd met een afwisseling in theoretische vakken en toepassing in projecten met reële praktijksituaties. In de Deeltijd bestaat elk semester uit taakgebieden, die steeds afgeronde gehelen vormen. Tijdens het locatiebezoek werd het het auditpanel duidelijk dat studenten hun keuze voor een van de richtingen niet altijd laten afhangen van het didactische concept. Er zijn meerdere factoren (o.a. bereikbaarheid en de ervaring van familie/vrienden) die de keuze van studenten beïnvloeden. Ook het werkveld hecht hier in mindere mate belang aan. Het besluit om het aantal instroomrichtingen te beperken, is naar het oordeel van het auditpanel dan ook een gerechtvaardigde keuze. Niettemin geven studenten Duaal aan dat de werkperiodes voor hen een sterke toegevoegde waarde hebben. In de praktijkafstudeerrichting in het nieuwe curriculum worden praktijkperiodes ingebed onder de voorwaarden van een stageovereenkomst. Het behoud van de praktijkperiodes vindt het auditpanel een sterk punt.

Richting ¹⁷		Doelgroep en Vormgeving
VT	(F)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Knowledge based learning; voor studenten, die ervoor kiezen eerst de theorie aangeboden te krijgen en die vervolgens praktisch toe passen in projecten. ▪ Er is een aantal vernieuwingen in het curriculum van 2012-2013 doorgevoerd (o.a. het aanstellen van coördinatoren die leerlijnen vormgeven, waardoor meer samenhang gecreëerd wordt zowel binnen een studiejaar als tussen de studie jaren).
	IFM (F)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Knowledge based learning (Engelstalige variant); voor internationale (35%) en Nederlandse studenten (65%) met grote belangstelling voor de internationale arbeidsmarkt. ▪ De afgelopen jaren zijn enkele wijzigingen in het curriculum aangebracht (o.a. onderzoeksvaardigheden en afstudeeropdracht).
	(W)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Experience based learning; studenten, die een voorkeur hebben voor het werken met praktijkopdrachten in teamverband. ▪ In het studiejaar 2012-2013 is een nieuwe curriculum van start gegaan met vier werkgebieden (vb. Accounting, Controlling) en drie beroepsvormende aspecten (vb. Evidence Based Practice, Beroepsethiek). Binnen elk van deze gebieden worden beroepsproducten opgeleverd.
DU		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Werkend leren; voor studenten, die zelfstandig en praktijkgericht zijn. ▪ Gedurende drie werkperiodes van een half jaar is de student als werknemer steeds bij een ander bedrijf in dienst. De student stelt leerdoelen op, die sturing geven aan zijn (beroeps)taken in de werkperiode. Vanaf 2011-2012 is de opleiding gestart met een terugkomdag op vrijdag tijdens de werkperiodes. ▪ Omdat de variant per september 2013 een praktijkafstudeerrichting van de voltijdvariant wordt, is in het najaar van 2012 een vergelijking gemaakt tussen de curricula. In het voorjaar 2015 voert BE de benodigde aanpassingen door.
DT		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Werkend leren; voor studenten (gemiddelde leeftijd 28 jaar), die een tweede kans benutten om hun kwalificaties te verbeteren. ▪ Sinds februari 2012 werkt de variant met een vernieuwd Persoonlijk Professionaliseringsprogramma, waardoor de student gericht bezig is met de competentieontwikkeling. Daarnaast is er ondersteunend taalonderwijs aangeboden en is een systeem ontwikkeld om het taalgebruik van studenten op een effectieve wijze te beoordelen.

Tabel 6 – Doelgroep en Vormgeving programma HvA BE

Het didactisch concept van de opleiding is, zoals in bovenstaande tabel weergegeven, per richting verschillend, maar kent - weliswaar met andere accenten (meer of minder ec's per leerlijn) - dezelfde uitwerking in met elkaar samenhangende leerlijnen:

- De kennis- en de vaardighedenleerlijn bevatten de inhoudelijke vakmodules waarin de student eerst basiskennis opdoet en vervolgens verbredende en verdiepende kennis.
- De integrale leerlijn betreft de projecten en studieonderdelen zoals stage en het afstuderen, waarbij de student de opgedane kennis en vaardigheden toepast in één of meerdere beroepsproducten (vb. ondernemingsplan, jaarrekening, exploitatiebegroting) en in de (gesimuleerde) praktijk.
- De coachingsleerlijn is door de varianten op een verschillende wijze uitgewerkt, waarbij rekening is gehouden met de doelgroep. De leerlijn is vooral gericht op persoonlijke ontwikkeling in relatie tot de beroepshouding en het leren studeren. Dit sluit aan bij de ontwikkeling van de generieke competenties.

De werkvormen van BE sluiten aan bij de visie op het beroep, bij het didactisch concept en bij de leerdoelen van de onderwijseenheden, zo vindt het auditpanel. Het betreft kennisgerichte hoor- en werkcolleges, toepassingsgericht projectonderwijs, casestudies, practica, workshops, bedrijfsbezoeken en stage-/werkperiode. In de leerplanschema's staan de werkvormen per onderwijseenheid vermeld.

¹⁷ 'F' staat voor de locatie Fraijlemaborg en 'W' voor de locatie Wenckebachweg.

Als eerste stap heeft de opleiding vóór het studiejaar 2013-2014 de programma's aangepast aan de nieuwe BBA-standaard (zie standaard 1). In het kader van de DEM-Verbeteragenda (zie inleiding) werkt de opleiding BE vervolgens toe naar één gezamenlijk curriculum voor de twee voltijdvarianten¹⁸. Het nieuwe curriculum met het nieuwe didactisch concept 'minder vrijblijvendheid' start met de propedeuse per september 2014 en wordt daarna fasegewijs ingevoerd. Alle geledingen binnen de opleiding zijn zich bewust van de noodzaak om de beoogde verbeteringen door te voeren en de uitdagingen die de ontwikkeling van een nieuw programma met zich mee brengt. Het auditpanel benadrukt dat dit veranderproces is bedoeld om de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving te verbeteren en dat zorgvuldigheid, prioriteitenstelling en commitment in dit kader van belang zijn (zie H6 – Aanbevelingen). Zo kan het zich voorstellen dat de opleiding met het oog op het veranderproces het docententeam uitbreidt, aangezien de werkdruk van de docenten gelet op de huidige docent-studentratio thans aan de hoge kant is. Bovendien vraagt het auditpanel zich af of de afstemming van de programma's en het delen van elkaars 'best practices' met de BE-collega's van Hogeschool Rotterdam en de Haagse Hogeschool naast het LOOBE op dit moment focus moet hebben. Daarentegen is het auditpanel positief over deze uitwisseling.

Inhoud programma

Vanaf het begin van de opleiding staan kennisverwerving, praktijkgerichtheid, onderzoeksvaardigheden en persoonlijke ontwikkeling in elke variant/richting centraal. De gedegen theoretische kennis betreft de beroepstaken c.q. kernvakken uit het opleidingsprofiel en deze wordt in de hoofdfase verder verdiept. De programma's zijn naar het oordeel van het auditpanel degelijk opgebouwd en bestaan uit semesters en blokken, met aan het eind van ieder blok de toetsperiodes. Zij bieden studenten verschillende keuzemogelijkheden door het aanbod van (deeltijd)minoren¹⁹, een excellentietraject, de (buitenlandse) stages en de afstudeeropdracht. In bijlage III volgt per variant/richting een kort programmaoverzicht.

Jaar	Omschrijving
1	In het gemeenschappelijke basissemeester Business Basics legt de opleiding voor VT(F), VT/IFM(F), DT en DU een brede theoretische basis en voeren studenten het project Ondernemen uit (bij IFM het project Young Enterprise). VT(W) heeft in verband met een vernieuwd curriculum 2012-2013 een enigszins afwijkende opbouw. In het tweede semester volgen theorievakken en projecten die meer op BE zijn toegespitst. In het kader van de oriënterende en selecterende functie van de propedeuse hebben alle studenten de mogelijkheid om zonder vertraging over te stappen naar andere opleiding(svarianten) in het domein.
2	In het tweede jaar wordt de inhoudelijke kennis uit het eerste jaar verdiept en verbreed. Studenten werken aan projecten waarbij ze het geleerde uit de theorie toepassen. Dit doen zij ook elders in het programma aan de hand van praktijkopdrachten. Bij DU vindt de eerste werkperiode plaats.
3	In het derde jaar vindt verdere inhoudelijke verdieping plaats. Studenten volgen, afhankelijk van de variant, in het eerste of tweede semester een stage, een minor (behalve bij VT(F)), dan wel de werkperiode (DU) of persoonlijke professionalisering (DT).
4	Het vierde jaar bestaat uit theoretische vakken en de afstudeeropdracht bij een bedrijf. Bij VT(F) volgen studenten een minor in het vierde jaar. Bij DU vindt de laatste werkperiode plaats; deze is gekoppeld aan de afstudeeropdracht.

Tabel 7 – Globale opbouw programma HvA BE

In onderstaande paragrafen volgt een nadere uitwerking van de inhoud van de programma's en de accenten die de opleiding BE legt. In de Nationale Studenten Enquête (NSE) 2012 zijn studenten van de verschillende richtingen met waarderingen tussen de 3,3 en 3,9²⁰ in voldoende mate tevreden over het programma. Tijdens de audit wordt dit door studenten bevestigd.

¹⁸ De duale variant van de opleiding BE wordt afgebouwd en binnen de voltijdvariant wordt een praktijkafstudeerrichting gestart. De deeltijdvariant blijft apart bestaan.

¹⁹ Het betreft twaalf (Engelstalige) bedrijfseconomische (deeltijd)minoren o.a.: Beleggen Breed/Diep, Financieel advies en ondersteuning, Pensioen en verzekeringen, Riskmanagement Breed, Universitaire doorstroomminor Accountancy & Control, Entrepreneurschap, International Marketing en International Banking. Studenten kunnen tevens een minor volgen, die binnen DEM, de HvA of elders wordt aangeboden. Daarvoor is toestemming van de Examencommissie nodig.

²⁰ Deze enquête heeft een vijfpuntsschaal, waarbij BE een score van $\geq 3,5$ als een goed en een score van $\leq 3,0$ als een matig tot voldoende resultaat beschouwt.

Daarmee doelen de studenten op het niveau, de aansluiting op actuele ontwikkelingen, de samenhang en toenemende complexiteit, het werken in projecten en de diepgang in de vakken. In vergelijking met de andere richtingen zijn duale studenten het minst en deeltijdstudenten het meest tevreden over het programma. Enkele kleine verbeterpunten die studenten tijdens de audit noemden en waarmee de opleiding (de organisatie rond) het onderwijs verder kan ontwikkelen, zijn:

- VT(F): het aantal beschikbare computers en printers, nakijktijd, informatievoorziening over cijfers en ingezette verbeteringen.
- VT/IFM(F): het niveau van Engels van docenten, recente praktijkervaring van docenten, ontwikkelen van softskills zoals communicatie en presenteren.
- VT(W): studiebegeleiding in jaar twee, bereikbaarheid van enkele docenten, nakijktijd.
- Duaal: tijdigheid van roosters, informatievoorziening (o.a. cijfers, verbeteracties), communicatie tussen docenten (op één lijn).
- Deeltijd: ICT-infrastructuur (o.a. cijferadministratie en inschrijving tentamens), het instroomniveau van Wiskunde en communicatie in het algemeen.

De top vijf DEM-verbeteracties betreffen de volgende thema's: inhoud van de opleiding, bereikbaarheid van docenten (zie paragraaf docenten), studiebegeleiding (vb. maatregelen: werkbezoek en terugkomdagen geïntroduceerd, stagebegeleiding verbeterd), aandacht voor problemen en klachten (vb. maatregelen: focus- en panelgesprekken geïntroduceerd, klachtencoördinator ingesteld, communicatie geïntensiveerd) en feedback op toetsen. De opleiding streeft per variant/richting naar een verbetering van 0.1 à 0.2 punt per jaar in de NSE.

Praktijkgerichtheid

Vanaf het eerste jaar speelt de oriëntatie op de beroepspraktijk in elk curriculum een rol, zo stelt het auditpanel vast. Bij de onderscheiden richtingen wordt de praktijkgerichtheid o.a. door het gekozen didactische concept anders vorm gegeven. Docenten, die voor een deel uit de beroepspraktijk afkomstig zijn of daarin naast hun docentschap gedeeltelijk werken, brengen in de lessen voorbeelden van reële praktijksituaties en problemen in. Bovendien schakelt de opleiding regelmatig ervaren mensen uit de praktijk in als gastdocent of begeleider (vb. Heineken, Adidas Group, Crown Plaza Hotel en CEBma) en verzorgt een aantal bedrijven workshops, sollicitatie- en presentatietrainingen. De praktijkgerichtheid van de curricula blijkt daarnaast uit het werken in het SAP-practicum, de opdrachten bij bedrijven en het afleggen van bedrijfsbezoeken (vb. New York Stock Exchange/ Euronext). Ook zijn enkele projecten in samenwerking met afstudeerbedrijven en accountantskantoren ontwikkeld. Het overzicht 'Activiteiten met het werkveld in het studiejaar 2012-2013' geeft het auditpanel een duidelijk beeld van de interactie tussen de opleiding en de beroepspraktijk.

Voorbeelden
<i>In het YEN-project bij VT/IFM(F) richten studenten een reëel bedrijf op, waarbij ze verschillende rollen in een bedrijf leren kennen door deze zelf te vervullen.</i>
<i>In het project Ondernemen bij de VT(F), VT(W) en Duaal schrijft een groep studenten een ondernemingsplan voor een nieuw op te richten onderneming. Een externe omgevingsanalyse, het marketingplan, de opzet van de organisatie, een resultatenprognose en financieringsplan, de rechtsvorm en overige juridische aspecten zijn onderdelen van het plan.</i>
<i>Tijdens de minor 'Financieel Advies en ondersteuning participeert de opleiding in BOOT-projecten (Buurtwinkel voor Onderwijs, Onderzoek en Talentontwikkeling), waarbij studenten de financiële kennis en vaardigheden van buurtbewoners vergroten en een actieve houding van consumenten stimuleren.</i>
<i>In het semester Financial Management (DT) maakt de student voor zijn eigen bedrijf een investeringsselectie en een financieringsvoorstel. Studenten passen het geleerde direct toe in de eigen beroepspraktijk.</i>

In het derde en vierde jaar zijn de verplichte stage (Voltijd), de werkperioden (Duaal) en de afstudeeropdracht (alle richtingen) bij uitstek de onderdelen waar de theorie en praktijk samen tot uitdrukking komen. In de Deeltijd komt vanaf het begin de koppeling tussen de theorie en de praktijk aan de orde door de casuïstiek, die studenten inbrengen vanuit hun werksituatie en door de opdrachten die zij in de beroepspraktijk uitvoeren.

Profilering

De opleiding concretiseert haar profilering 'onderzoekend vermogen/EBP' (zie paragraaf Praktijkgericht onderzoek), 'grootstedelijkheid' (zie paragraaf Internationalisering) en 'ERP-systemen' in de programma's. In onderstaande tabel is per variant aangegeven hoe de profilering rond 'ERP/SAP' vorm krijgt in de programma's. In de voltijdvarianten is dit thema sterk aanwezig, wat het auditpanel een sterk punt van deze richtingen vindt.

Richtingen		Doelgroep en Vormgeving
VT	(F)	<ul style="list-style-type: none">▪ Jaar 2: Praktische toepassing van ERP/SAP bij het onderdeel Administratieve Organisatie.▪ Jaar 3: integraal bedrijfspracticum SAP
	IFM (F)	<ul style="list-style-type: none">▪ Jaar 2: project SAP. Studenten simuleren een Order to Cash business process in SAP en doen een aantal (onderzoeks)opdrachten met SAP. De studenten gebruiken daarnaast SAP Business One bij een opdracht van de module Administrative and Organizational Procedures.▪ Jaar 4: Tijdens de projecten 'Treasury Management' en 'Controlling & Accounting' wordt in SAP/R3 gewerkt.
	(W)	<ul style="list-style-type: none">▪ Jaar 1/2: In semester 2 introduceert de richting SAP als elektronische leeromgeving bij het vak Administratie; dit loopt door in semester 3 en 4 bij de vakken Operations- en Supply Chain Management. Semester 4 staat in het teken van het project 'Extern financieel beleid'. De richting maakt gebruik van het expertisecentrum SBR om in SAP belastingaangiftes te kunnen doen in het kader van het beroepsproducten Jaarrekening MKB en MIS/ERP.
DU	(L)	<ul style="list-style-type: none">▪ Jaar 2: project SAP▪ Jaar 3: In het project 'Bedrijfskundige informatievoorziening' bestaat aandacht voor ERP (SAP) van een dienstverlenende organisatie aan de hand van een casus.
DT	(L)	<ul style="list-style-type: none">▪ Jaar 2: SAP/IDES casus

Tabel 8 – Uitwerking van de profilering 'ERP/SAP' in de programma's

Internationale oriëntatie

BE heeft in het verlengde van haar profilering de internationale oriëntatie voldoende uitgewerkt in de programma's (zie tabel 10 – Uitwerking Internationalisering). Bij de ene richting is voor dit aspect in het programma meer aandacht dan bij de andere richting, zo stelt het auditpanel vast. Duaal kent meer aandacht voor Engelse taalvaardigheid. De kennis die de opleiding aanbiedt, is internationaal gezien up-to-date. In de lessen komen internationale ontwikkelingen (vb. de bankencrisis en de interdependentie van internationale financiële systemen) aan de orde. Ook biedt de opleiding BE internationale onderdelen aan, hetzij via een stage, exchange, afstudeeropdracht of internationale minoren. Bovendien krijgt de generieke competentie 'Interculturele sensitiviteit' plaats in alle programma's.

Richting		Doelgroep en Vormgeving
VT	(F)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 1/2: Engels 1,2 en 3 alsmede Engelstalige literatuur voor de onderdelen Corporate Finance en Management Accounting. ▪ Jaar 3: Studenten kunnen kiezen voor een 'study abroad' in de stageperiode. ▪ Jaar 4: Bij de afstudeeropdracht wordt een 'Management summary in English' geschreven.
	IFM (F)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 1/2: Vanaf jaar 1 moeten studenten naast het Engels een verplichte tweede vreemde taal kiezen. De keuze bestaat uit Frans, Duits, Spaans of (voor buitenlandse studenten) Nederlands. Tijdens de module Cross Cultural Analysis leren de studenten de theorie en het gebruik in de praktijk van de dimensies van cultuurmodellen. ▪ Jaar 3: Studenten volgen gedurende een semester een keuzevak aan een buitenlandse partnerinstelling (de exchange/minor). Tijdens de stage maken studenten kennis met de beroepspraktijk, die in een internationale context opereert, en doen ze ervaring op met het uitvoeren van een klein onderzoek. ▪ Jaar 4: Studenten volgen een aantal vakken waarin de stof uit jaar 1 en 2 wordt geïntegreerd en verder uitgediept, met aandacht voor internationale aspecten. Daarnaast werken de studenten in hun vierde jaar aan een afstudeeropdracht voor een internationaal bedrijf of een internationale organisatie.
	(W)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 1: De vakken Basic Business English en Financial and Business English. ▪ Jaar 2: De Engelse teksten uit de Harvard Business Review cases en de internationale literatuur worden apart behandeld bij Financial & Business English als onderdeel van professionalisering. ▪ Jaar 4: Project International Business Consultancy
Duaal		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 1/2/3: (Vaardigheid) Engels ▪ Hoofdphase: Studenten volgen een internationaal semester in de vorm van een theoretisch semester (een minor als study abroad programme of een internationale minor) of een werkperiode (in het buitenland of in een internationaal bedrijf in Nederland) waarbij de student in een internationale, niet-Nederlandse context, aantoonbaar internationale competenties ontwikkelt. Studenten tonen bijvoorbeeld tijdens het portfolio-assessment aan te beschikken over Interculturele sensitiviteit.
Deeltijd		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 3: In het semester Financial Accounting leert de student de interne jaarrekening te vertalen naar een externe jaarrekening, op basis van nationale en internationale wet- en regelgeving. De student krijgt te maken met aangiften en onderwerpen als Corporate Governance, code Tabaksblat, United States Generally Accepted Accounting Principles en de richtlijnen voor de jaarverslaglegging. ▪ Hoofdphase: Studenten tonen tijdens het portfolio-assessment aan te beschikken over Interculturele sensitiviteit

Tabel 9 – Uitwerking Internationalisering in de programma's

Praktijkgericht onderzoek

Vanaf het studiejaar 2011-2012 heeft de opleiding BE het onderzoekend vermogen van de studenten versterkt door onderzoek geïntegreerd door het hele curriculum vorm te geven. De implementatie kent per richting verschillende snelheden. De aandacht voor onderzoeksvaardigheden is in het ene curriculum sterker en meer geïntegreerd aanwezig dan in het andere curriculum. De eerste resultaten van de nieuwe onderzoekslijn zijn, zo stelt het auditpanel net als de opleiding vast, zichtbaar (zie Standaard 3). De huidige vierdejaarsstudenten ontwikkelen in meerdere studie jaren onderzoeksvaardigheden en profiteren daarvan, bijvoorbeeld bij de aanpak van de afstudeeropdrachten en bij het formuleren van hoofd- en deelvragen. Toch is het auditpanel van mening dat de opleiding de bandbreedte in het verschil van aandacht voor het praktijkgericht onderzoek in de programma's van de verschillende richtingen verder dient te verkleinen en de onderzoekslijn sterker in kan zetten vanuit een gemeenschappelijk kader (zie Hoofdstuk 6 - Aanbevelingen). Dit beoogt de opleiding ook met het inzetten van Evidence Based Practice (zie volgende alinea) en de DEM-Verbeteragenda.

Richting		Doelgroep en Vormgeving
VT	(F)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 1/2: In het eerste jaar leren studenten o.a. in het vak 'Kwantitatieve methoden en technieken' onderzoeksvaardigheden op basisniveau. ▪ Jaar 2: In Onderzoeksvaardigheden I voeren studenten zelfstandig een eenvoudig onderzoek uit. ▪ Jaar 3: Binnen Onderzoeksvaardigheden 2 voeren studenten zelfstandig een gecompliceerd onderzoek uit; op die manier kunnen zij zich ook al voorbereiden op het schrijven van de afstudeeropdracht in het laatste studiejaar. ▪ Jaar 4: Afstudeeropdracht
	IFM (F)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 1: In o.a. de modules Quantitative Methods and Techniques en bij het YEN-project leert de student de basis van onderzoeksvaardigheden. ▪ Jaar 2: Door de module Quantitative Methods and Techniques en de workshops Research Skills krijgen de studenten de gelegenheid hun onderzoeksvaardigheden te verbeteren. Jaar 3: Tijdens de stage doen studenten ervaring op met het uitvoeren van een klein onderzoek. ▪ Jaar 4: Graduation Research Paper
	(W)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 1/2/4: Het vak Praktijkgericht onderzoek ▪ Jaar 3: Uitvoeren deskresearch tijdens de stage ▪ Jaar 4: Afstudeeropdracht
Duaal		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Jaar 2/3: De richting biedt het vak Onderzoeksvaardigheden tijdens de wekelijkse terugkomdag aan. ▪ Jaar 4: Afstudeeropdracht
Deeltijd		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Het onderzoekend vermogen uit de BBA-standaard wordt concreet vormgegeven in de vaardighedenlijn <u>Onderzoeken, Rapporteren en Taalvaardigheid (2011)</u>.

Tabel 10 – Uitwerking Praktijkgericht onderzoek in de programma's

VT(W) heeft in het nieuwe programma EBP als pilot opgenomen. In samenwerking met CEBMA bekijkt de opleiding de effectiviteit van het BE-onderwijs in EBP en de verdere operationalisatie in de onderwijsleeromgeving (o.a. scholing van docenten). Hierin werkt BE ook samen met het TIER (Top Instituut for Evidence Based Education Research), een samenwerkingsverband van de universiteiten van Amsterdam, Groningen en Maastricht. Bij de andere varianten/richtingen verdient de nieuwe onderzoeksvisie nog een uitwerking in de programma's.

De HvA ziet een goede wisselwerking tussen onderwijs, onderzoek en beroepenveld als een van de belangrijkste uitdagingen voor de nabije toekomst. Bij DEM zijn voor dit doel vijf lectoren aangesteld: 1) Amsterdamse Kenniseconomie, 2) Gedifferentieerd Human Resource Management, 3) Internationalisering in het Economie- en Managementonderwijs, 4) Online Ondernemen en 5) Corporate Governance & Leadership. De lectoren maken deel uit van het Centre for Applied Research on Economics & Management (CAREM) dat zich profileert als domeinbreed expertisecentrum voor praktijkgericht economisch onderzoek gericht op kennisontwikkeling. De onderzoeksprogramma's bestrijken een breed terrein en gaan over de participatie en innovatie in de kenniseconomie. Het lectoraat Online Ondernemen heeft een Expertisecentrum 'Standard Business Reporting in praktijk', waar enkele BE-docenten parttime werken en onderzoek doen. Ondanks de participatie van docenten in een kenniskring en de recente betrokkenheid van CAREM bij het afstuderen en de onderzoekslijn, is de interactie tussen onderwijs en onderzoek, zo is het auditpanel van mening, voor verbetering vatbaar.

Rendement

Verhoging van het studiesucces is een van de belangrijkste speerpunten binnen DEM. Ook de opleiding BE heeft te maken met lage rendementen, hoge uitvalpercentages en langstudeerders (zie H1 - Basisgegevens). De oorzaak lag met name in de onvoldoende selectieve propedeuse tot september 2008 en de vrijblijvendheid van het volgen van lessen. Onder het project 'Sturen op Studiesucces' zijn vanaf 2010, zo blijkt uit de Kritische Reflectie en het locatiebezoek, verschillende activiteiten gestart (zie Tabel 11 – voorbeelden van maatregelen studiesucces).

Voorbeelden van maatregelen studiesucces

- Alle varianten kennen een vorm van contact voor de poort. De opleiding is in 2011 (variant VT(F), VT(W) en Duaal) en 2012 (VT/IFM(F)) gestart met (vrijwillige) intakeassessments en intakegesprekken. Naar aanleiding van de evaluatie zoekt de opleiding ook naar andere vormen van kennismaken voor de poort.
- In alle varianten/richtingen worden extra lessen voor struikelvakken verzorgd (bijvoorbeeld economisch rekenen).
- Door het in beeld krijgen en het adequaat begeleiden van studenten en invoeren van meer individuele begeleidingsmomenten monitort de opleiding de studievoortgang van studenten. In de propedeuse geeft de opleiding na een half jaar de studenten een studieadvies op basis van hun resultaten: doorgaan, stoppen of een verwijzing naar een andere opleiding. Met ingang van het studiejaar 2012-2013 geldt DEM-breed een BAS-norm van 50 ec's (voorheen 40 ec's).
- Alle varianten/richtingen hebben speciale aandacht voor langstudeerders. Zij worden tot afstuderen aangezet met behulp van contracten en plannen van aanpak waarin studenten aangeven welke extra begeleiding zij nodig hebben.

Tabel 11 – Voorbeelden van maatregelen ter verbetering van het studiesucces

De propedeuse is zwaarder en daarmee selectiever geworden, wat een hogere uitval tot gevolg heeft. Toch is de uitval in de hoofdfase (bij BE ruim 40%) ondanks de adequate maatregelen zoals de studievoorlichting, de intakegesprekken en de studiedrempels nog te hoog. Doordat de opleiding in mindere mate aandacht had voor het monitoren van de effectiviteit van de verbetermaatregelen en het managementinformatiesysteem de opleiding te weinig in staat stelde om gegevens inzichtelijk te maken, was BE ten tijde van de audit (nog) niet in staat de resultaten van de verbetermaatregelen aantoonbaar te maken. Desondanks is het auditpanel er net als de opleiding van overtuigd dat de maatregelen verbeteringen teweeg brengen in het studiesucces. Zo gaven de docenten aan dat de selectievere propedeuse en de intakegesprekken zorgen voor meer gemotiveerde studenten met een actievere houding tijdens de lessen. Daarnaast durven studenten nu een kritischere houding aan te nemen en elkaar aan te spreken op hun studiegedrag tijdens opdrachten. De studenten van de verschillende varianten/richtingen bevestigen dit tijdens de audit. Met het in de praktijk brengen van de vernieuwde onderwijsvisie streeft de opleiding naar een realistische hoofdfaserendementsverbetering van 2% per jaar. Dit moet in 2014 resulteren in 50% voor de voltijd- en duale studenten en 40% voor de deeltijdstudenten, die binnen vier jaar na de start in de hoofdfase afstuderen. De komende periode verdient het inzichtelijk maken van de verbeterde studieresultaten aandacht, zo vindt het auditpanel (zie H6 – Aanbevelingen).

Studielast en Studeerbaarheid

De spreiding van de studielast wordt door de studenten van alle varianten met ruim voldoende beoordeeld (NSE 2012²¹). Eerste- en tweedejaars studenten hebben gemiddeld tussen de 16-22 contacturen en derde- en vierdejaars 12-16 contacturen tijdens de lesweken. Tijdens de werkperiode hebben duale studenten een terugkomdag van 6-8 uur per week. Ook deeltijdstudenten volgen twee dagdelen per week colleges. Alle studenten van de verschillende varianten/richtingen vinden het programma studeerbaar, zo geven zij tijdens de audit aan. In de project- en de tentamenweken ervaren de studenten een hogere, maar niet hinderlijke werkdruk. Vaak komt dit, zo geven zij aan, doordat ze in de lesperiode te weinig tijd aan hun studie besteden. Met name duale studenten moeten hun huiswerk tijdens de les- en werkperiodes bijhouden, anders raken ze achterop. Bij de deeltijdstudenten lijkt de studielast in vergelijking met de andere varianten het hoogst, maar ook voor hen is de opleiding studeerbaar. De studenten zijn gemiddeld 25-35 uur per week met hun studie bezig.

²¹ NSE is de afkorting voor de Nationale Studentenenquête en STM staat voor Studenten Tevredenheid Monitor van de HvA (jaarlijks afgenomen tot 2011). De weergegeven tevredenheidsscores van studenten zijn gemiddelden op een vijfpuntsschaal. De HvA beoordeelt een score van $\geq 3,5$ als een goed resultaat, een score van $\leq 3,0$ als matig tot onvoldoende.

Docenten

De meeste docenten Bedrijfseconomie zijn aan een van de vijf richtingen verbonden, een klein aantal docenten geeft les in meerdere varianten/richtingen. De opleiding heeft in totaal een formatie van ca. 130 docenten in een omvang van 79,6 fte. Daarnaast verzorgen specialisten die extern worden ingehuurd een deel van de lessen. De opleiding streeft naar een divers samengesteld docentencorps, dat relevante ervaring heeft in het bedrijfsleven of non-profit organisaties dan wel actief contacten onderhoudt met het werkveld. Het auditpanel constateert dat de opleiding dit streven (met name in de Deeltijd²²) waarmaakt.

Het streven is dat in 2014 75% van de docenten over een mastertitel beschikt en 9% een promotie heeft afgerond. In onderstaande tabel staat dat VT(F) DU en DT al voldoen aan deze norm met respectievelijk 82%, 80% en 83%. Bij VT/IFM(F) en VT(W) heeft respectievelijk 70% en 61% minimaal een mastertitel. De opleiding spant zich extra in om docenten te stimuleren en te faciliteren tot het behalen van een mastertitel of Phd. In elke variant/richting van de voltijd zijn één of twee docenten bezig met hun promotietraject. Met docenten die geen mastertitel hebben, zijn afspraken gemaakt om die alsnog te halen. Door deze maatregelen verwacht BE het streefpercentage van 75% in 2014 te kunnen halen. Het auditpanel vindt het halen van dit streefcijfer voor alle varianten/richtingen en het streven naar kwalificatieverhoging van alle docenten een goede ontwikkeling.

Kwalificatie docententeam	Opleidingsniveau				Didactische aantekening /BKO
	Bachelor	Master	Bezig met promotie traject	PhD.	
Streefwaarden DEM	25%		75% (waarvan 9% promotie)		70%
▪ VT (F/W)	27%	65%	4%	4%	62%
▪ VT (F)	13%	77%	5%	5%	70%
▪ VT/IFM (F)	25%	65%	5%	5%	65%
▪ VT (W)	29%	51%	10%	10%	56%
▪ Duaal (L)	20%	80%	0%	0%	70%
▪ Deeltijd (L)	17%	79%	0%	4%	47%

Tabel 12 – Kwalificatie docententeam

Daarnaast stelt het HvA-beleid als eis dat alle docenten beschikken over een didactische aantekening²³. Het streefcijfer voor docenten met een Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) is 70% in 2014. Er gaat in dit kader extra aandacht uit naar de richtingen DT, VT(W) en VT/IFM(F). Met de docenten die nog geen didactische aantekening hebben, zijn afspraken gemaakt in de personele gesprekscyclus. Het auditpanel vindt het belangrijk dat de opleiding deze doelstelling het komende jaar realiseert, zoals zij dat ook beoogt.

Andere vormen van deskundigheidsbevordering die BE inzet en waarvoor docenten van BE de ruimte krijgen, zijn groepswijze en individuele trainingen. Bovendien zet de opleiding sinds de afgelopen twee jaar steeds sterker in op gezamenlijkheid en kennisdeling tussen de docententeams van de verschillende richtingen. Het auditpanel steunt deze ontwikkeling (zie H6 – Aanbevelingen). In onderstaande tabel zijn enkele voorbeelden van deskundigheidsbevordering genoemd.

²² Het docententeam gekenmerkt door praktijkgerichte docenten met in verhouding veel freelancers met actuele kennis van de beroepspraktijk.

²³ Externe docenten of docenten met een kleine aanstelling hoeven niet de gehele cursus te volgen. Met hen wordt bekeken hoe zij de komende periode een korte cursus kunnen volgen om hun portfolio aan te vullen ten behoeve van de BKO.

Voorbeelden van deskundigheidsbevordering	
Groepsgewijze trainingen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Binnen de HvA is het opleidingsaanbod voor medewerkers gebundeld in de HvA-Academie. ▪ De HvA organiseert jaarlijks een onderwijsconferentie voor alle medewerkers. Ook DEM organiseert jaarlijks een onderwijsdag voor alle docenten. ▪ De trainingen die de opleiding verplicht stelt voor alle docenten zijn didactische cursussen, trainingen voor het maken van toetsmatrijzen en de vijfdaagse cursus van CEBMa ten behoeve van EBP. ▪ Alle teams hebben de training diversiteit gevolgd om beter in te kunnen spelen op de grootstedelijkheid en culturele diversiteit van Amsterdam, die vertegenwoordigd is in de studentenpopulatie.
Specifieke trainingen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Studieloopbaanbegeleiders volgen specifieke trainingen voor de persoonlijke begeleiding van studenten. ▪ Afstudeerbegeleiders en examinatoren volgen trainingen ten behoeve van de afstudeerbegeleiding c.q. de -beoordeling. ▪ Docenten bij VT/IFM(F), die het Engels onvoldoende beheersen, moeten hun Engels bijspijkeren via het British Language Training.
Kennisdeling	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Om meer best practices tussen de docententeams uit te wisselen heeft BE gezamenlijke studiedagen georganiseerd (maart 2012 en januari 2013). ▪ In het studiejaar 2011-2012 zijn de beide voltijdvarianten gestart met gezamenlijke bijeenkomsten voor docenten (o.a. bespreking actualiteiten, vergelijking programma's, etc.) en met het uitwisselen van docenten bij afstudeeronderzoeken. Met ingang van 2012-2013 is dit verbreed naar alle varianten. ▪ Enkele richtingen zijn begonnen met 'Capita Selecta' bijeenkomsten voor docenten, waar docenten vertellen over de inhoud van hun vakgebied en zo de onderlinge kruisbestuiving bevorderen. ▪ De invoering van resultaatverantwoordelijke teams is bij alle richtingen in volle gang.

Tabel 13 – Voorbeelden deskundigheidsbevordering Docententeams

Hoewel de opleiding BE net als het auditpanel over het algemeen van oordeel is dat zij beschikt over een gemotiveerd, betrokken en gekwalificeerd docententeam, wil zij de NSE score uit 2012 voor de VT(W) en Duaal verbeteren. De docenten worden intensiever geschoold op didactische- en onderzoeksvaardigheden en een aantal collega's is in de gelegenheid gesteld een mastertraject te beginnen VT(W). Met de docenten zijn concrete afspraken gemaakt over de termijn waarbinnen studenten een reactie op e-mail mogen verwachten, zijn spreekuren ingesteld en heeft op de locatie Fraijlemaborg in februari 2013 een interne verhuizing plaatsgevonden, zodat docenten met elkaar in een specifiek deel van het gebouw zijn gehuisvest. In de loop van 2013 - 2014 verhuist het gehele cluster Finance & Accounting, waar BE onder valt, naar de Fraijlemaborg. Hiermee verhoogt BE de bereikbaarheid van docenten en faciliteert zij de binding met haar studenten. Studenten van de locatie Fraijlemaborg geven tijdens de audit aan dat de docenten door de interne verhuizing toegankelijker zijn. Bovendien nuanceren de studenten van alle locaties dat enkele en niet alle docenten slecht bereikbaar en/of op sommige aspecten minder gekwalificeerd zijn. Ook zien zij door de genomen maatregelen duidelijke verbeteringen. Het auditpanel vindt dit een sterk voorbeeld van adequaat ingezet verbeterbeleid.

Voorzieningen

De gebouwen aan de Fraijlemaborg en Wenckebachweg voldoen qua lokalen en voorzieningen aan de standaard voor hoger beroepsonderwijs. Naast de standaardfaciliteiten is er een SAP-practicum en maakt VT/IFM(F) veel gebruik van het talenlab. Binnen alle onderwijslocaties is er een draadloos netwerk (Eduroam via Wifi) en bestaat een grote computerdichtheid. Toch zien studenten een mogelijkheid tot verbetering in de beschikbaarheid van werkplekken op spitsuren. Studenten kunnen van binnen en buiten de hogeschool inloggen op de Digitale Leeren WerkOmgeving, die in februari 2013 is ingevoerd. Daar zijn lesmateriaal, algemene informatie, roosters, etc. te vinden.

Studenten Deeltijd zijn met gemiddeld 3,5 het meest en studenten VT(W) zijn met gemiddeld 2,8 het minst tevreden op een zevental punten ten aanzien van het algemene voorzieningenniveau (NSE 2012). De HvA werkt aan de verfijning van het in 2011 geïntroduceerde Studenten InformatieSysteem (o.a. het tijdig bekendmaken van toetsresultaten). Bovendien zijn op de Wenckebachweg een lesplein met werkruimtes ingericht, zijn informatieschermen geplaatst en is een balie ingericht voor vragen/klachten. Studenten waarderen de ingezette verbetermaatregelen, zo geven zij tijdens de audit aan. Daarnaast worden met ingang van januari 2014 alle varianten van BE op Fraijlemaborg gehuisvest. Zodra de Amstelcampus in 2015 gereed is ontstaat ruimte, doordat twee van de vier clusters van DEM verhuizen. Het cluster waar BE onder valt, blijft achter op de Fraijlemaborg. De tevredenheid van studenten over het algemene voorzieningenniveau zal door deze maatregelen verder verbeteren.

De bibliotheek biedt toegang tot een grote collectie digitale informatiebronnen en een uitgebreide collectie boeken, tijdschriften en cd-roms. De HvA is geabonneerd op landelijke databanken (vb. ABI/INFORM, PiCarta en CBSStatline), die medewerkers en studenten kunnen raadplegen.

Weging en Oordeel

Voltijd: Voldoende
Deeltijd: Voldoende
Duaal: Voldoende

De degelijke inhoud en vormgeving van de programma's van BE stellen de studenten van alle varianten/richtingen in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De basis van de opleiding is voor studenten geconcretiseerd in leerplanschema's. De leerdoelen staan in relatie met de beroepstaken en de generieke competenties. De concentrische opbouw van en de indeling in leerlijnen in de programma's zorgen voor voldoende samenhang.

De doelstellingen rond de praktijkgerichtheid, de internationale oriëntatie en het praktijkgericht onderzoek krijgen in alle programma's een plaats. De verschillende richtingen hebben dit op een eigen wijze en met eigen focus gedaan. o.a. vanwege de didactische uitgangspunten of de herinrichting van een curriculum. Bij de ene richting is de aandacht voor deze aspecten daarom sterker aanwezig dan bij de andere richtingen. Waar VT(W) bijvoorbeeld een sterke focus heeft op EBP in alle studie jaren, ontwikkelen studenten van VT(F) in alle studie jaren onderzoeksvaardigheden, krijgt de internationale oriëntatie duidelijk vorm in het programma van VT/IFM(F), kent Duaal meer aandacht voor de Engelse taalvaardigheid en is SAP sterk aanwezig bij de voltijdvarianten. De aanpassing van het BE-programma aan het nieuwe opleidingsprofiel en het toewerken naar één gezamenlijk curriculum biedt de opleiding de gelegenheid om de variatie in vormgeving en de focus voor deze aspecten in de verschillende richtingen te herijken en de best practices te behouden. Het auditpanel vindt dit een goede ontwikkeling.

Het auditpanel is bovendien van mening dat de opleiding beschikt over een gemotiveerd en voldoende tot goed gekwalificeerd BE-docententeam, ondanks dat studenten mogelijkheden tot verbetering zien in o.a. de bereikbaarheid van docenten. De opleiding zet namelijk aantoonbaar verbeteringen in en de eerste resultaten waren tijdens de audit zichtbaar. Daarnaast is de opleiding goed op weg om voor alle varianten/richtingen haar streefcijfers ten aanzien van het masterniveau en de didactische bekwaamheid van het docententeam in 2014 te halen.

DEM heeft continue aandacht voor verbeteringen in het algemene voorzieningenniveau, wat op termijn zal leiden tot een verdere groei in de studenttevredenheid (naar gemiddeld 3,5 op een vijfpuntsschaal voor alle richtingen). De opleidingsspecifieke voorzieningen van BE, die toegang bieden tot de benodigde vakliteratuur, tijdschrift- en krantenartikelen, zijn naar de opvatting van het auditpanel actueel en toereikend voor de realisatie van de programma's.

De onderwijsleeromgeving voldoet op dit moment aan de basiskwaliteit, maar op een aantal sterke punten per richting na niet meer dan dat. Alle geledingen binnen de opleiding zijn zich bewust van de noodzaak om kwaliteitsverbeteringen in de onderwijsleeromgeving door de voeren en van de uitdagingen die het veranderproces met zich mee brengt. Het management van de opleiding dient in een gedeelde verantwoordelijkheid en op een zorgvuldige wijze zorg te dragen voor de uitvoering van de DEM-Verbeteragenda. Wanneer de opleiding de plannen en de al ingezette verbetermaatregelen doorzet en monitort, is het auditpanel ervan overtuigd dat deze verbeteringen in het studiesucces en de studenttevredenheid teweegbrengen. Op grond van bovenstaande afwegingen komt het auditpanel voor alle varianten voor Standaard 2 tot het oordeel 'voldoende'.

Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Toetssysteem

Tot nu toe kennen alle varianten/richtingen van BE een 'eigen' toetsbeleid. Hierin zijn de DEM-uitgangspunten voor toetsen en beoordelen consequent opgenomen. De toetsen zijn gebaseerd op de leerdoelen (zie standaard 2) die zijn afgeleid van de eindkwalificaties van BE (zie standaard 1). Het overzicht van alle leerdoelen per module met de bijbehorende toetsvormen is te vinden in de studiegidsen en dus voor studenten inzichtelijk. Ook zijn er per richting stagehandleidingen en afstudeerhandleidingen. In de Onderwijs- en Examenregeling (OER) 2012-2013 staan de uitvoeringsregels van de gehele opleiding BE vermeld. Het totale tentamenprogramma van BE is voor elk cohort van alle richtingen opgenomen in de variantspecifieke OER.

BE hanteert, afhankelijk van de leerdoelen die worden getoetst, een adequate mix van toetsvormen die aansluiten bij het didactische concept van de leerlijnen. De variëteit aan toetsen bevordert de betrouwbaarheid. Voorbeelden zijn schriftelijke kennis- en vaardighedentoetsen (open en meerkeuzevragen, alsmede casuïstiektoetsen), mondelinge toetsen en toepassingstoetsen in een ICT-omgeving zoals een boekhoudtoets in SAP. In sommige modules zet BE zelfassessment, peerassessment en een doorlopende beoordeling in, waarbij op één of meerdere momenten wordt getoetst naast de eindtoets van elke module. Andere toetsvormen betreffen beroepsproducten, reflectieverslagen, procesverslagen en portfolio-assessment (deeltijd en duaal). In onderstaande tabel volgt een korte aanvullende beschrijving van het toetssysteem per variant/richting.

Richting	Aanvullende beschrijving toetssysteem					
VT	<table border="1"> <tr> <td>(F)</td> <td rowspan="2"> <ul style="list-style-type: none"> Per februari 2013 is de werkstroom rond de stage digitaal geregistreerd in OnStage. Hierdoor is er meer overzicht en kan BE (beoordelings)processen beter beheersen. Bij VT(F) gaat extra aandacht uit naar het bijspijkeren van het Nederlands in het Maatjesproject en taalsprekuren. IFM(F) maakt bij het toetsen van de taalvaardigheid gebruik van het Talenlab. </td> </tr> <tr> <td>IFM (F)</td> </tr> <tr> <td>(W)</td> <td> <ul style="list-style-type: none"> Uit focusgesprekken bleek dat er meer behoefte is aan individuele toetsing. Het aantal groepsopdrachten en duo-opdrachten is daarom teruggebracht en wordt alleen daar gehanteerd waar de opleiding het vanuit didactisch oogpunt noodzakelijk acht. </td> </tr> </table>	(F)	<ul style="list-style-type: none"> Per februari 2013 is de werkstroom rond de stage digitaal geregistreerd in OnStage. Hierdoor is er meer overzicht en kan BE (beoordelings)processen beter beheersen. Bij VT(F) gaat extra aandacht uit naar het bijspijkeren van het Nederlands in het Maatjesproject en taalsprekuren. IFM(F) maakt bij het toetsen van de taalvaardigheid gebruik van het Talenlab. 	IFM (F)	(W)	<ul style="list-style-type: none"> Uit focusgesprekken bleek dat er meer behoefte is aan individuele toetsing. Het aantal groepsopdrachten en duo-opdrachten is daarom teruggebracht en wordt alleen daar gehanteerd waar de opleiding het vanuit didactisch oogpunt noodzakelijk acht.
(F)	<ul style="list-style-type: none"> Per februari 2013 is de werkstroom rond de stage digitaal geregistreerd in OnStage. Hierdoor is er meer overzicht en kan BE (beoordelings)processen beter beheersen. Bij VT(F) gaat extra aandacht uit naar het bijspijkeren van het Nederlands in het Maatjesproject en taalsprekuren. IFM(F) maakt bij het toetsen van de taalvaardigheid gebruik van het Talenlab. 					
IFM (F)						
(W)	<ul style="list-style-type: none"> Uit focusgesprekken bleek dat er meer behoefte is aan individuele toetsing. Het aantal groepsopdrachten en duo-opdrachten is daarom teruggebracht en wordt alleen daar gehanteerd waar de opleiding het vanuit didactisch oogpunt noodzakelijk acht. 					
Duaal	<ul style="list-style-type: none"> Portfolio + assessment werkperiode. De student verzamelt bewijsmateriaal (vb. beroepsproducten, ervaringsverslagen en feedback) en schrijft een reflectieverslag over zijn/haar competentieontwikkeling. Tijdens de terugkomdag in de werkperiode volgt een peerassessment; studenten geven feedback op elkaars portfolio. Het portfolio en de ontwikkeling wordt in eindassessment ookwel criteriumgericht interview beoordeeld door twee onafhankelijke gecertificeerde examinatoren. Het portfolio-assessment is aangepast: alle negen generieke DEM-competenties worden in het portfolio-assessment na elke werkperiode steeds op een hoger niveau getoetst; werkperiode 1 = niveau 1 'beroepsgeschikt', werkperiode 2 = niveau 2 'professionaliseringsbekwaam' en werkperiode 3 = niveau 3 'startbekwaam'. 					
Deeltijd	<ul style="list-style-type: none"> Het toetsen van de Nederlandse taal is meer geïntegreerd in de beroepsproducten. Aan de hand van uitgebreide beoordelingscriteria krijgt een student feedback op zijn taalvaardigheid. 					

Tabel 14 – Aanvullende beschrijving toetssysteem per richting

Het auditpanel vindt het een goede ontwikkeling dat de DEM-Verbeteragenda koerst op een gezamenlijk toetsbeleid waarin alle best practices van de verschillende opleidingen worden gebundeld. Vanaf september 2013 is een geactualiseerd domeinbreed toetsbeleid voor alle opleidingen van kracht. Kenmerken van dit beleid zijn grotere onderwijseenheden door de integratie van vakken, het gespreid toetsen cq. het toetsen door de lesperiode heen en niet alleen apart in toetsweken, tegelijkertijd lopende onderwijsprogramma's, de beperking van het aantal herkansingsmogelijkheden en de archivering van de portfolio's, de stageverslagen en de afstudeeropdrachten.

Kwaliteitsborging

De uitgangspunten met betrekking tot (de kwaliteit van) toetsen en beoordelen staan beschreven in het toetsbeleid van maart 2013. Op de volgende wijze zorgt de opleiding voor de kwaliteitsborging van het toetsstelsel:

- Het aanstellen van examinatoren die voldoen aan bepaalde eisen en deskundig zijn in het ontwerpen en beoordelen van toetsen;
- Het aanstellen van assessoren die gecertificeerd zijn in het afnemen van assessments;
- De examinatoren, aangewezen door de examencommissie, ontwerpen voor hun vak de toetsen, geven proeftoetsen en verschaffen antwoordmodellen. Zij beoordelen de gemaakte toets aan de hand van de antwoordmodellen;
- Het hanteren van richtlijnen zoals collegiale intervisie (het vier-ogenprincipe) en het ontwerpen van toetsen aan de hand van toetsmatrijzen, antwoordmodellen en beoordelingsformulieren. Sinds dit studiejaar (2012-2013) heeft iedere variant de toetsmatrijzen op de Digitale Leer- en Werkomgeving gezet dan wel in de studiehandleiding opgenomen;
- De docenten werken volgens het vier-ogenprincipe, waarbij ze hun toets voorleggen aan een collega. De docenten kunnen nieuwe toetsen voor een advies voorleggen aan de Toetsbeoordelingscommissie (zie volgende paragraaf).
- De aanwezigheid van transparante overzichten in de studiegidsen: doelstellingen van de opleiding, de opbouw van het curriculum, de beschrijving van de tussenniveaus, het toetsrooster, herkansingen en antwoordmodellen.
- Bij Voltijd en Duaal heeft de opleiding per stage/werkperiode inhoudelijke criteria opgesteld ten aanzien van het niveau van de werkplek. De praktijkbegeleider moet minimaal vijf jaar werkervaring hebben en tenminste hbo-geschoold zijn.

Wat het auditpanel in het kader van de kwaliteitsborging van het toetsen en beoordelen een sterk punt vindt, is de deelname van de opleiding in het landelijk SURF-project waarin de HvA samen met Hogeschool Utrecht, ECABO kenniscentrum Beroepsonderwijs en Bedrijfsleven, Saxion Hogeschool, De Haagse Hogeschool en Hogeschool Rotterdam een landelijke Toets- en vragenbank Bedrijfsadministratie en Bedrijfseconomie ontwikkelt.

Examencommissie

Met ingang van het studiejaar 2012-2013 is de positionering van de Examencommissies (ExCie)²⁴ binnen DEM adequater geregeld. Onder de ExCie van het cluster Finance & Accounting vallen per opleidingsvariant Examenkamers (EK)²⁵ en Toetsbeoordelingscommissies (TBC)²⁶. Om de borging van het toetsen en beoordelen te stimuleren is de ExCie vanaf het begin van het studiejaar 2012-2013 getraind op bewustwording van haar inhoudelijke naast haar formele taak. Ook heeft de ExCie geadviseerd bij diverse beleidsdocumenten die als kader dienen voor de borging van de toetsing, waardoor sturing mogelijk is. De ExCie heeft zich als eerste geconcentreerd op de afstudeerfase.

²⁴ De ExCie geeft uitvoering aan haar borgingstaak door beleidsadviezen te formuleren en ziet er op toe dat de regels rond de borging worden uitgevoerd. Zij zorgt voor de omzetting van beleid (toetsbeleid, vrijstellingenbeleid etc.) naar richtlijnen voor de uitvoering door de EK en de TBC van BE.

²⁵ De taken van de EK zijn o.a. het afhandelen van toelatingsverzoeken, het toekennen van vrijstellingen of vervangingen, het afhandelen van verzoeken betreffende afwijkende toetsing en het afhandelen van fraudegevallen. De EK informeert de ExCie over haar resultaten.

²⁶ De taken van de TBC bestaan uit het beoordelen en controleren van de kwaliteit van de toetsen op basis van de inhoudelijke en technische eisen en het bewaken van de mate waarin de toetsvorm en de inhoud consistent zijn met de onderwijsvorm en de inhoud.

De taak van de TBC is van 30 naar 100 uur per persoon uitgebreid, wat het auditpanel ook een goede ontwikkeling vindt. De TBC heeft vervolgens een eerste kleine stap gezet in het steekproefsgewijs beoordelen van toetsen aan de hand van een vooraf vastgesteld protocol. De eerste resultaten tonen aan dat de twee per richting bekeken toetsen van voldoende niveau zijn en aansluiten bij de toetsmatrijzen, maar dat de toetsprocedure voor verbetering vatbaar is.

De ExCie evalueert aan het einde van het studiejaar 2012-2013 de werkwijze en structuur en doet voorstellen voor 2013-2014. Daarnaast is een borgingsagenda in ontwikkeling, die in juni 2013 zal worden vastgesteld. Vanaf september 2013 verloopt de borging van de kwaliteit van het toetsysteem volgens deze borgingsagenda. Deze ingezette verbeteringen zijn naar de mening van het auditpanel belangrijk voor de verdere kwaliteitsverbetering van het toetsen en beoordelen. Het auditpanel heeft geconstateerd dat de ExCie (waaronder de EK en de TBC) haar wettelijke taken uitvoert.

Beschrijving Afstudeerfase

De student rondt de studie af met een afstudeeropdracht, waaruit mede blijkt of hij de beoogde eindkwalificaties op het door de opleiding vereiste hbo-bachelorniveau heeft behaald. De student schrijft een plan van aanpak voor de afstudeeropdracht, waarin hij hoofd- en deelvragen opstelt. Dit plan van aanpak wordt door de eerste en tweede examinerator of een afstudeercommissie beoordeeld. Zowel de eerste als de tweede examinerator geven uiteindelijk elk separaat een oordeel over de afstudeeropdracht. Is dit voldoende, dan kan de student deelnemen aan het afstudeergesprek. Ook hier zijn de twee examineratoren naast de bedrijfsbegeleider en desgewenst een extern gecommiteerde aanwezig. Alle varianten werken sinds januari 2013 met hetzelfde beoordelingskader voor de afstudeeropdrachten. Met ingang van studiejaar 2013-2014 wordt de studielast (aantal EC) van de afstudeeropdracht gelijk getrokken. Onderstaande tabel bevat een korte aanduiding van de afstudeerfase en tevens enkele genomen (verbeter)maatregelen per variant/richting.

Richtingen		Afstudeerfase
VT	(F)	Afstudeeropdracht (18 EC) De begeleidingsuren tijdens het afstuderen zijn per student verhoogd van 15 naar 20 uur. Ook organiseert de richting begeleiding op het schrijven van de Engelstalige management summary.
	IFM (F)	Graduation Paper (15 EC) Er wordt nu door een team docenten (Graduation Assignment Committee) een scan op de voorgestelde afstudeeropdracht uitgevoerd. Thesis Writing is vervangen door workshops die aangeboden worden terwijl de studenten al aan het traject van de afstudeeropdracht begonnen zijn. De omvang van de afstudeeropdracht is met ingang van studiejaar 2011-2012 verhoogd van 10 EC naar 15 EC.
	(W)	Praktijkonderzoek Bedrijfseconomie (20 EC). De examineratoren van de afstudeeropdracht zijn geschoold in het begeleiden van praktijkonderzoek en het beoordelen van de afstudeeropdrachten.
Duaal		Werkperiode 3 (17 EC) en Afstudeeropdracht Een student mag niet afstuderen als een competentie-assessment van de werkperiode niet voldoende is.
Deeltijd		Afstudeeropdracht (20 EC) en Integraal Eindassessment (10 EC) Naast de afstudeeropdracht en de verdediging daarvan in het eindgesprek, voert de student een assessmentgesprek aan de hand van zijn PP-portfolio (met best practices). De student die het PP 2.0 programma volgt, krijgt aan het eind van de opleiding een integraal eindassessment, waarbij de afstudeeropdracht één van de bewijzen vormt voor het aantonen van de competenties op niveau 3. Deeltijd heeft een pilot met onafhankelijke examineratoren (niet zijnde de begeleider) naast de externe gecommiteerde tijdens het afstuderen.

Tabel 15 – Afstudeerfase per richting

De stage- en afstudeeropdrachten bij Voltijd en Duaal worden geadmistreerd in de digitale voorziening Onstage. Onstage wordt ook bij deeltijd stapsgewijs ingevoerd. De plagiaatcheck in Ephorus maakt hier standaard deel van uit. Onstage geeft goede controlemogelijkheden ten aanzien van het verloop van het proces en een goede ondersteuning voor de administratieve afhandeling.

Oordeel gerealiseerde niveau

Tentamens

Het auditpanel heeft circa twaalf toetsen uit verschillende jaren en van verschillende varianten bekeken van o.a. de vakken bedrijfsadministratie, bedrijfseconomie, belastingrecht, financiering, financieel management, management accounting, externe verslaggeving en bestuurlijke informatieverzorging. Het niveau van de toetsen, welke het auditpanel heeft ingezien, voldoet. Het auditpanel ziet net als de ExCie verbetermogelijkheden aan de procedurekant. Door de uitbreiding van de taken van de TBC is de commissie in de gelegenheid om hier verbeteringen in aan te brengen.

Tijdens de audit heeft het auditpanel enkele portfolio's en het assessment van Duaal en Deeltijd bekeken. Deze producten waren over het algemeen van voldoende niveau, zeker als de bedrijfscoach een belangrijke rol in de begeleiding had gespeeld.

In de NSE 2012 waarden de studenten de aansluiting van de toetsen en de beoordeling bij de inhoud van de opleiding met cijfers tussen de 3,0 en 3,6. Studenten Duaal bevestigen tijdens de audit dat de tentamens aansluiten bij de lesstof. Studenten Deeltijd herkennen ook de toenemende complexiteit van de projecten en de kennistoetsen.

Afstudeeropdrachten

Voorafgaand aan de audit heeft het auditpanel een volledige lijst van afgestudeerden van de laatste twee voltooide studiejaren ontvangen. Uit deze lijst heeft het aselect en gestratificeerd afstudeeropdrachten geselecteerd; vijftien voltijd, vijf deeltijd en vijf dual. In onderstaande tabel volgen de bevindingen van het auditpanel. Ook het kenniscentrum CAREM voerde voorafgaand aan de audit een onderzoek uit naar het niveau van de afstudeeropdrachten. Het had dezelfde bevindingen als het auditpanel. De ExCie sluit zich tevens bij dit oordeel aan, zo vertelde zij tijdens het locatiebezoek.

Richtingen		Oordeel	Bevindingen
VT	(F)	Van de vijf bekeken afstudeeropdrachten trof het auditpanel drie voldoende, één twijfel en één onvoldoende.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ De opleiding kan verbeteringen aanbrengen in de structuur/de opbouw van de afstudeeropdrachten. ▪ De toepassing van methodologische uitgangspunten (doordenking van de projectopzet, onderzoeksvraag, verantwoording/reflectie van de methode van onderzoek en een kritische houding) is voor verbetering vatbaar. ▪ Verschillende beoordelingsformulieren werden gebruikt en ze werden niet altijd even transparant ingevuld (wisselende commentaren, fouten in de berekening, examinatoren die het niet met elkaar eens zijn), waardoor de totstandkoming van het oordeel niet altijd inzichtelijk was.
	IFM (F)	Van de zes bekeken afstudeeropdrachten trof het auditpanel drie voldoende, één twijfel en twee onvoldoendes.	
	(W)	Van de vier bekeken afstudeeropdrachten trof het auditpanel twee voldoende en twee onvoldoendes.	
DU	(L)	Van de vijf bekeken afstudeeropdrachten trof het auditpanel drie voldoende en twee onvoldoendes.	
DT	(L)	Van de vijf bekeken afstudeeropdrachten trof het auditpanel drie voldoende, één twijfel en één onvoldoende.	

Tabel 16 – Bevindingen auditpanel initiële steekproef afstudeeropdrachten

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het auditpanel meer dan 10% onvoldoende afstudeeropdrachten trof. De conclusie was voor alle partijen niet verrassend. De opleiding BE is vier jaar geleden gestart met de implementatie van onderzoeksvaardigheden in enkele vakken en studieonderdelen (bv. kwantitatieve methoden en Nederlands) en twee jaar geleden met de integratie van de onderzoekslijn in het programma. De interne audit in 2011 was voor de opleiding een aanleiding om vanaf het studiejaar 2011-2012 meer structureel verbeteringen aan te brengen in de afstudeerfase. Aan het begin van het studiejaar 2012-2013 introduceerde de opleiding een go/no-go-moment op het plan van aanpak van de afstudeeropdracht (theoretisch kader en methodologische keuze). Daarnaast organiseerde de opleiding dit jaar extra workshops voor studenten en intervisiesessies en trainingen voor begeleiders en beoordelaars. Bovendien zijn de beoordelingsformulieren geharmoniseerd. Deze worden aan het einde van het studiejaar 2012-2013 in alle richtingen gebruikt. Het veranderingsproces waar de opleiding in zit, vraagt tijd. Aan het einde van het studiejaar 2012-2013 moesten aanmerkelijke verbeteringen in de afstudeeropdrachten zichtbaar zijn, zo stelden de gesprekspartners tijdens de audit.

Het auditpanel breidde daarom zijn steekproef uit, zoals de richtlijn 'Richtlijn NVAO beoordeling afstudeerwerken door panels tijdens het visitatieproces voor accreditatie d.d. 26 oktober 2012' dat vereist. De nieuwe steekproef bevatte een selectie van twintig afstudeeropdrachten uit een lijst met achtentwintig afstudeeropdrachten, die BE aan het eind van het studiejaar 2012-2013 beoordeelde.

Richtingen		Oordeel	Bevindingen
VT	(F)	Van de twintig bekeken afstudeeropdrachten (zes VT(F), drie VT/IFM(F), vijf VT(W), drie DU(L) en drie DT(L) trof het auditpanel allemaal voldoende.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vakinhoudelijke en onderzoeksmatige verbeteringen ten opzichte van de eerder beoordeelde afstudeeropdrachten. ▪ De beoordeling van het auditpanel wijkt in vergelijking met de vorige steekproef minder af van de beoordeling van de examinatoren. ▪ Een duidelijke verbetering aan de procedurekant van de beoordeling o.a. doordat dezelfde beoordelingsformulieren zijn gebruikt.
	IFM (F)		
	(W)		
DU	(L)		
DT	(L)		

Tabel 17 – Bevindingen auditpanel aanvullende steekproef afstudeeropdrachten

Het auditpanel is van mening dat de door hem aanvullend beoordeelde afstudeer-afstudeeropdrachten voldoen aan het hbo-bachelorniveau. Over de gehele linie is er duidelijke verbetering zichtbaar in het niveau van de afstudeeropdrachten en de bandbreedte van de niveauverschillen van de afstudeeropdrachten is verkleind. Dit blijkt uit de beter leesbare rapporten met een meer herkenbare structuur, een duidelijker gebruik van theorie, een adequatere conclusie en een betere inhoud van de literatuurlijsten. De belangrijkste componenten, zoals het auditpanel dat verwacht van een afstudeeropdracht op hbo-bachelorniveau, zijn aanwezig. Ook de onderzoekscomponent krijgt in de afstudeeropdracht meer aandacht. Thans heeft het auditpanel de opvatting dat de opleiding door de verbetermaatregelen die zij met name het laatste studiejaar heeft ingezet, de methodologische component in de afstudeeropdracht op een hoger niveau kan tillen en de beoordeling van de afstudeeropdracht nog transparanter kan maken. Het kenniscentrum CAREM dient de opleiding daarbij te blijven ondersteunen (zie H6 – Aanbevelingen).

Werkveld

De programma-inhoud en -opbouw stellen studenten voldoende in staat om zich te ontwikkelen tot allround financiële professionals. Afgestudeerden BE'ers komen in het algemeen in functies terecht op het niveau waar de opleiding ze voor opleidt. De alumnitevredenheid blijkt o.a. uit de HBO monitor 2011; 69% vindt de aansluiting tussen opleiding en werk voldoende tot goed, 90% heeft een functieniveau dat past bij het niveau van de opleiding en 64% geeft aan dat hun capaciteiten voldoende tot goed aansluiten bij hun functie. Het Bureau Externe Betrekkingen van DEM houdt bij waar de alumni terecht komen. In het algemeen krijgen studenten vrij snel een baan. Uit de Studenten Tevredenheidsmonitor 2011 blijkt ook dat ouderejaars studenten tevreden zijn over de verworven kwalificaties.

De werkgevers zijn tevreden over het niveau van de eindkwalificaties en over de competenties en de praktijkgerichtheid van de HvA BE-studenten, zo blijkt uit de bijeenkomsten met de OAR en uit de evaluaties van de afstudeeropdrachten, de stages en de werkperioden. De werkveldvertegenwoordigers die het auditpanel tijdens de visitatie sprak, nemen de sinds 2010 door de opleiding ingezette verbeteringen waar. Het werkveld ziet een stijging in het niveau van de studenten. Het herkent een duidelijke verbetering in de eindproducten. De werkveldvertegenwoordigers geven bovendien aan dat het niveau van de opleiding naar hun mening voldoet. Het kennisniveau en het vaardighedenniveau is voldoende tot goed (bij de VT(F) meer theoretische bagage en bij de VT(W) meer de zelfstandigheid van de student) en de kritische houding mag over het algemeen beter. Bij Deeltijd voorziet BE in de behoefte van tweedekansers om zich beter te kwalificeren op de arbeidsmarkt.

Weging en Oordeel

Voltijd: Voldoende
Deeltijd: Voldoende
Duaal: Voldoende

Het systeem van toetsing sluit aan bij het onderwijsconcept en bij de eindkwalificaties en de daarvan afgeleide leerdoelen. De toetsvormen en de wijze van beoordeling zijn in de studiegidsen en de –handleidingen beschreven en daardoor voor de studenten inzichtelijk. De opleiding beschikt over een voldoende systeem van toetsing, dat zij het komende jaar door de invoering van het nieuwe gezamenlijke DEM-toetsbeleid verder gaat professionaliseren. Dit vindt het auditpanel een goede ontwikkeling.

Dat de Examencommissie in de praktijk tot 2012-2013 niet (systematisch) toekwam aan de kwaliteitsborging van het hele toetsstelsel, vindt het auditpanel minder relevant voor het oordeel. De ExCie is zich daar terdege van bewust en werkt aan de verdere professionalisering van haar wettelijke taak. Een borgingsagenda is in ontwikkeling, die vanaf september 2013 vast op de vergaderagenda van de commissie wordt opgenomen. De tijdfacilitering van de leden is bovendien verruimd. Onder verantwoordelijkheid van de Excie heeft de Toetsbeoordelingscommissie bovendien al een eerste steekproef uitgevoerd naar het toetsen en beoordelen van de opleiding. Het auditpanel gaat ervan uit dat de Excie deze ontwikkelingen doorzet.

De eerste resultaten van de ingezette verbeteringen in het afstudeerproces waren voor het auditpanel duidelijk zichtbaar in het aanvullende onderzoek naar het gerealiseerde niveau van de afstudeeropdrachten. In tegenstelling tot de eerste steekproef is het auditpanel van mening dat de door hem aanvullend beoordeelde afstudeeropdrachten, die aan het einde van het studiejaar 2012-2013 gereed zijn gekomen, het hbo-bachelorniveau hebben waar het werkveld om vraagt. Ook het werkveld herkent de afgelopen jaren een stijging in het kennis- en vaardighedenniveau van de studenten, wat goed aansluit bij de waarneming van het auditpanel. Het werkveld is tevreden over het niveau van de eindkwalificaties, over de praktijkgerichtheid en over de competenties van de HvA BE-studenten.

Op basis van de voor studenten inzichtelijke toetsing en beoordeling, het aanvullende onderzoek naar het eindniveau van de studenten en de positieve mening van het werkveld komt het auditpanel voor alle varianten/richtingen tot het oordeel voldoende. De opleiding BE heeft duidelijk verbeteringen aangebracht in het niveau van de afstudeeropdrachten.

Het auditpanel heeft er voldoende vertrouwen in dat de opleiding in samenwerking met het kenniscentrum CAREM het gerealiseerde niveau van alle studenten – niet net, maar beduidend boven het basisniveau uit - verder kan en zal verbeteren en dat alle studenten die de opleiding vanaf nu met een diploma verlaten, een afstudeeropdracht schrijven op hbo-bachelorniveau. Daarmee bedoelt het met name de diepgang van de onderzoekscomponent en de toepassing van de theorie in de (praktijk)casus in de afstudeeropdrachten.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

DEM streeft op termijn naar uitstekende hbo-bacheloropleidingen door de lat voor studenten hoog te leggen, zodat zij hun talenten optimaal kunnen ontplooien. Het auditpanel vindt dit een goed streven, maar stelt tegelijkertijd dat het domein nog aanzienlijke stappen dient te maken om tot deze hoogte te komen. DEM was en is zich daar terdege van bewust en beoogt met de verbeterplannen, die sinds september 2011 structureel zijn ingezet en die op een later moment vorm kregen in de Verbeteragenda 2012-2017, een grote kwaliteitsslag voor alle economische opleidingen, waaronder BE. Het auditpanel spreekt haar waardering uit voor de doelstellingen in de verbeteragenda.

Deze kwaliteitsslag betekent dat BE alle sterke punten in de beoogde eindkwalificaties, de onderwijsleeromgeving en het toetsen en beoordelen moet behouden. Voor het auditpanel zijn dit de volgende punten:

- De beoogde eindkwalificaties zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en BE heeft voldoende zicht op de (inter)nationale ontwikkelingen in het vakgebied en in het werkveld.
- De degelijke inhoud en vormgeving van de programma's van BE stellen de studenten van alle varianten/richtingen in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De doelstellingen rond de internationale oriëntatie en praktijkgericht onderzoek krijgen een vertaling in de programma's. De variatie in vormgeving en de focus op de internationale oriëntatie heeft in de ene variant/richting wel een sterker accent dan bij de andere variant/richting.
- Ten aanzien van het studiesucces en de studenttevredenheid werden de eerste resultaten voor het auditpanel zichtbaar in de gesprekken met docenten en studenten van verschillende varianten/richtingen.
- De opleiding beschikt over een gemotiveerd en voldoende tot goed gekwalificeerd BE-docententeam. Afhankelijk van de variant/richting beschikt 61-83% van het docententeam minimaal over een mastertitel, waarmee de opleiding bij twee varianten/richtingen al voldoet aan haar streefcijfers en bij drie varianten/richtingen goed op weg is om haar streefcijfers binnen de gestelde termijn te behalen.
- De opleiding was zich ervan bewust dat de theoretische onderbouwing en de onderzoeksmethodiek in de afstudeeropdrachten voor verbetering vatbaar waren. Zij heeft daarom vanaf het studiejaar 2011-2012 structureel verbetermaatregelen ingezet²⁷. Het veranderingsproces waar de opleiding is zit, vraagt tijd, maar leidt naar de mening van het auditpanel in de afstudeeropdrachten van juli 2013 al tot aanzienlijke verbeteringen. Deze afstudeeropdrachten, die het auditpanel beoordeelde in een aanvullend onderzoek, voldeden minimaal aan het hbo-bachelorniveau. Dit geeft het auditpanel voldoende vertrouwen dat de opleiding BE het gerealiseerde niveau in de afstudeeropdrachten de komende jaren verder verbetert.

Op basis van deze positieve punten komt het auditpanel voor alle varianten/richtingen tot de overall eindkwalificatie 'voldoende'. De hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie van de HvA voldoet naar mening van het auditpanel op alle standaarden aan de basiskwaliteit.

²⁷ Voorbeelden: intervisiesessies en trainingen begeleiders en examinatoren, go/no-go-moment op het plan van aanpak en aangescherpte beoordelingsformulieren.

Toch heeft het auditpanel de opvatting dat verbeteringen mogelijk zijn. Voor BE betekent dit dat zij: het eigen HvA-profiel actualiseert en aanscherpt op basis van het nieuwe landelijke profiel uit 2013; alle drie de accenten²⁸ bedrijfseconomisch inkleurt en uitwerkt tot een onderscheidend profiel; de samenstelling van de Onderwijs Advies Raad herijkt op de aanwezigheid van het MKB; het curriculum vernieuwt zoals zij dat beoogt, waarbij de sterke punten van alle varianten/richtingen worden behouden en prioriteiten worden gesteld; de verbeteringen van het studiesucces en de studenttevredenheid monitort; de bandbreedte in het verschil van aandacht voor het praktijkgericht onderzoek in de programma's verder verkleint; er op toe ziet dat alle afstudeeropdrachten van studenten die vanaf nu afstuderen, voldoen aan het hbo-bachelorniveau en dat zij op termijn geen genoegen meer neemt met het niveau 'net aan voldoende', maar hogere eisen stelt aan het gerealiseerde niveau (o.a. ten aanzien van de onderzoekscomponent) van alle studenten. Het auditpanel vindt het belangrijk dat de opleiding BE deze verbeteringen realiseert, zodat zij op alle standaarden de basiskwaliteit blijft hanteren.

²⁸ De drie accenten zijn: 'het werken met het bedrijfssysteem SAP', 'het bewust opdoen van ervaring met het werken in een grootstedelijke, internationale omgeving' en 'het beschikken over een onderzoekende houding en goede onderzoeksvaardigheden'.

6. AANBEVELINGEN

Doorontwikkeling eindkwalificaties

De opleiding herijkt na raadpleging van het relevante werkveld haar profiel op basis van het nieuwe landelijke opleidings- en beroepsprofiel uit 2013. Het auditpanel vindt het belangrijk dat BE daarmee blijft aansluiten bij de actuele eisen die vanuit het vakgebied en het werkveld worden gesteld. Dit natuurlijke moment kan de opleiding BE benutten om de HvA-accenten een prominente plaats te geven in het nieuwe profiel en haar profilering verder te ontwikkelen/verfijnen, waardoor ze op alle drie de accenten echt onderscheidend is ten opzichte van de andere BE-opleidingen in Nederland. Daarbij stelt het auditpanel zich voor dat met name de thema's '*grootstedelijkheid*' en '*onderzoekend vermogen*' een nadere bedrijfseconomische uitwerking krijgen. De grootstedelijke omgeving waarin de opleiding zich in bevindt, biedt de opleiding een uitstekend uitgangspunt om het thema in samenwerking met het (inter)nationale beroepenveld in de regio verder uit te kristalliseren en toe te spitsen op het vakgebied. Ook de vormgeving van de nieuwe doelstelling op praktijkgericht onderzoek, Evidence Based Practise, verdient - in samenwerking met het kenniscentrum CAREM (en CEBMa) - een expliciete plaats in de nieuwe eindkwalificaties en in de programma's van alle varianten/richtingen.

Samenstelling Onderwijs Advies Raad

Het auditpanel is van mening dat de opleiding BE de samenstelling van de Onderwijs Advies Raad dient te herijken met de vraag of deze het gehele (regionale) werkveld afdekt. De opleiding kan daarmee het zicht op alle ontwikkelingen in de Amsterdamse regio niet alleen informeel via haar netwerk, maar ook formeel borgen. Het auditpanel mist bijvoorbeeld de deelname van het (groot) MKB in de OAR.

Vernieuwing curriculum / Verbetering studiesucces en studenttevredenheid

Het studiejaar 2013-2014 gebruikt de opleiding BE om toe te werken naar een curriculum voor de voltijdvariant. De opleiding is zich bewust van de noodzaak om verbeteringen in de onderwijsleeromgeving (met name in de verbetering van het studiesucces en de studenttevredenheid) door te voeren en van de uitdagingen die de ontwikkeling van een nieuw programma met zich mee brengt. Het auditpanel benadrukt dat dit veranderproces is bedoeld om de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving te verbeteren en dat zorgvuldigheid in dit kader van groot belang is. Zo kan het zich voorstellen dat de opleiding het docententeam uitbreidt. Ook is het raadzaam dat de opleiding tijdens het uitvoeren van de DEM-Verbeteragenda de huidige samenstelling van het management zoveel mogelijk continueert. Bovendien zet BE steeds sterker in op gezamenlijkheid en kennisdeling tussen de docententeams van de verschillende richtingen. Het auditpanel vindt dit belangrijk.

De uitval in de hoofdfase is ondanks de adequate verbetermaatregelen voor de studievoorlichting, de intakegesprekken en de studiedrempels, die o.a. een actievere houding bij en meer gemotiveerde studenten teweeg brengen, nog te hoog. Met het in de praktijk brengen van de vernieuwde onderwijsvisie cq. een studieprogramma met 'minder vrijblijvendheid' streeft de opleiding naar een realistische rendementsverbetering in de hoofdfase van 2% per jaar. De komende periode verdient het monitoren van de effectiviteit van de verbetermaatregelen en het met de gegevens uit het verbeterde managementinformatiesysteem inzichtelijk maken van een verhoging van de studieresultaten aandacht.

Op verzoek van het auditpanel heeft de opleiding haar beoogde verbeteringen in het kader van de DEM-Verbeteragenda 2012-2017 (o.a. het nieuwe programma, de rendementen, de studenttevredenheid en het gerealiseerde niveau) na de audit in kaart gebracht. Het panel is van mening dat de inhoud van dit document de opleiding structuur biedt om verbeteringen met verschillende prioriteiten door te voeren en de voortgang structureel te monitoren.

Bovendien geeft het de opleiding mee dat zij niet voor alle beoogde verbeteringen genoeg kan nemen met de effecten op langere termijn, maar dat quick wins / deelresultaten op de meest cruciale thema's binnenkort al gewenst zijn. Wellicht dat de opleiding BE de planning op dit punt kan herijken. Bovendien lijkt het het auditpanel verstandig dat de opleiding halverwege de planningsperiode van de DEM-Verbeteragenda een review organiseert om de resultaten daarvan en van de doorontwikkeling van het gerealiseerde niveau tussentijds te evalueren.

Praktijkgericht onderzoek / Gerealiseerd niveau

De opleiding dient de bandbreedte in het verschil van aandacht voor het praktijkgericht onderzoek in de programma's van de verschillende varianten/richtingen verder te verkleinen. Bovendien kan de opleiding de onderzoekslijn sterker inzetten vanuit een gemeenschappelijk kader, zoals zij dat met het inzetten van Evidence Based Practice ook beoogt. Dit zal, zo neemt het auditpanel aan, tezamen met de andere verbetermaatregelen die de opleiding heeft ingezet in de afstudeerfase, ook leiden tot een verbetering in de diepgang van de onderzoeksopzet en -methode en in de toepassing van de theorie in een praktijkcase in de afstudeeropdrachten van alle studenten. Het auditpanel kreeg de indruk dat de studenten er nog niet altijd in slagen om hun keuzes in het onderzoek goed te onderbouwen. Een betere en/of uitgebreide begeleiding door docenten kan daaraan bijdragen. Het auditpanel raadt de opleiding daarbij aan de recente rol die het kenniscentrum CAREM heeft gekregen bij het afstuderen en de onderzoekslijn te versterken.

BIJLAGE I Scoretabel

Scoretabel paneloordelen hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	Voldoende
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoende
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende
Algemeen eindoordeel	Voldoende

Scoretabel paneloordelen hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie duaal	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	Voldoende
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoende
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende
Algemeen eindoordeel	Voldoende

Scoretabel paneloordelen hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde eindkwalificaties	Voldoende
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoende
Standaard 3. Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende
Algemeen eindoordeel	Voldoende

BIJLAGE II Opleidings specifieke eindkwalificaties

Hieronder volgt de uitwerking van de acht beroepstaken van de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie van de Hogeschool van Amsterdam.

Basis voor alle beroepstaken	Integrale benadering bedrijfsfuncties	
<i>Toelichting</i>	Om binnen een organisatie op Hbo-niveau te kunnen functioneren, wordt inzicht in organisaties, de markt en financiën verondersteld. De werknemer moet in staat zijn om te beoordelen welke plaats zijn functie heeft in de organisatie als geheel. Ook moet hij kunnen begrijpen hoe de bedrijfsfuncties zich ten opzichte van elkaar verhouden.	
<i>Kenmerkende beroepssituatie</i>	Om deze rol naar behoren te kunnen invullen is in de basis kennis en vaardigheden nodig voor alle bedrijfsfuncties. De afgestudeerde Hbo'er in het economische domein kan dit minimaal in een eenvoudige en gestructureerde context.	
<i>Basis beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>	
<p>Niveauaanduiding 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Achterhalen van de missie en strategie van een (nieuwe) onderneming. 2. Afleiden van de ondernemingsdoelstellingen van een gekozen strategie. 3. Analyseren van de markt waarin de organisatie zich bevindt. 4. Positioneren van de organisatie in haar omgeving. 5. Bepalen van marketinginstrumenten die passen bij de strategie en doelstellingen van de organisatie. 6. Selecteren van communicatie-instrumenten voor PR. 7. Bepalen van de kostprijs en verkoopprijs van producten. 8. Bepalen van de rechtsvorm van de onderneming. 9. Beoordelen van wet-en regelgeving op toepassing. 10. Bepalen van de structuur van de onderneming. 11. Opstellen van een liquiditeitsprognose. 12. Opstellen van de investeringsbegroting opstellen. 13. Opstellen de resultatenrekening en de balans. 14. Bepalen van de informatiebehoefte ten behoeve van de bedrijfsvoering van een organisatie. 15. Projectmatig aanpakken van een opdracht. 16. Zowel schriftelijk alsook mondeling rapporteren in de Nederlandse taal. 17. Maken van een managementsamenvatting in de Engelse taal. 	<p>Alle beroepshandelingen leiden tot (deel)producten die in de context van de beroepsituatie samen te bundelen zijn in:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het Ondernemingsplan 	
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van methoden en technieken voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • missiebepaling, visiebepaling, doelstellingen; • omgevingsanalyse; • marketinginstrumenten; • marktanalyse, afnemersanalyse en concurrentieanalyse; • marktvormen; • consumentengedrag; • macro-economie; • ondernemingsrecht; • toepassing overige rechtsgebieden (nationaal en internationaal); • kostprijsbepaling en prijsbepaling; • investeringsanalyse en investeringsselectie; • opstellen van balans en resultatenrekening (incl. toelichting); • organisatiestructuren; • human resources management; • communicatiemiddelen; • informatisering. <p>Kennis van en vaardig in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • economische rekenvaardigheden; • analyseren en beoordelen van cijfermatige informatie en kwantitatief; statistisch onderzoek; • excel-vaardigheden; • projectmanagement; • samenwerken; • (bron)onderzoeksvaardigheden; • rapporteren en presenteren van informatie in het Nederlands; • samenvattend rapporteren in het Engels; 	

Beroepstaak 2	Ontwerpen en werken met een bestuurlijk informatiesysteem (bestuurlijke informatievoorziening)	
<i>Toelichting</i>	Het in kaart kunnen brengen en (mede) kunnen ontwerpen van een administratieve organisatie, deze up-to-date houden alsmede informatie kunnen genereren die relevant is voor de bedrijfsvoering.	
<i>Basis beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>	
<p>Niveauaanduiding 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. In kaart brengen van financiële en operationele processen <p>Niveauaanduiding 2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Inschatten van risico's in bedrijfsprocessen 3. Adviseren van het management met betrekking tot het aanschaffen of aanpassen van een managementinformatiesysteem 4. Beoordelen of het management informatiesysteem (MIS) voldoet aan de informatie-eisen zoals gesteld door de gebruiker 5. Formulieren van een (deel)opdracht voor een ICT-specialist voor uitbreiding of aanpassing van het systeem op basis van een analyse van een onderdeel van het managementinformatiesysteem 6. Maken van een managementsamenvatting in de Engelse taal <p>Niveauaanduiding 3:</p> <ol style="list-style-type: none"> 7. Vertalen van de consequenties van strategische keuzes naar aanpassingen in de noodzakelijke management-informatie en administratieve organisatie 8. Beoordelen of de interne controle door het opnemen van functiescheiding en het inbouwen van normen voldoende effectief is 9. Adviseren van het management met betrekking tot het aanschaffen of aanpassen van een managementinformatiesysteem 10. Beoordelen of het management informatiesysteem (MIS) voldoet aan de informatie-eisen zoals gesteld door de gebruiker 11. Formulieren van een een (deel)opdracht voor een ICT-specialist voor uitbreiding of aanpassing van het systeem op basis van een analyse van een onderdeel van het managementinformatiesysteem 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Flowcharts 1. Beschrijving van de administratieve organisatie (AO) 2. Advies verbetering AO 2. AO-handboek 2. Balanced Score Card 3. AO-handboek 3. Advies inzake management Informatiesystemen 3. Balanced Score Card (of vergelijkbare instrumenten zoals INK) 	
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van methoden en technieken voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • organisatiestructuren; • bedrijfsprocessen; • schematechnieken; • AO-risicoanalyse; • informatiebehoeften; • managementrapportages (BSC); • interne controle; • corporate governance. <p>Kennis en vaardig in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ERP-pakketten (SAP); • procedures ontwerpen en bewaken; • onderzoeksvaardigheden; • oordeelsvorming; • adviesvaardigheden (mondeling en schriftelijk); • presenteren (mondeling en schriftelijk); • zakelijk handelen (etiquette). 	

Beroepstaak 3	Ontwerpen en doen functioneren van een complexe financiële bedrijfsadministratie	
<i>Toelichting</i>	Het kunnen opzetten, inrichten, invullen en onderhouden van een complexe financiële bedrijfsadministratie. Zicht hebben op financiële boekingsgangen en interne controles.	
<i>Beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>	
<p>Niveauaanduiding 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Verwerken van financiële feiten in journaalposten 2. Verwerken van journaalposten in de administratie 3. Corrigeren van foutieve boekingen 4. Opstellen en uitwerken van de kolommenbalans <p>Niveauaanduiding 2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Verwerken van complexe financiële feiten in journaalposten 6. Verwerken van complexe journaalposten in de administratie 7. Vormgeven grootboekrekeningen en subadministratie 8. Corrigeren van foutieve boekingen 9. Opstellen en uitwerken van de kolommenbalans <p>Niveauaanduiding 3:</p> <ol style="list-style-type: none"> 10. Consolideren 11. Verwerking vennootschapsbelasting 12. Resultatenanalyse 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rekeningschema <ol style="list-style-type: none"> 1. Journaal 1. Kolommenbalans 2. Rekeningschema <ol style="list-style-type: none"> 2. Journaal 2. Kolommenbalans 3. Consolidatiestatisten <ol style="list-style-type: none"> 3. Belastinglatenties 3. Managementadvies 	
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van methoden en technieken voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bedrijfsadministratie; • consolideren; • inrichten financieel economische systemen; • regelgeving. <p>Kennis en vaardig in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekenen / cijfermatig inzicht; • computerboekhouden; • interpreteren van uitkomsten; • ethisch handelen. 	

Beroepstaak 4	Opstellen van de jaarrekening en fiscale aangiftes (financial accounting)	
<i>Toelichting</i>	Het (mede) opstellen van de jaarrekening en toetsen hiervan aan wettelijke bepalingen, waarbij rekening wordt gehouden met relevante fiscale aspecten, alsmede het (mede) opstellen van fiscale aangiftes.	
<i>Beroepshandelingen</i>		<i>Beroepsproducten</i>
Niveauaanduiding 1: 1. Het kunnen interpreteren van een eenvoudige jaarrekening 2. Opstellen van de (geconsolideerde) jaarrekening 3. Mede verzorgen van fiscale aangiftes		1. Jaarrekening en jaarverslag 1. Fiscale aangiftes
Niveauaanduiding 2: 4. Opstellen van de (geconsolideerde) jaarrekening 5. Mede verzorgen van fiscale aangiftes		2. Jaarrekening en jaarverslag 2. Fiscale aangiftes
Niveauaanduiding 3: 6. Toetsen van de jaarrekening aan wet- en regelgeving 7. Toepassen Dutch GAAP en IFRS bij opstellen jaarrekening 8. Inschatten van risico's op waarderingen in de jaarrekening 9. Bepalen van mogelijke afboekingen in verband met economische veroudering (impairments) 10. Medeopstellen risicoparagraaf in jaarrekening op basis van IFRS 11. Aangeven van de verschillen tussen de bedrijfseconomische en fiscale winst		3. Jaarrekening en jaarverslag incl. risico-paragraaf 3. Fiscale aangiftes
<i>Body of knowledge and Skills</i>	Kennis van methoden en technieken voor: <ul style="list-style-type: none"> • accountingprinciples; • waarderingsgrondslagen en winstbepalingstelsels; • consolidatietechnieken; • nationale en internationale regelgeving (o.a. compliance); • belastingwetgeving; • ratio-analyse; • bedrijfsethiek. Kennis van en vaardig in: <ul style="list-style-type: none"> • rekenen / cijfermatig inzicht; • ERP-vaardigheden (SAP); • geautomatiseerde financieel-economische pakketten; • interpreteren van uitkomsten; • presenteren van gegevens (mondeling en schriftelijk); • ethisch handelen. 	

Beroepstaak 5	Analyseren en beheersen van kosten en opbrengsten (management accounting)	
<i>Toelichting</i>	Het creëren van inzicht in de kosten (vast en variabel) en opbrengsten op verschillende niveaus (product / PMC / Business Unit / gehele organisatie) en het toezien op beheersing van kosten en opbrengsten ondermeer door het opstellen van budgetten en managementinformatie alsmede advisering van het management.	
<i>Beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>	
<p>Niveuaanduiding 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Vaststellen van de geschikte methode van kostprijs- en resultaatbepaling voor verschillende situaties 2. Berekenen van een kostprijs 3. Verwerken van kosten, opbrengsten, uitgaven en ontvangsten in een balans, resultaten- rekening of liquiditeitsoverzicht 4. Analyseren van een balans en resultatenrekening aan de hand van o.a. kengetallen <p>Niveuaanduiding 2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Vaststellen van de geschikte methode van kostprijs- en resultaatbepaling vaststellen voor verschillende situaties 6. Bepalen van de normen die ten grondslag liggen aan het budgetteringsproces 7. Samenstellen van (afdelings) budgetten op basis van door het management geformuleerde doelstellingen 8. Uitvoeren van kostprijsberekeningen m.b.v. technieken zoals kostenplaats- en ABC-methode 9. Berekenen van een kostprijs 10. Ontwikkelen van instrumenten die worden ingezet ter bewaking van kosten en kostprijzen 11. Initiëren van beleid initiëren ter verbetering van efficiency/ effectiviteit in het proces 12. Verwerken van kosten, opbrengsten, uitgaven en ontvangsten in een balans, resultaten- rekening of liquiditeitsoverzicht 13. Analyseren van een balans en resultatenrekening aan de hand van o.a. kengetallen 14. Analyseren van verschillen tussen budgetten en realisatie 15. Samenstellen van analyses op basis van rapportages over gemeten kosteneffectiviteit 16. Formuleren van adviezen over te nemen maatregelen aan de hand van een analyse van een budgetverschil 17. Maken van een managementsamenvatting in de Engelse taal <p>Niveuaanduiding 3:</p> <ol style="list-style-type: none"> 18. Samenstellen van (afdelings) budgetten op basis van door het management geformuleerde doelstellingen 19. Ontwikkelen van instrumenten die worden ingezet ter bewaking van kosten en kostprijzen 20. Initiëren van beleid initiëren ter verbetering van efficiency/ effectiviteit in het proces 21. Analyseren van verschillen tussen budgetten en realisatie 22. Samenstellen van analyses op basis van rapportages over gemeten kosteneffectiviteit 23. Formuleren van adviezen over te nemen maatregelen aan de hand van een analyse van een budgetverschil 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kostprijs 1. Budget 1. Resultaatbepaling 1. Verschillenanalyse <ol style="list-style-type: none"> 2. Kostprijs 2. Budget 2. Resultaatbepaling 2. Verschillenanalyse 2. Managementinformatie ten behoeve van het nemen van beslissingen 2. Beleidsvoorstellen voor efficiencyverbetering 2. Risico's analyseren van de kostenstructuur van de organisatie 2. Kostenbeheersplan 2. Kritische succesfactoren 2. Prestatie-indicatoren <ol style="list-style-type: none"> 3. Budget 3. Managementinformatie ten behoeve van het nemen van beslissingen 3. Beleidsvoorstellen voor efficiencyverbetering 3. Kritische succesfactoren 3. Prestatie-indicatoren 	

<p><i>Body of knowledge and skills</i></p>	<p>Kennis van methoden en technieken voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kostprijsmethoden (o.a. opslagmethode, AC-DC methode, ABC-methode); • kostenverdeelstaat; • budgettering; • break-evenanalyses; • verschillenanalyse; • lineaire programmering; • planning & control / management control; • ratio-analyse. <p>Kennis van vaardig in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekenen / cijfermatig inzicht; • excel-vaardigheden; • analyseren van uitkomsten; • interpretatie van uitkomsten; • opstellen interne managementrapportages; • presenteren van gegevens (mondeling en schriftelijk); • interdisciplinaire adviesvaardigheden (mondeling en schriftelijk); • samenvattend rapporteren in het Engels; • ethisch handelen.
--	---

Beroepstaak 6	Ontwikkelen en opzetten van een investeringsplan (investment management)	
<i>Toelichting</i>	De haalbaarheid en rentabiliteit van investeringen, fusie- en overnamevoorstellen kunnen bepalen. Adviseren hieromtrent en doen van aanbevelingen over risicoposities die worden ingenomen.	
<i>Beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>	
<p>Niveauaanduiding 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Doorrekenen investeringsvoorstel op basis van gangbare selectiecriteria en adviseren welk alternatief gekozen moet worden <p>Niveauaanduiding 2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Analyseren van risico's die samenhangen met de investeringsstructuur van de onderneming 3. Uitvoeren van een risico-analyse ter voorbereiding van investeringsbeslissingen 4. In kaart brengen van alternatieven ten aanzien van investeringen 5. Kwantificeren van risico's van investeringsbeslissingen 6. Oplossen van vraagstukken van off-balance, make or buy, afstoten van activiteiten en ontvlechting 7. Doorrekenen investeringsvoorstel op basis van gangbare selectiecriteria en adviseren welk alternatief gekozen moet worden 8. Maken van een onderbouwd voorstel en adviseren van management bij de keuze voor een investerings-alternatief 9. Bepalen hoogte weighted average cost of capital en waarde van de organisatie <p>Niveauaanduiding 3:</p> <ol style="list-style-type: none"> 10. Analyseren van risico's die samenhangen met de investeringsstructuur van de onderneming 11. Uitvoeren van een risico-analyse ter voorbereiding van investeringsbeslissingen 12. In kaart brengen van alternatieven ten aanzien van investeringen 13. Kwantificeren van risico's van investeringsbeslissingen 14. Oplossen van vraagstukken van off-balance, make or buy, afstoten van activiteiten en ontvlechting 15. Doorrekenen investeringsvoorstel op basis van gangbare selectiecriteria en adviseren welk alternatief gekozen moet worden 16. Maken van een onderbouwd voorstel en adviseren van het management bij de keuze voor een investerings-alternatief 17. Bepalen hoogte weighted average cost of capital en waarde van de organisatie 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Investeringsselectieplan 1. Ratio-analyse 2. Investeringsselectieplan 2. Risicorapportage van bestaande investeringen. 2. Kwantificering en analyse van risico's van investeringsprojecten (waaronder ook overnames en fusies) 2. Vermogenskostenvoet bepalen 2. Ratio-analyse 3. Risicorapportage van bestaande investeringen 3. Kwantificering en analyse van risico's van investeringsprojecten (waaronder ook overnames en fusies) 3. Vermogenskostenvoet bepalen 	
<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van methoden en technieken voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasstroombepaling; • investeringsselectiemethoden; • waarderingmethoden; • disconteringstechnieken; • financiële rekenkunde; • ratio-analyse. <p>Kennis van en vaardig in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekenen / cijfermatig inzicht; • excel-vaardigheden; • onderzoeksvaardigheden; • analyseren van uitkomsten; • interpretatie van uitkomsten; • opstellen interne managementrapportages; • presenteren van gegevens (mondeling en schriftelijk); • interdisciplinaire adviesvaardigheden (mondeling en schriftelijk); • ethisch handelen. 	

Beroepstaak 7	Uitvoeren van cashmanagement en treasury taken (financieel management)
<i>Toelichting</i>	Voert het cash management beleid uit van de organisatie. Het in kaart brengen van risico's die de onderneming kan lopen en het formuleren van beleid omtrent de beheersing van deze risico's, ander andere door het analyseren van de financiële markt (voor het in kaart brengen van risico's omtrent valutakoersen, rentepercentages etc). Rapporteert aan management en doet aanbevelingen over risicoposities die worden ingenomen alsmede de vermogensstructuur.
<i>Beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>
<p>Niveauaanduiding 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> Opstellen van kasstroomoverzicht uitgesplitst in operationele kasstroom, investeringskastroom en financieringskastroom Prognosticeren van de samenstelling en hoogte van het netto werkkapitaal Vaststellen van huidige financieringsbehoefte en voorspellen van toekomstige financieringsbehoefte alsmede de vermogensstructuur Opstellen financieringsplan voor korte en lange termijn aan de hand van prognoses van financieringsbehoefte Formuleren een financieringsvoorstel formuleren aan de hand van een analyse van het investerings-voorstel m.b.v. criteria zoals maximale rentabiliteit en minimale rentelasten <p>Niveauaanduiding 2:</p> <ol style="list-style-type: none"> Opstellen kasstroomoverzicht uitgesplitst in operationele kasstroom, investeringskastroom en financieringskastroom Prognosticeren van de samenstelling en hoogte van het netto werkkapitaal Vaststellen van huidige financieringsbehoefte en voorspellen van toekomstige financieringsbehoefte alsmede de vermogensstructuur In kaart brengen en beheren van de korte en de lange termijn cash cyclus (beheer van operationele, investerings- en financierings-kasstroom) Opstellen financieringsplan voor korte en lange termijn aan de hand van prognoses van financieringsbehoefte Formuleren van een financieringsvoorstel aan de hand van een analyse van het investeringsvoorstel m.b.v. criteria zoals maximale rentabiliteit en minimale rentelasten Analyseren van risico's van de financieringsstructuur van de onderneming In kaart brengen van de risico's die de organisatie loopt op het gebied van cash, rente en valuta Inzetten van valuta- en renteproducten en doorgronden hoe deze producten werken en hoe deze het risicoprofiel van de organisatie beïnvloeden <p>Niveauaanduiding 3:</p> <ol style="list-style-type: none"> Analyseren van risico's van de financieringsstructuur van de onderneming In kaart brengen van de risico's die de organisatie loopt op het gebied van cash, rente en valuta Inzetten van valuta- en renteproducten en doorgronden hoe deze producten werken en hoe deze het risicoprofiel van de organisatie beïnvloeden 	<ol style="list-style-type: none"> Liquiditeitsplanning <ol style="list-style-type: none"> Kasstroomoverzicht- en prognoses Werkkapitaal prognoses Prognoses van financieringsbehoefte Financieringsvoorstel Financieringsplan (vermogensstructuur) Liquiditeitsplanning <ol style="list-style-type: none"> Kasstroomoverzicht- en prognoses Werkkapitaal prognoses Prognoses van financieringsbehoefte Financieringsvoorstel Financieringsplan (vermogensstructuur) Rapportage (financieel) risicobeheer Financieringsplan (vermogensstructuur) <ol style="list-style-type: none"> Rapportage advanced (financieel) risicobeheer

<p><i>Body of knowledge and skills</i></p>	<p>Kennis van methoden en technieken voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kasstroombepaling; • financieringsbehoefteplanning; • financiële markten; • overheidsfinanciën; • internationale economie; • vermogensstructuurtheorieën; • bepaling valutarisico; • bepaling renterisico; • instrumenten ter beperking van valutarisico; • instrumenten ter beperking van renterisico. <p>Kennis van en vaardig in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rekenen / cijfermatig inzicht; • excel-vaardigheden; • onderzoeksvaardigheden; • analyseren van uitkomsten; • interpretatie van uitkomsten; • opstellen interne managementrapportages; • presenteren van gegevens (mondeling en schriftelijk); • interdisciplinaire adviesvaardigheden (mondeling en schriftelijk); • ethisch handelen • onderhandelen (met de bank) • zakelijk handelen (etiquette)
--	--

Beroepstaak 8	Leiding geven en strategisch management (organisatie en beleid)
<i>Toelichting</i>	<p>Een afgestudeerde hbo-bachelor Bedrijfseconomie moet begrijpen waarop de visie, missie en strategische doelstellingen van een organisatie zijn gestoeld en hoe deze richtinggevend zijn voor alle activiteiten in de organisatie. Hij is in staat deze strategische doelstellingen interdisciplinair te vertalen naar financieel beleid voor de verschillende organisatieonderdelen ter ondersteuning van strategische en operationele beleidsplannen.</p> <p>Tevens moet de afgestudeerde inzicht hebben in belangrijke organisatieconcepten, besluitvormingsprocessen en stijlen van leidinggeven.</p>
<i>Beroepshandelingen</i>	<i>Beroepsproducten</i>
<p>Niveauaanduiding 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Opstellen van sterkte en zwakte analyse van aspecten van de (interne) organisatie: visie, missie en strategie, besturing, bedrijfsprocessen, structuur en cultuur 2. Opstellen van een Sterkte en zwakte analyse van aspecten van de externe omgeving: met nadruk op de markt en concurrentie (meso-omgeving) en de macro-economische omgeving 3. (Meewerken aan het) opstellen van een strategisch plan vanuit financieel economisch oogpunt, waarbij rekening wordt gehouden in- en externe aspecten 4. Uitwerken van strategische naar operationele plannen <p>Niveauaanduiding 2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Opstellen van sterkte en zwakte analyse van aspecten van de (interne) organisatie: visie, missie en strategie, besturing, bedrijfsprocessen, structuur en cultuur 6. Opstellen van een Sterkte en zwakte analyse van aspecten van de externe omgeving: met nadruk op de markt en concurrentie (meso-omgeving) en de macro-economische omgeving 7. (Meewerken aan het) opstellen van een strategisch plan vanuit financieel economisch oogpunt, waarbij rekening wordt gehouden in- en externe aspecten 8. Uitwerken van strategische naar operationele plannen 9. Financiële voor- en nadelen van de verschillende ondernemingsvormen toepassen 10. Signaleren van mogelijke financiële risico's voortvloeiend uit overeenkomsten 11. Maken van een managementsamenvatting in de Engelse taal <p>Niveauaanduiding 3:</p> <ol style="list-style-type: none"> 12. (Meewerken aan het) opstellen van een strategisch plan vanuit financieel economisch oogpunt, waarbij rekening wordt gehouden in- en externe aspecten 13. Uitwerken van strategische naar operationele plannen 14. Signaleren van mogelijke financiële risico's voortvloeiend uit overeenkomsten 15. Maken van een managementsamenvatting in de Engelse taal 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ondernemingsplan <ol style="list-style-type: none"> 1. Beschrijving van organisatiestructuur (zowel hiërarchisch als functioneel) 1. Plan van Aanpak projectopdracht 2. Management advies <ol style="list-style-type: none"> 2. Plannen zoals investerings-, financieringsplan, budgetteringplan voor verschillende functionele gebieden 2. Beschrijving van organisatiestructuur (zowel hiërarchisch als functioneel) 3. (strategisch) management advies

<i>Body of knowledge and skills</i>	<p>Kennis van methoden en technieken voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • strategisch management; • marketingstrategieën; • managementtheorieën; • financial forecasting; • ondernemingsrecht; • statistiek; • bedrijfsethiek; • swot-analyse. <p>Kennis van en vaardig in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • onderzoeksvaardigheden; • interdisciplinaire adviesvaardigheden (mondeling en schriftelijk); • presenteren van gegevens (mondeling en schriftelijk); • vergaderen; • samenwerken in een team; • leiding geven in een team; • conflicthantering; • oordeels- en besluitvorming in een team; • zakelijk handelen (etiquette); • ethisch handelen.
-------------------------------------	---

De algemene HES-competenties²⁹ zijn als volgt over competentiedomeinen verdeeld:

Competentiedomein	Competentie
I Ontwikkelingsgericht handelen. de student neemt verantwoording voor de eigen ontwikkeling en hij gaat actief op zoek naar ontwikkeling- en loopbaanmogelijkheden: de student leert van ervaring.	Ontwikkelingsgericht handelen
II Beroepsmatig handelen. de student is in staat zijn beroepsvraagstukken te signaleren en op professionele wijze te analyseren, op te lossen en te verantwoorden. Het opgeleverde werk deugt inhoudelijk.	Vakkundigheid Innovatief vermogen Ethisch handelen
III Bedrijfsmatig handelen. de student is in staat tot systematisch en efficiënt handelen in beroepsvraagstukken zodat een optimale output wordt bereikt: de werkwijze voldoet aan eisen die doorgaans in het bedrijfsleven worden gesteld.	Resultaatgerichtheid Ondernemend gedrag
IV Sociaal communicatief handelen. de student is in staat om met en voor anderen werk uit te voeren. De student is in staat om positieve werk- en klantrelaties te creëren en te onderhouden en hij is in staat te handelen in relatie met anderen.	Communiceren Samenwerken Interculturele sensitiviteit

²⁹ De HvA heeft in 2011 het aantal generieke DEM-competenties teruggebracht van tien tot negen. Een belangrijke wijziging was de invoering van de competentie 'Ethisch handelen', terwijl de competenties 'Besluitvaardigheid' en 'Klantgerichtheid' zijn opgenomen in respectievelijk de competenties 'Ondernemend gedrag' en 'Communiceren'.

Competentiebeschrijvingen

Competentie Communiceren

Omschrijving: communiceert effectief met diverse stakeholders (medestudenten, docenten, opdrachtgevers, collega's, managers, klanten, de buurt, belangengroepen etc.). Het betreft hier zowel mondelinge communicatie als schriftelijke communicatie. Om effectief te communiceren is het van belang dat je in contact komt en blijft met de ander (relatiegericht), om dit op een begrijpelijke en heldere manier te doen (toegankelijkheid) en vervolgens om die ander te overtuigen van je boodschap (overtuigingskracht).

Indicator	(gedrags)criteria
Relatiegericht	<ul style="list-style-type: none"> • luistert actief (laat anderen aan het woord, stelt open vragen, vraagt door, checkt eigen interpretaties) • is tactvol en stemt gedrag af op de ander • praat met respect met en over anderen • reageert op de non-verbale communicatie • benadert anderen op een ontspannen en vriendelijke manier (eerste indruk) • gaat nieuwe relaties aan en onderhoudt deze •
Toegankelijkheid	<ul style="list-style-type: none"> • hanteert een duidelijke en logische structuur • gebruikt vaktaal correct en op de doelgroep afgestemd; • is to the point, • gebruikt hulpmiddelen effectief • <p>Specifiek bij <i>mondeling</i> communiceren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • is makkelijk verstaanbaar, hanteert een goed tempo, heeft energieke/ enthousiaste verteltoon • spreekt vlot en foutloos in de Nederlandse taal (of andere taal) • <p>Specifiek bij <i>schriftelijk</i> communiceren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tekst is in één keer lezen begrijpelijk • spelling en grammatica zijn in correct Nederlands • lay-out is verzorgd •
Overtuigingskracht	<ul style="list-style-type: none"> • onderbouwt standpunten/keuzes/adviezen met argumenten • argumentatie is consistent en volledig • gebruikt gezaghebbende bronnen om argumenten toe te lichten • boodschap is helder • <p>Specifiek bij <i>mondeling</i> communiceren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • lichaamstaal is in overeenstemming met wat er gezegd wordt • gaat in op bezwaren, reageert niet defensief, vraagt naar argumenten • uit zich enthousiast • <p>Specifiek bij <i>schriftelijk</i> communiceren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • stijl van schrijven is in overeenstemming met de inhoud •

Competentie Ethisch handelen

Omschrijving: 'HBO-bachelors zijn geen eenzijdige toepassers, maar beroepsbeoefenaren die relaties moeten leggen met maatschappelijke en soms ethische vraagstukken (maatschappelijke betrokkenheid). Het wordt steeds belangrijker economen op te leiden die zichzelf vragen stellen over de relatie tussen winstmaximalisatie op de korte termijn en het vertrouwen in het economisch stelsel op de langere termijn en hen voor te bereiden op een werkzaam leven waar aandacht voor duurzaamheid meer centraal komt te staan (ethisch handelen). Het gaat om het bewustzijn van de betekenis van aangeleerde kennis en vaardigheden in hun maatschappelijke context. Van studenten mag worden verwacht dat zij beschikken over het vermogen om kennis kritisch te beoordelen aan de hand van morele waarden³⁰.

Indicator	(gedrags)criteria
maatschappelijk betrokkenheid	<ul style="list-style-type: none">• benoemt dilemma's vanuit ethische, sociale en milieubelangen• toont interesse in actuele maatschappelijke discussies binnen het beroepsdomein• handelt met respect voor medemens en milieu• maakt een beargumenteerde afweging tussen maatschappelijke, sociale ethische en milieubelangen en de bedrijfsbelangen (<i>people, planet en profit</i>)•
ethisch handelen	<ul style="list-style-type: none">• toont normbesef (compliance) en reflecteert hierop• handelt integer• handelt volgens de beroepscode en bijbehorende ethische principes• werkt zorgvuldig in relatie tot medemens en omgeving•

Competentie Innovatief vermogen

Omschrijving: komt tot innovatieve oplossingen voor processen en producten. Hiervoor is een student in staat om afstand te kunnen nemen van de dagelijkse praktijk (visie) en de creativiteit hebben om oorspronkelijke ideeën en oplossingen te bedenken.

Indicator	(gedrags)criteria
Visie en strategie	<ul style="list-style-type: none">• legt meer het accent op mogelijkheden voor de toekomst dan op de beperkingen in het heden• wijst op nieuwe problemen en nieuwe situaties die voor anderen nog niet zo duidelijk zijn.• relateert oplossingen en adviezen aan trends, recente en toekomstige ontwikkelingen• benoemt mogelijkheden en consequenties van een voorstel op de lange termijn•
Creativiteit	<ul style="list-style-type: none">• komt met nieuwe en originele oplossingen• komt met nieuwe toepassingsmogelijkheden voor bestaande praktijken (proces en product)• bekijkt oplossingen en vraagstukken vanuit ongewone perspectieven• kijkt over de grenzen van het vak (module/ project/ opdracht) of de eigen opleiding heen• brengt makkelijk ideeën in•

³⁰ Uit 'Kwaliteit als opdracht', HBO- raad, augustus 2009.

Competentie Interculturele sensitiviteit

Omschrijving: Is zich bewust van de eigen en andere culturen. Weet adequaat te handelen en te communiceren binnen een andere cultuur.

Indicator	(gedrags)criteria
Inlevingsvermogen	<ul style="list-style-type: none">• toont tijdens het werken met cliënten en collega's uit andere landen of culturen interesse in hun culturele achtergrond• evalueert het eigen gedrag op effectiviteit in relatie tot andere culturen• brengt overeenkomsten en verschillen tussen persoonlijke waarden, normen en gedragingen en de eigen cultuur en die van anderen adequaat in kaart• signaleert cultureel gevoelige punten en past gedrag hierop aan• past cultuurtheoretische modellen toe op internationale organisaties•
Internationale samenwerking	<ul style="list-style-type: none">• maakt gemakkelijk contact met personen uit andere culturen• zet zijn (internationale) netwerk in en onderhoudt dit netwerk• past zich snel aan het werkklimaat van andere (sub)culturen• toont respect bij werken in en met andere culturen• verbindt vanuit een leiderschapsrol mensen vanuit verschillende culturen en/of landen tot een resultaatgericht team•

Competentie Ondernemend gedrag

Omschrijving: 'Een *ondernemende houding* helpt iedereen in het dagelijkse leven thuis en in de maatschappij. Het helpt werknemers zich bewust te worden van hun arbeidsomgeving en hun kansen te grijpen, en is de basis voor meer specifieke vaardigheden en kennis die ondernemers nodig hebben voor sociale of economische bedrijvigheid. Onder *ondernemerschap* wordt iemands vermogen verstaan om ideeën in daden om te zetten. Het omvat creativiteit, innovatie en het nemen van risico's, als ook het vermogen om te plannen en projecten te beheren om doelstellingen te verwezenlijken.³¹

In de competentie 'ondernemend gedrag' is met name de werkhouding (proactief, onderscheidend, doorzettingsvermogen, omgevingsgerichtheid) vervat. De juiste werkhouding kan leiden tot het starten van een eigen bedrijf (ondernemerschap).

Indicator	(gedrags)criteria
Proactief	<ul style="list-style-type: none">• neemt uit zichzelf initiatief• ziet kansen en benut deze• doet uit zichzelf pogingen een probleem op te lossen• maakt keuzes: indien nodig, op basis van beperkte informatie, wacht niet af tot anderen voor hem/haar beslissen• durft in onzekere situaties risico's te nemen•
Onderscheidend vermogen	<ul style="list-style-type: none">• toont gedrevenheid, ambitie en visie• onderneemt acties op basis van eigen overtuiging / dromen en passies• toont leiderschap in situaties die daarom vragen• komt uit voor de eigen mening in een discussie of dilemma• ...
Doorzettingsvermogen	<ul style="list-style-type: none">• gaat door tot resultaat is bereikt, ook als het tegen zit• kan omgaan met kritiek en tegenslagen• is gedisciplineerd•
Omgevingsgerichtheid	<ul style="list-style-type: none">• bouwt aan een relevant netwerk voor het eigen functioneren en / of de organisatie.• toont inzicht in trends ontwikkelingen in de markt en de activiteiten van concurrenten• denkt en handelt vanuit de behoefte van de klant en rekening houdend met de (on)mogelijkheden van eigen organisatie•

³¹ Ondernemendheid en ondernemerschap, Sectorraamwerk voor hoger beroeps- en universitair onderwijs, ministerie van OCW en Economische zaken, 2007

Competentie Ontwikkelingsgericht handelen

Omschrijving: in staat en gemotiveerd om van een afstand te kunnen kijken naar het eigen handelen in studie en praktijksituaties in relatie tot de maatschappij / de methode (reflecterend vermogen) en van elke situatie te leren. Na reflectie is de student in staat om acties te formuleren na ervaringen en feedback (zelfregulerend vermogen).

Indicator	(gedrags)criteria
Reflecterend vermogen	<ul style="list-style-type: none">• staat open voor andere visies en methoden• ziet eigen perspectieven, denkpatronen, (voor)oordelen en overtuigingen en stelt deze ter discussie• vraagt feedback over eigen aanpak en resultaten• bezint zich op talenten en persoonlijke beperkingen, drijfveren, sterke en zwakke kanten van het eigen functioneren• geeft op basis van ervaring / inzichten aan wat er beter kan in eigen gedrag•
Zelfregulerend vermogen	<ul style="list-style-type: none">• formuleert leervragen en -behoeften• zoekt situaties om te leren• durft risico's te nemen en de comfortzone te verlaten• past gedrag zonedig aan op basis van feedback en inzichten• laat zien het geleerde in andere situatie te kunnen toepassen (transfer)• betreft anderen tijdig bij het eigen leerproces•

Competentie Resultaatgerichtheid

Omschrijving: stelt haalbare doelen, bijvoorbeeld in een plan van aanpak, (doelgericht werken) en is gericht op het bereiken van tastbare resultaten (oplossingsgericht) door processen effectief en efficiënt in te richten (procesgerichtheid). Veel resultaten worden door middel van een projectmatige aanpak behaald.

Indicator	(gedrags)criteria
Doelgericht werken	<ul style="list-style-type: none">• stelt doelen in termen van stappen en meetbare (tussentijdse) resultaten• maakt voorwaarden duidelijk die nodig zijn om doelen te bereiken• neemt factoren als kosten, winst, rendement en groei mee in de doelen•
Procesgerichtheid	<ul style="list-style-type: none">• brengt in kaart welke risico's er zijn voor het welslagen van een opdracht• stelt prioriteiten• verdeelt beschikbare tijd efficiënt over taken• bewaakt voortgang en kwaliteit van (tussen)resultaten• onderneemt actie bij constatering dat voorgenomen resultaat niet tijdig behaald zal worden• creëert draagvlak•
Oplossingsgerichtheid	<ul style="list-style-type: none">• voorziet oplossingen van een geloofwaardige haalbaarheids- en risicoanalyse (inclusief kosten-batenanalyse)• geeft implementatieadviezen aan opdrachtgever of klant• evalueert of oplossingen een probleem ook daadwerkelijk hebben opgelost•

Competentie Samenwerken

Omschrijving: levert in een team een eigen bijdrage aan gemeenschappelijke resultaten (taakgericht), is gericht op positieve werkrelaties, ondersteunt teamleden (teamgericht) en neemt het initiatief of de leiding om het team tot betere resultaten te brengen (leiderschap) .

Indicator	(gedrags)criteria
Taakgericht	<ul style="list-style-type: none">• levert een actieve, complementaire bijdrage aan structurering van het werk (doet voorstellen en/of maakt afspraken over doelen, resultaten, werkwijze, deadlines e.d.)• komt voorbereid naar bijeenkomsten• komt afspraken na• zorgt dat het teamresultaat bereikt wordt•
Teamgericht	<ul style="list-style-type: none">• betreft (stillere) teamleden bij discussie en besluitvorming• ondersteunt teamleden, biedt gevraagd en ongevraagd hulp en laat waardering blijken• deelt (pro actief) zijn kennis met anderen• staat open voor suggesties en kritiek van anderen, laat merken deze serieus te nemen;• geeft opbouwende kritiek• stelt conflicten, proces of rolverdeling aan de orde op een open en oplossingsgerichte wijze•
Leiderschap	<ul style="list-style-type: none">• neemt leiding in de aansturing van het team en het proces/ resultaat, bijv. leidt vergaderingen op effectieve en efficiënte wijze, delegeert taken, geeft oplossingsrichtingen aan.• doet voorstellen het functioneren van het team te verbeteren• stimuleert en motiveert teamleden bij de uitoefening van hun taak• overziet het geheel• neemt verantwoordelijkheid voor het geheel•

Competentie Vakkundigheid

Omschrijving: signaleert en analyseert beroepsvraagstukken c.q. problemen (onderzoekend en analytisch vermogen) en komt tot beredeneerde oordelen en oplossingen (oordeelsvorming), gebruikmakend van relevante en actuele (inter)nationale kennisbronnen en beroepspraktijken, theorieën, modellen, begrippen en technieken (conceptueel vermogen). Voert, als de praktijksituatie daarom vraagt, een valide en betrouwbaar onderzoek uit. Verstaat zijn beroep.

Indicator	(gedrags)criteria
Onderzoekend vermogen	<ul style="list-style-type: none">• stelt vragen aan de hand van observaties• signaleert een probleem• brengt verschillende aspecten van een vraag/probleem in kaart;• definieert een heldere probleemstelling of vraag en doelstelling• bakent problemen af in deelvragen• hanteert de juiste onderzoeksmethode• vergaart relevante informatie uit (inter)nationale, (wetenschappelijke) kennisbronnen en beroepspraktijken•
Analytisch vermogen	<ul style="list-style-type: none">• beoordeelt informatie/ onderzoeksresultaten op kwaliteit en bruikbaarheid• haalt de essentie en relevantie uit (cijfermatige) gegevens• scheidt feiten van meningen/interpretaties• onderscheidt hoofd- van bijzaken• stelt oorzaak en gevolg en hun wisselwerking vast (systemdenken)•
Conceptueel vermogen	<ul style="list-style-type: none">• legt verbanden tussen gegevens en problemen• integreert kennis en vaardigheden vanuit verschillende vakinhoudelijke disciplines• past recente (wetenschappelijke) kennis adequaat toe•
Oordeelsvorming	<ul style="list-style-type: none">• beoordeelt oplossingen op vooraf opgestelde criteria• betreft mogelijke tegenargumenten in de oordeelsvorming• werkt bij ontbrekende informatie zonnodig met beredeneerde aannames• formuleert beargumenteerde conclusies, voortvloeiend uit voorgaande analyse• doet realistische aanbevelingen•

BIJLAGE III Schematisch overzicht opleidingsprogramma

Per variant volgen hieronder de schematische overzichten van de programma's.

Variant: Voltijd

Locatie – Fraijlemaborg

Richting - Nvt

JAAR 1	Semester 1	EC	Semester 2, blok 3 en 4	EC
	Bedrijfsadministratie en -economie	3	Algemene Economie	3
	Bedrijfskunde	3	Bedrijfsadministratie	3
	Commerciële Economie 1	3	Bedrijfseconomie	4
	Engels 1	2	Exact	3
	Informatie- en Communicatietechnologie	1	Informatiekunde	3
	Kosten	3	Kwantitatieve Methoden en Technieken 2	3
	Kwantitatieve Methoden en Technieken 1	2	Nederlands 2	3
	Nederlands 1	2	Persoonlijke Ontwikkeling 2	1
	Persoonlijke Ontwikkeling 1	2	Project Bedrijfseconomie en Informatiekunde	4
	Project Ondernemen	6	Recht 2	2
	Recht 1	2	Sport 2	1
	Sport 1 ³²	1		
	30		30	

JAAR 2	Semester 3	EC	Semester 4	EC
	Administratieve Organisatie	2	Algemene Economie	3
	Bedrijfsadministratie	6	Belastingrecht	3
	Commerciële Economie 1	3	Engels 2	3
	Engels 1	3	Kwantitatieve Methoden en Technieken	5
	Financiering	4	Kosten	3
	Nederlands	3	Management Informatiesystemen	3
	Project Jaarverslag	4	Managementvaardigheden	2
	Persoonlijk Ontwikkelingsplan	1	Onderzoeksvaardigheden 1	2
	Recht	3	Project Investeringsanalyse	4
	Sport 3	1	Persoonlijk Ontwikkelingsplan	1
			Sport 4	1
	30		30	

³² In de VT(F) is sport een belangrijk onderdeel van persoonlijke ontwikkeling; onder andere de competenties samenwerken en interculturele sensitiviteit krijgen daarin volop aandacht.

JAAR 3	Semester 5	EC	Semester 6	EC
	Stage	30	Bedrijfspracticum SAP	6
			Capital Budgeting & Investment Analysis	3
			Corporate Finance & Financial Markets 1	4
			Externe Verslaggeving	4
			Financial Accounting 1	5
			Management Accounting & Control 1	5
			Onderzoeksvaardigheden 2	3
		30		30

JAAR 4	Semester 7	EC	Semester 8	EC
	Minor	30	Afstudeeropdracht	18
			Corporate Finance & Financial Markets 2	4
			Financial Accounting 2	4
			Management Accounting & Control 2	4
		30		30

Locatie - Fraijlemaborg

Richting – International Financial Management

JAAR 1	Semester 1	EC	Semester 2	EC
	Young Enterprise 1	5	Young Enterprise 2	4
	Management Accounting 1	3	Economics 1	3
	Management and Organisation	3	Financial Management & Accounting 1	5
	Marketing Management 1	3	Marketing Management 2	3
	Communication Skills in English 1	3	Management Information Systems 2	4
	Management Information Systems 1	2	Quantitative Methods and Techniques 1	3
	Financial Accounting 1	3	Communication Skills in English 2	3
	Cross Cultural Analysis	2	Second Language	3
	Second Language	3	Personal Development 2	1
	Personal Development 1	1	Physical Education and Sports 2	1
	Quantitative Methods and Techniques 0	1		
	Physical Education and Sports 1 ³³	1		
		30		30

³³ In VT/IFM(F) is sport een belangrijk onderdeel van persoonlijke ontwikkeling; onder andere de competenties samenwerken en interculturele sensitiviteit krijgen daarin volop aandacht.

JAAR 2	Semester 3	EC	Semester 4	EC
	Project Innobus	5	Project SAP	6
	Organisational and Administrative Procedures	3	Micro & Macro Economics	3
	Quantitative Methods and Techniques 2	4	Business Law	4
	Management Information Systems 3	4	Communication Skills in English for IFM 4	3
	Communication Skills in English for IFM 3	3	Management Accounting 2	6
	Corporate Finance	6	Organisation and Management	3
	Second Language	3	Second Language	3
	Personal Development and Sports 3	2	Personal Development and Sports 4	2
	30		30	

JAAR 3	Semester 5	EC	Semester 6	EC
	Minor = Exchange ³⁴		Placement	
	30		30	

JAAR 4	Semester 7	EC	Semester 8	EC
	Graduation Research Paper	→	Graduation Research Paper (DSS) (cont.)	15
	Business Information Systems	5	Multinational Business Investment and Financing	5
	Financial Accounting for Consolidation	5	Financial Accounting for Reorganisation, Liquidation, Derivative Instruments & Hedge Activities	5
	Management Accounting 3	5	Management Accounting 4	5
	Multinational Foreign Exchange Mgt	5	Controlling and Accounting Project	5
	Treasury Management Project	5		
			60	

³⁴ Studenten volgen gedurende een semester een keuzevak aan een buitenlandse partnerinstelling. Studenten mogen voor 30 EC een keuze maken uit de volgende modules:

- 'Soft' skills (verbreding): Human Research; Culture (max. 5 EC); Business Ethics; Communication; Languages (max. 5 EC).
- External Environment and Marketing (verbreding): International Marketing; Marketing Research; Economic Environment (macro, international, etc; mits er geen overlap is met het IFM curriculum); Law, en dan vooral Tax Law.
- ICT and Business Processes (verdieping): IT-auditing; Supply Chain Management; Logistics; Corporate and IT Governance.

Locatie - Wenckebachweg
Richting - Nvt

JAAR 1	Semester 1, blok 1 en 2 Basisfase	EC	Semester 2, blok 3 en 4 Kernfase I	EC
	Blok 1		Blok 3	
	Project Werkgeversmarkt	4	Project Management Accounting	5
	Algemene Economie 1	2	Algemene Economie 2	2
	Inzicht in organisatie en omgeving 1	3	Administratie II-A	2
	Organisatiekunde	3	Financiële Rekenkunde	3
	Blok 2		Blok 4	
	Project Ondernemingsplan	6	Project Financieel Management	5
	Recht BE	2	Inleiding BIV/AO ³⁵	2
	Administratie I	3	Administratie II-B	4
	Statistiek BE	2		
	Excel	1		
	Blok 1 en 2		Blok 3 en 4	
	Basic Business English	2	Financial and Business English I	2
Professionele/Persoonlijke Ontwikkeling I	2	Professionele/Pers. Ontwikkeling II	2	
		Praktijkonderzoek I	3	
	30		30	

JAAR 2	Semester 3, blok 5 en 6 Kernfase II	EC	Semester 4, blok 7 en 8 Kernfase III	EC
	Blok 5		Blok 7	
	Ondernemingsrecht	2	BIV/AO II	2
	Management Accounting III	2	Financieel Management	3
	Strategisch Management & Organisatie I	2	Administratie III-B	2
	Blok 6		Blok 8	
	BIV/AO I	2	Fiscaal Recht	2
	Management Accounting IV	2	Externe verslaggeving	3
	Administratie III-A	2	Strategisch Management & Organisatie II	2
	Blok 5 en 6		Blok 7 en 8	
	Beroepsproduct AO-handboek	3	Beroepsproduct MIS/ERP ³⁶	4
	Beroepsproduct Masterbudget	3	Beroepsproduct Jaarrekening MKB	4
	Beroepsproduct Planning & Controlcyclus	6	Beroepsproduct Risicoanalyse Financiële Markten	4
	Financial and Business English II	2	Financial and Business English III	2
Professionele/Persoonlijke Ontwikkeling III	2	Professionele/Pers. Ontwikkeling IV	2	
Praktijkonderzoek II	1	Praktijkonderzoek III	1	
	29		31	

³⁵ BIV = Bestuurlijke Informatievoorziening; AO = Administratieve Organisatie

³⁶ MIS = Management Informatiesysteem; ERP = Enterprise Resource Planning

JAAR 3	Semester 5/6 Stage	EC	Semester 6/5 Minor	EC
	Bedrijfsstage BE	30	Minor	30
		30		30

JAAR 4	Semester 7, blok 13 en 14	EC	Semester 8, blok 15 en 16	EC
	Blok 13		Blok 15 (start in blok 14)	
	Advanced BIV/AO	4	Beroepsproduct Risicoanalyse organisatie	4
	Advanced Management Accounting	4	Beroepsproduct Adviesrapport	4
	Blok 14		Blok 16	
	Compliance & Corporate Governance	5	Professionalisering Bedrijfseconomie	2
	Advanced Financial Management	4		
	Blok 13 en 14		Blok 15 en 16	
	Project International Business Consultancy	10	Praktijkonderzoek Bedrijfseconomie	20
	Praktijkonderzoek V	3		
	30		30	

Variant: Duaal

Locatie - Leeuwenburg

Richting - Nvt

JAAR 1	Semester 1 Business Basics	EC	Semester 2 Kernfase	EC
	Blok 1		Blok 1	
	Opleidingsspecifieke theorie (Bedrijfsadministratie)	3	Project Bestuurlijke Informatievoorziening	7
	Basisstudievaardigheden	1	Financial Accounting/Belastingen	4
	Communicatievaardigheden, schriftelijk	2	Computerboekhouden	2
			Studieloopbaanplanning	2
	Blok 2		Blok 2	
	Economisch Rekenen	3	Project Management Accounting	7
	Engels	2	Financieel Management	4
	Bedrijfseconomie	3	Communicatievaardigheden, mondeling	2
	Blok 1 en 2		Vaardigheid Engels	2
	Project Ondernemersplan	6		
	Marketing	3		
	Organisatiekunde	2		
	Recht	2		
	Studieloopbaanbegeleiding	2		
	Beroepsoriëntatie	1		
		30		30

JAAR 2	Semester 3 Kernfase	EC	Semester 4 Kernfase	EC
	Blok 1		Blok 1	
	Management Accounting	3	Project Financial Management	6
	Blok 2		Belastingrecht	3
	Privaatrecht	3	Organisatiekunde	3
	Blok 1 en 2		Vaardigheid Engels	2
			Communicatievaardigheden, mondeling	1
	Werkperiode 1	19	Studieloopbaanplanning	1
	Studieloopbaanplanning	1	Blok 2	
	Onderzoeksvaardigheden	2	Project Financial Accounting	6
	Oriëntatie op Beroep	2	Bedrijfsadministratie	3
			Informatiemanagement	3
		SAP	2	
	30		30	

JAAR 3	Semester 5 Profileringsfase	EC	Semester 6 Profileringsfase	EC
	Blok 1		Blok 1	
	Financial Management	3	Project Management Accounting	6
	Blok 2		Bedrijfsadministratie	3
	Bedrijfsadministratie	3	Financiering	3
	Blok 1 en 2		Vaardigheid Engels	3
	Werkperiode 2	19	Studieloopbaanbegeleiding	1
	Studieloopbaanplanning	1	Blok 2	
	Onderzoeksvaardigheden	2	Project Bestuurlijke Informatievoorziening	6
	Oriëntatie op beroep	2	Financial Accounting	3
			Belastingrecht	3
			Vaardigheid Engels	2
	30		30	

JAAR 4	Semester 7 Profileringsfase	EC	Semester 8 Profileringsfase	EC
	Minor	30	Werkperiode 3	17
			Studieloopbaanplanning	1
			Afstudeeropdracht	12
	30		30	

Variant: Deeltijd

Locatie - Leeuwenburg

Richting - Nvt

Deze opbouw geldt voor studenten die vanaf februari 2012 zijn begonnen aan de opleiding.
Voor studenten die voor februari 2012 zijn gestart is de Persoonlijke Professionalisering in het zevende semester opgenomen.

JAAR 1	Semester 1 Business Basics	EC	Semester 2 Management Accounting	EC
	Business Bsics	7	Management Accounting 1	7
	Projectplan	6	Computerboekhouden	8
	Bedrijfssimulatie	2	Management Accounting 2	7
	Bedrijfseconomie	5	Adviesrapport	5
	Ondernemingsplan	6	Schriftelijke vaardigheden en onderzoek	3
	Individueel verantwoordingsverslag	2		
	Presentatie (30%) / verdediging ondernemingsplan (70%)	2		
	30		30	
JAAR 2	Semester 3 Financial Management	EC	Semester 4 Bestuurlijke Informatievoorziening	EC
	Financial management 1	7	Bestuurlijke Informatievoorziening 1	7
	Casus	8	SAP/ IDES casus	6
	Financial management 2	7	Bestuurlijke Informatievoorziening 2	7
	Eindgesprek	5	Adviesrapport	8
	Integrale opdracht	3	Schriftelijke vaardigheden en onderzoek	2
	30		30	
JAAR 3	Semester 5 Persoonlijke Professionalisering	EC	Semester 6 Financial Accounting	EC
	Startgesprek (gevoerd in semester 1)	3	Externe verslaglegging 1	8
	Tussentijds assessment (9 competenties x 3 EC)	27	Beroepsproduct administratie	6
			Externe verslaglegging 2	6
			Rapport van bevindingen	5
			Eindpresentatie	3
			Presentatievaardigheden	2
	30		30	
JAAR 4	Semester 7 Minor	EC	Semester 8 Afstuderen en eindassessment	EC
	Bijvoorbeeld: Management Control, Beleggen	30	Afstudeeropdracht	20
			Integraal eindassessment	10
		30		30

BIJLAGE IV Programma, werkwijze en beslisregels
Programma beperkte opleidingsbeoordeling – Hbo-bacheloropleiding
Bedrijfseconomie – Hogeschool van Amsterdam – Audit 22, 23 en 24 april 2013 (2,5 dag)

Variante en Locaties³⁷:

- Bachelor voltijd³⁸ (Gebouw Fraijlemaborg)
- Bachelor voltijd (Gebouw KroonState/Wenckebachweg)
- Bachelor deeltijd (Gebouw Leeuwenburg)
- Bachelor dual (Gebouw Leeuwenburg)

Het auditpanel is de gehele audit aanwezig.

Programma Dag 1 – Audit 22 april 2013

Locatie: Gebouw Fraijlemaborg, Fraijlemaborg 133 1102 CV Amsterdam Z.O.

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Gespreksonderwerpen
08.15 – 08.30		Inloop & ontvangst auditpanel	
08.30 – 09.30	4047	Intern overleg auditpanel	
09.30 – 10.45		Management gehele opleiding Bedrijfseconomie Kennismaking MT en vaststellen agenda + Aspecten van nieuwe accreditatiestelsel benoemen <ul style="list-style-type: none"> • Ineke van der Linden domeinvoorzitter • Desirée Simons opleidingsmanager BE dual a.i. • Arjen van den Akker opleidingsmanager BE VT WBW, voorzitter CROHO-overleg • Gerard Dukker opleidingsmanager BE VT FMB a.i. • John Sterk programme manager IFM • Marry van Straten opleidingsmanager BE deeltijd 	<u>Gespreksonderwerpen:</u> eigenheid opleiding – ambities – hbo-niveau – relatie beroepenveld – internationalisering – onderzoeksdimensie –
10.45 – 11.00		Pauze	Interne terugkoppeling

³⁷ Er bestaat een verschil in onderwijsconcept per locatie; op de locatie Fraijlemaborg knowledge based en meer sturend en op de locaties Wenckebachweg en Leeuwenburg meer projectmatig en zelfsturend.

³⁸ De voltijdopleiding BE (F) kent twee richtingen: Algemeen (AL) en International Financieel Management (IFM). IFM is een Engelstalige richting, waardoor gesprekken met docenten en studenten tijdens het locatiebezoek mogelijk in het Engels dienen plaats te vinden.

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Gespreksonderwerpen
11.00 – 12.00	4047	Docenten Voltijd (F) Samenhangende onderwijsleeromgeving <i>(parallelsessie AL – Nederlands en IFM - Engels)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Nicolien Ariens docent bedrijfseconomische vakken, afstudeerbegeleiding, leerplancoördinator • Eva Feenstra docent bedrijfseconomische vakken, afstudeerbegeleiding, coördinator jaar 2 • Jaap Klouwen docent kwantitatieve methoden en technieken, voorzitter opleidingscommissie • Johan Meure docent bedrijfseconomische vakken, afstudeerbegeleiding, coördinator stages / afstuderen • Edwin Praat docent Nederlands, onderzoeksvaardigheden persoonlijke ontwikkeling, intakegesprekken • Len Rijnberg docent bedrijfseconomische vakken, afstudeerbegeleiding, coördinator jaar 1 • Rachel van Velzen docent sport, studieadviseur • Kirsten Stam docent managementvaardigheden, coaching, persoonlijke ontwikkeling Docenten IFM (gesprek in het Engels): <ul style="list-style-type: none"> • Hanneke Ming lecturer Management Accounting, Controlling & Accounting project • Jalal Mbrati lecturer Financial & Management Accounting • Ans Reuvers lecturer Management Information Systems, Accounting Information Systems, Programme Coordinator, Programme Committee, Curriculum Committee • Andreia Carita lecturer Personal Development, Young Enterprise, Cross Cultural Analysis, English, Portugese • Katherine O’Sullivan Thesis Coordinator • Denise Simons-Dix Placement Coordinator 	<u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma – eigen inkleuring programma - keuze werkvormen – onderzoekslijn – stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instromers – relatie docenten beroepenveld – eigen deskundigheid docenten - opleidings specifieke voorzieningen
	3.064		

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Gespreksonderwerpen
12.00 – 12.45	4047	<p>Studenten Voltijd (F), o.a vanuit de opleidingscommissie</p> <p><i>parallelsessie AL – Nederlands en IFM - Engels)</i></p> <p>Studenten VT FMB</p> <p>Propedeuse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stefan Vink • Gerben Hiemstra (tevens lid OC + excellentie) <p>2^e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Marco Joosten • Koen van Manen (tevens lid OC) <p>3^e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stefan Jaasma • Natashja Rotteveel (tevens lid OC) <p>4^e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yassin Mohamed • Rowena Menso <p>Studenten IFM (parallelgesprek in het Engels):</p> <p>Propedeuse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Karolina Weszczak • Steven Yang <p>2e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Menno Gijzen (Programme Committee) • Christianne Poortstra • Fiona van Lieshout <p>3e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Helena Mesu (Programme Committee) <p>4^e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vanessa Carty (Programme Committee) • Gabriela Bonapart 	<p><u>Gespreksonderwerpen:</u></p> <p>kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting - toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen – eigen producten</p>
12.45 – 13.30	4095	Lunch auditpanel	Interne terugkoppeling
13.30 – 14.30	4047	<p>Spreekuur docenten/studenten Voltijd (F)</p> <p>Rondleiding opleidingsspecifieke voorzieningen Fraijlemaborg + inzien materiaal*</p>	
14.30 – 15.30	4047	<p>Examencommissie/toetscommissie gehele opleiding Bedrijfseconomie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Peter van der Torre Voorzitter examencommissie cluster finance and accounting • Sjaak Tool Voorzitter examenkamer BE VT FMB en toetsbeoordelingscommissie BE VT FMB • Frederiek van 't Hooft Voorzitter examenkamer IFM en toetsbeoordelingscommissie IFM • Cees Post Voorzitter examenkamer BE VT WBW en toetsbeoordelingscommissie BE VT WBW • Amar Jagesar Voorzitter examenkamer BE deeltijd en toetsbeoordelingscommissie BE deeltijd • Diederik Ogilvie Voorzitter examenkamer BE dual en toetsbeoordelingscommissie BE dual 	<p><u>Gespreksonderwerpen:</u></p> <p>Bevoegdheden en taken examencommissie en toetscommissie - rol in de interne kwaliteitszorg toetsing – resultaten -</p>
15.30 – 15.45		Pauze	Interne terugkoppeling

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Gespreksonderwerpen
15.45 – 16.45	4047	<p>Werkveldvertegenwoordiging en Alumni gehele opleiding Bedrijfseconomie</p> <p>Werkveldvertegenwoordiging:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lisette Kauwer ABN Amro • Douwe Buwalda Vrije Universiteit • Erwin Bouma Stadsdeel West • Jos Westerweele De Nederlandse Bank <p>Alumni</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trudy Brouwer (DT) • Duncan Siewe (IFM) • Michael Pelk (VT FMB) • Nick Lim (Duaal) 	<p><u>Gespreksonderwerpen Werkveld:</u> contacten met opleiding over onder andere: actuele ontwikkelingen en doorvertaling naar programma - andere wensen vanuit het werkveld - eigen inkleuring opleiding - stage en begeleiding - onderzoekscomponent - niveau</p> <p><u>Gespreksonderwerpen Alumni:</u> o.a. kwaliteit en relevantie van de opleiding (programma, docenten) - functioneren in de praktijk of vervolgopleiding</p>
16.45 – 17.00	4047	Interne terugkoppeling: bepaling pending issues Inzien materiaal	Interne terugkoppeling
17.00 – 17.15		Pending issues <i>(alle gesprekspartners zijn hiervoor beschikbaar)</i> Inzien materiaal	
17.15 – 17.45		Interne terugkoppeling: bepaling (deel)beoordeling	

* Tijdens het inzien van materialen is (een deel van) het auditpanel in de gelegenheid gesteld om enkele filmpjes van studenten te bekijken.

Programma Dag 2 – Audit 23 april 2013

Locatie: (Gebouw Leeuwenburg, Weesperzijde 190 1097 DZ Amsterdam)

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Gespreksonderwerpen
10.00 – 10.15	B7.18	Inloop & ontvangst auditpanel	
10.15 – 11.00	B7.18	Intern overleg auditpanel	
11.00 – 12.15	B7.18	Docenten Duaal (L): Samenhangende onderwijsleeromgeving <ul style="list-style-type: none"> • Ton Hemmen docent bedrijfseconomie, management accounting, bestuurlijke informatievoorziening, financial management, coach • Marianne Cambridge docent bedrijfseconomie, coach, opleidingscoördinator, studieadviseur • Ron Hagen docent bedrijfseconomie, afstudeercoördinator, coach • Ton de Bruin docent bedrijfseconomie, coach, croholid • Anny Ploegmakers, assessor, coach, coordinator SLP 	<u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma – eigen inkleuring programma - keuze werkvormen – onderzoekslijn – stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instrumers – relatie docenten beroepenveld – eigen deskundigheid docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen
12.15 – 13.15	B7.18	Studenten Duaal (L), o.a vanuit de opleidingscommissie <p>Propedeuse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pascal van Wees • Alain El Houari • Patrick van Meggelen <p>2^e jaars</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pim Botterweg <p>3^e jaars</p> <ul style="list-style-type: none"> • Joey Haagsma • Leidy van 't Leven <p>4^e jaars</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bas Wognum • Laura Braskamp 	<u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting - toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen – eigen producten
13.15 – 14.15	B7.18	Lunch	Interne terugkoppeling
14.15 – 15.30	B7.18	Spreekuur docenten/studenten Duaal en Deeltijd (L)	
	B7.18	Rondleiding opleidingsspecifieke voorzieningen Leeuwenburg + inzien materiaal*	
15.30 – 15.45		Pauze	

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Gespreksonderwerpen
15:45 – 17.00	B7.18	Docenten Deeltijd (L): Samenhangende onderwijsleeromgeving <ul style="list-style-type: none"> • Serge Gautier docent Management Accounting, Financieel Management en Management Control, afstudeerbegeleider, Croho BE lid • Chris Klijnsohn docent Management Accounting, Financieel Management, afstudeerbegeleider, PP startdocent docent Business Basics • Amar Jagesar Docent BIV AO en Financial Accounting, afstudeerbegeleider, PP startdocent • Margaret van Engers afstudeerbegeleider, PP startdocent, coördinator afstudeeropdracht • Susan Swaan studiebegeleider • Carola Vogelzang docent vaardigheden, trainer PP 2.0, startdocent, coördinator PP 2.0 • Suresh Gangaram Panday docent SAP, Boekhouden exact, Management accounting, afstudeerbegeleider 	<u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma – eigen inkleuring programma - keuze werkvormen – onderzoekslijn – stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instrumers – relatie docenten beroepenveld – eigen deskundigheid docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen
17.00 – 17.45	B7.18	Studenten Deeltijd (L), o.a vanuit de opleidingscommissie <p>Propedeuse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alex Gomes • Martijn van der Stoop <p>2e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Florence Vollmer tevens lid OC • Dennis Struis tevens lid OC <p>3e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jacco Zonneveld <p>4e jaar</p> <ul style="list-style-type: none"> • Louis den Otter • Elana Palamarenko 	<u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting - toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidingsspecifieke voorzieningen – eigen producten
17.45 - 18.00	B7.18	Interne terugkoppeling: bepaling pending issues Warme maaltijd	Interne terugkoppeling
18.00 – 18.15	B7.18	Pending issues <i>(alle gesprekspartners zijn hiervoor beschikbaar)</i>	
	B7.18	Inzien materiaal	
18.15 – 18.45	B7.18	Interne terugkoppeling: bepaling (deel)beoordeling	

* Tijdens het inzien van materialen is (een deel van) het auditpanel in de gelegenheid gesteld om enkele filmpjes van studenten te bekijken.

Programma Dag 3 – Audit 24 april 2013

Locatie: (Gebouw KroonState/Wenckebachweg, H.J.E. Wenckebachweg 144 – 148
1096 AR Amsterdam)

Tijd	Lokaal	Gesprekspartners (incl. namen en functies)	Gespreksonderwerpen
08.15 – 08.30		Inloop & ontvangst auditpanel	
08.30 – 09.00	A7.25	Intern overleg auditpanel	
09.00 – 10.00	A7.25	Docenten Voltijd (W): Samenhangende onderwijsleeromgeving <ul style="list-style-type: none"> • Rowena Kerkhove docente werkgebieden professionele/persoonlijke ontwikkeling en praktijkonderzoek • Paul ter Riele docent werkgebieden controlling en accounting in jaar 1 • Ezrah Bakker docent werkgebied strategie, accounting en controlling, coördinator jaar 1 • Piet Hein Sluiter docent werkgebieden accounting en controlling, coördinator jaar 2 • Gerrit Kroon docent werkgebied praktijkonderzoek, voorzitter afstudeercommissie • Jaap van Geffen docent werkgebied professionele/persoonlijke ontwikkeling en strategie • Tess Hoekx stagecoördinator 	<u>Gespreksonderwerpen:</u> realisatie samenhangende onderwijsleeromgeving - inhoud en vormgeving programma – eigen inkleuring programma - keuze werkvormen – onderzoekslijn – stage - internationale component - beoordelen en toetsen - borging niveau - aansluiting instrumers – relatie docenten beroepenveld – eigen deskundigheid docenten - opleidings specifieke voorzieningen
10.00 – 10.15		Pauze	Interne terugkoppeling
10.15 – 11.15	A7.25	Studenten Voltijd (W), o.a vanuit de opleidingscommissie <p>Propedeuse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tonny Cukici • Joost Verhoef • Roger Bollongino <p>Jaar 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tim de Wild <p>Jaar 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sevim Akpınar, tevens lid OC • Laurens Kat <p>Jaar 4</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ikram El Hachhouchi, tevens lid OC • Houria Bouayad, tevens lid OC 	<u>Gespreksonderwerpen:</u> kwaliteit en relevantie programma - studeerbaarheid - aansluiting - toetsen en beoordelen - kwaliteit docenten - opleidings specifieke voorzieningen – eigen producten
11.15 – 12.00	A7.25	Spreekuur docenten/studenten Voltijd (W)	
	A7.22	Rondleiding opleidings specifieke voorzieningen Wenckebachweg + inzien materiaal	
12.00 – 12.45	A7.27	Werklunch auditpanel Interne terugkoppeling: bepaling pending issues	Interne terugkoppeling
12.45 – 13.00		Pending issues (alle gesprekspartners zijn hiervoor beschikbaar)	
	A7.22	Inzien materiaal*	
13.00 – 13.30		Interne terugkoppeling: bepalen totale beoordeling	
13.30	A0.17	Terugkoppeling	

* Tijdens het inzien van materialen is (een deel van) het auditpanel in de gelegenheid gesteld om enkele filmpjes van studenten te bekijken.

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende (voltijd, duaal en deeltijd) opleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde "Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs" van 22 november 2011. Daarin staan de standaarden vermeld waarop een Evaluatiebureau zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan een Evaluatiebureau moet bepalen of de basiskwaliteit van die opleiding als voldoende kan worden beoordeeld.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de varianten voltijd, duaal en deeltijd.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Verantwoording keuze gesprekspartners

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditpanel met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Een open spreekuur maakte deel uit van het programma. Het auditpanel heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding het open spreekuur tijdig en op correcte wijze onder de aandacht heeft gebracht van studenten en medewerkers.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een onderwerp 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' of 'excellent' scores. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskaders accreditatiestelsel hoger onderwijs, 22 november 2011'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding, dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de basiskwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende kader genoemde standaarden voor basiskwaliteit.

Beperkte opleidingsbeoordeling

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 3 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een onvoldoende bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien ten minste twee standaarden als 'goed' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien ten minste twee standaarden als 'excellent' worden beoordeeld; waaronder in elk geval standaard 3.

BIJLAGE V Lijst geraadpleegde documenten

Lijst geraadpleegde documenten, conform richtlijn van de NVAO

- Kritische reflectie opleiding
- Organigram instelling / Organigram opleiding.
- Domeinspecifiek referentiekader en de eindkwalificaties / Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
 - eindkwalificaties, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht / aanbevolen), betrokken docent(en) en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel
 - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid
 - differentiatie in graad uitgedrukt in % van het totaal.
- Overzichtslijst van *alle* afstudeerwerkstukken van de laatste twee jaar.
- Overzicht van de contacten met het werkveld.
- Samenvatting en analyse recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Verslagen overleg in relevante commissies / organen.
- Documentatie over student- en docenttevredenheid.
- Toetsopgaven + beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Handboeken en overig studiemateriaal.
- Kwaliteitszorgplan.

Overzicht van de door het auditpanel bekeken afstudeeropdrachten op studentnummer:

Variant	Locatie	Richting	Aantal	Studentnummer
Voltijd	Fraijlemaborg	Nvt	1	500509420
			2	500527879
			3	500507317
			4	500537376
			5	500470075
			6	500502789
		International Financial Management	7	500543362
			8	500511454
			9	500514860
			10	500250228
	Wenkebachweg	Nvt	11	500510295
			12	500535707
			13	500230365
			14	500224205
			15	500239434

Variant	Locatie	Richting	Aantal	Studentnummer
Duaal	Leeuwenburg	Nvt	1	500500753
			2	500247537
			3	500609797
			4	500504248
			5	500516005

Variant	Locatie	Richting	Aantal	Studentnummer
Deeltijd	Leeuwenburg	Nvt	1	500601972
			2	500616101
			3	500522227
			4	500024414
			5	500237368

Overzicht van de door het auditpanel aanvullend bekeken afstudeeropdrachten op studentnummer:

Variant	Locatie	Richting	Aantal	Studentnummer
Voltijd	Fraijlemaborg	Nvt	1	500548103
			2	500530709
			3	500533635
			4	500610167
			5	500613491
			6	500601667
		International Financial Management	7	500601661
			8	500611541
			9	500537377
	Wenkebachweg	Nvt	10	500540657
			11	500611860
			12	500605701
			13	500607693
			14	500539982

Variant	Locatie	Richting	Aantal	Studentnummer
Duaal	Leeuwenburg	Nvt	1	500507978
			2	500544217
			3	500537264

Variant	Locatie	Richting	Aantal	Studentnummer
Deeltijd	Leeuwenburg	Nvt	1	500207762
			2	500401343
			3	500616178

BIJLAGE VI Overzicht auditpanel

Samenstelling, korte functiebeschrijvingen (cv's) en onafhankelijkheidsverklaringen van voorzitter, leden en secretaris.

Samenstelling en expertise van het auditpanel laten zich als volgt weergeven³⁹:

Panelleden	Expertise - audit - kwaliteitszorg	Expertise - onderwijs	Expertise - werkveld	Expertise - vakinhoud	Expertise - internationaal	Expertise - student- zaken
R.J.M. van der Hoorn voorzitter	X	x	x	X		
A.J. van de Munt deskundige	x	x	X	X	X	
J. Bakker deskundige	x	X	X	X	x	
E.J.F. van Kempen studentlid						X
I.M. Gies Broesterhuizen secretaris	X					

Op 12 maart 2013 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het panel ten behoeve van de audit van de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie, nummer 001585 - Hogeschool van Amsterdam.

Korte functiebeschrijvingen panelleden

1	R.J.M. van der Hoorn MBA is een van de directeuren van de Hobéon Groep en heeft binnen het hoger onderwijs ruime ervaring met audits. Daarnaast houdt hij zich onder andere bezig met financieel economische vraagstukken voor hoger onderwijsinstellingen. Dhr. Van der Hoorn heeft diverse opleidingen op het gebied van Bedrijfseconomie en Bedrijfskunde gevolgd.
2	Drs. A.J. van de Munt RA studeerde aan NIVRA/Nyenrode Information Management. Hij is werkzaam geweest als Manager Transaction Services en Audit bij WEDIT Deloitte & Touche in Düsseldorf, als Audit Manager bij KPMG Accountants te Zwolle en als financieel directeur van Timmerije B.V. te Neede en Senior Director Accounting & Reporting bij Universal Electronics B.V. te Enschede. Sinds 2011 is hij international controller bij Van Merksteijn International B.V. te Almelo. Tevens was Van de Munt tot november 2011 als parttime docent Externe Verslaggeving voor Accountants (IFRS) en als onderwijsontwikkelaar en afstudeeropdrachtbegeleider verbonden aan NIVRA/Nyenrode.
3	Drs. J. Bakker studeerde HBO Bedrijfseconomie bij Fontys Hogescholen in Venlo en behaalde vervolgens zijn Master Bedrijfswetenschappen aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Hij heeft circa 9 jaar praktijk ervaring als (assistent)controller in de zorgsector en ruim 4,5 jaar ervaring als organisatieadviseur bij Twynstra Gudde. Sinds vijf jaar is dhr. Bakker als docent betrokken bij de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie van Hogeschool van Arnhem Nijmegen. Sinds anderhalf jaar is hij bovendien actief als zelfstandig ondernemer, waarbij hij personen die een ontwikkelstap willen maken op het gebied van bedrijfseconomie en/of organisatieadvies begeleidt en adviseert.
4	E.J.F. van Kempen is vierdejaars student Accountancy van Fontys Hogescholen. Tijdens deze opleiding volgde hij de eerste twee jaar een gezamenlijk programma met studenten van de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie. Hij is actief betrokken bij de opleiding door zijn lidmaatschap van de instituutsmedezeggenschapsraad en als voorzitter van de opleidingscommissie bij de Hogeschool Financieel Management van Fontys. Bovendien is hij voorzitter van de studievereniging Young Financials.

Secretaris/Coördinator

mevrouw I.M. Gies Broesterhuizen	Gecertificeerd d.d. 2010
----------------------------------	--------------------------

³⁹ De grote van het kruisje geeft enigszins de mate van deskundigheid aan (groot is meer, klein is minder).

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam)

R.J.M. van der Hoorn MBA

is als voorzitter gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Bedrijfseconomie

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Den Haag

Datum:

4 januari 2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

A. J. van de Meent

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Bedrijfsconomie

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Centra

Datum:

15-02-2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

Joost Bakker,

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: NIJMEGEN

Datum: 15 februari 2013

Handtekening

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam en privé adres)

E.J.F. van Kempen

is als deskundige gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats: Eindhoven

Datum: 12-02-2013

Handtekening:

Onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaring voorafgaand aan het beoordelingsproces

Ondergetekende (naam)

I.M. Gies Broesterhuizen

is als secretaris gevraagd voor beoordeling van de opleiding:

Bedrijfseconomie

aangevraagd door de instelling:

Hogeschool van Amsterdam

- Verklaart hierbij geen (familie)relaties of banden met de bovengenoemde instelling te onderhouden, als privépersoon, onderzoeker / docent, beroepsbeoefenaar of als adviseur, die een volstrekt onafhankelijke oordeelsvorming over de kwaliteit van de opleiding ten positieve of ten negatieve zouden kunnen beïnvloeden;
- Verklaart hierbij zodanige relaties of banden met de instelling de afgelopen vijf jaar niet gehad te hebben
- Verklaart strikte geheimhouding te betrachten van al hetgeen in verband met de beoordeling aan hem/haar bekend is geworden en wordt, voor zover de opleiding, de instelling of de NVAO hier redelijkerwijs aanspraak op kunnen maken.
- Verklaart hierbij op de hoogte te zijn van de NVAO gedragscode.

Plaats:

Datum:

Den Haag

4 januari 2013

Handtekening:

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl